

บทที่ ๔

คำแปลคัมภีร์โลกปที่ปกสาร

๑-๖ คำคืบต่อไปนี้ ข้าพเจ้าจักกล่าวถึงคติ^๑ ของมนุษย์โดยแนวแห่งพระคำรัสที่พระมุนีตรัสไว้ตั้งแต่เริ่มอุบัติมา

ในปฐมกัลป์ คนทั้งหลายมีชื่อเรียกกันว่า "มฺนุ"^๒ จึงได้นามว่า "มนุษย์" อีกนัยหนึ่ง เพราะมโน (ใจ) ของคนเหล่านั้นสูง เพราะประกอบด้วยความสามารถ ความกล้าหาญและพรหมจรรย์ เหตุนี้จึงมีนามว่า "มนุษย์" มนุษย์ทั้งหมดมี ๑ เท่านั้น

---

^๑คำว่า "คติ" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำจำกัดความว่า การไป ความเป็นไป การดำเนิน วิธี แบบอย่าง ทาง ลักษณะ เช่น มีคติเป็นหลัก ในที่นี้หมายถึง ภูมิเป็นที่ไปของมนุษย์, ดู พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศูนย์กลางทหารราบ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๑๑), หน้า ๒๒๒.

^๒คำว่า "มฺนุ" วิเคราะห์ศัพท์ว่า

มฺนุโน อปฺจจํ วา มฺนุสฺโส, อฺสฺโส พหุพฺพิตฺสมาโส

มโน อฺสฺโส อฺสฺสนโน อฺสฺสาคิ มฺนุสฺโส

หิตาหิตํ มนติ ชานาตีติ วา มฺนุสฺโส มฺนุ โปชนเ, อฺสฺโส

เผ่าพันธุ์ของพระมฺนุ ชื่อว่า มนุษย์ อฺสฺโส บัจจยฺ ใจของเขาสูง หนา เหตุนี้จึงชื่อว่า มนุษย์ ชนยอมเข้าใจ ย่อมรู้ซึ่งประโยชน์และสิ่งที่มีประโยชน์ เหตุนี้จึงชื่อว่า มนุษย์ มนุชาตุในความรู้อฺสฺโส บัจจยฺ. ดู "ปาลีอภิธานปที่ปกสาร", (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๔), หน้า ๓๐๑.

เพราะมีสติปัญญาว่า มนุษยชาติ แต่มนุษย์เหล่านี้ก็ยังจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท
โดยพิจารณาจากความสามารถหรือความสามารถของเขาเหล่านั้น
ในอันที่จะบรรลุมรรค ผล หรือนิพพาน

พึงทราบว่ามนุษย์ทั้งหมดนี้อาจแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท โดยจำแนกเป็น
"อเหตุกะ" ๑ "ทุเหตุกะ" ๑ "ติเหตุกะ" ๑ หรืออาจจำแนกออกเป็น ๔ ประเภท
โดยนัยแห่งวรรณะก็ได้คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ถือกันว่า
ในวรรณะทั้ง ๔ นั้น วรรณะกษัตริย์เป็นวรรณะสูงสุด

๓-๑๕ ในตอนต้นกัลป์ มีพระมหाराชผู้มีปัญญาธิการ มีฤทธิ์มาก ทรงพระนามว่า
"มหาสมมตราช" เพราะได้รับความเห็นชอบร่วมกันของมหาชน และเป็นพระมหา-
กษัตริย์ เนื่องจากทรงเป็นใหญ่ในที่ไรนาทั้งปวง ๒ พระเจ้าสมมตราช มีพระโอรส
พระนามว่า โรชราช พระเจ้าโรชราชมีพระโอรสทรงพระนามว่า วรโรชราช
และต่อมาก็มี พระเจ้ากัลยาณราช ๒ พระองค์ พระเจ้าอุโบสถราช ๒ พระองค์
พระเจ้านันทดาราช พระเจ้าวรมันธดาธราช พระเจ้าจิตติยราช พระเจ้า
มัจฉราช พระเจ้ามหามัจฉราช พระเจ้ามัจฉลินทรราช พระเจ้าสุภราช
พระเจ้าสาธุชวราช พระเจ้าภทรราช พระเจ้าภคิรสราช พระเจ้าวิจิราช
พระเจ้าสุวิจิราช พระเจ้าพนาทราช พระเจ้ามหพนาทราช พระเจ้าปคาปราช
๒ พระองค์ พระเจ้าสุพัธวิษณุราช ๒ พระองค์ ต่อจากนั้นมก
มีพระราชกุมารมีความประพฤติเป็นบาปพระองค์หนึ่ง และพระโอรสพระนัดดาของพระองค์
โดยนัยแห่งวรรณะก็ได้คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ถือกันว่า

ในวรรณะทั้ง ๔ นั้น วรรณะกษัตริย์เป็นวรรณะสูงสุด
ที่. ปา. ๑๖/๖๓/๑๑๕.
๓-๑๕ ๒ที่. ปา. ๑๖/๖๓/๑๑๕.
มหา. ๑/๑/๒๒.
กษัตริย์เป็นวรรณะสูงสุด
กษ. ๒๒ - ๓๒.
ทรงพระนามว่า โรชราช ทรงเจ้าโรชราชมีพระโอรสทรงพระนามว่า วรโรชราช
และต่อมาก็มี พระเจ้ากัลยาณราช ๒ พระองค์ พระเจ้าอุโบสถราช ๒ พระองค์

เป็นผู้ปกครองแผ่นดินสืบต่อมาอีก ๒๒ พระองค์ มีพระชนมายุสองไขว่หนึ่ง ปกครอง
กรุงกุสาวดี ราชคฤห์ และมีถิลา จากนั้นก็มีพระราชานึ่งแสนหกหมื่นแปดพันห้าร้อย
สิบเก้าพระองค์ มีพระเจ้ามณฑล เป็นตน ปกครองราชสมบัติสืบต่อมา และมีพระราช
แปดหมื่นสี่พันสิบหกพระองค์ มีพระเจ้ากาฬราชขุนกะ เป็นตน ปกครองราชสมบัติสืบต่อ
มาจนถึงพระเจ้าอโศกการาช พระโอรสและพระนัดดาของพระเจ้าอโศกการาช
ปกครองราชสมบัติสืบต่อกันมาตามลำดับ

๑๕-๓๑ พระเจ้าอโศกการาช มีพระโอรสและพระนัดดา (๑๐ พระองค์) คือ
พระเจ้าอโศกการามุข พระโอรสองค์โต ๑ พระเจ้านิพน ๑ พระเจ้าจันทิมา ๑
พระเจ้าจันทมุข ๑ พระเจ้าสิวิ ๑ พระเจ้าสมุทรชัย ๑ พระเจ้าเวสสันดรหาราช ๑
พระเจ้าชาลี ๑ พระเจ้าสิวิพาหนะ ๑ พระเจ้าสิหิสสระ ๑ พระเจ้าสิหิสสระมี
พระโอรสและพระนัดดาแปดหมื่นสองพันองค์ องค์สุดท้ายคือพระเจ้าชัยเสน พระราชา
เหล่านี้ชื่อว่าเป็นศากยราชในกรุงกบิลพัสดุ์ พระเจ้าชัยเสนมีพระโอรสพระนามว่า
ยโสธรา ส่วนในกรุงเทวทหะมีพระราชาทรงพระนามว่า เทวทหะกั พระองค์ทรง
มีพระโอรสและพระธิดา ๒ องค์ คือ พระเจ้าอัญชนะและพระนางกัจจानา พระนาง
กัจจานาได้เป็นมเหสีของพระเจ้าสีหหนุ พระนางยโสธราได้เป็นมเหสีของพระเจ้า
อัญชนะ พระเจ้าอัญชนะมีพระธิดา ๒ องค์ คือ พระนางมายาและพระนางปชาบดี
และมีพระโอรส ๒ พระองค์ คือ ทันทปาณีและสุปปพุทธะ ส่วนพระเจ้าสีหหนุ มีพระ
โอรส ๕ องค์ คือ พระเจ้าสุทโธทนะ พระเจ้าโธโตทนะ พระเจ้าสุโลทนะ
พระเจ้าสุกโขทนะ พระเจ้าอมิตทนะ และมีพระธิดา ๒ องค์ คือ พระนางอมิตา
และพระนางปาลิตา พระนางอมิตาเป็นมเหสีของพระเจ้าสุปปพุทธะ พระองค์มี
พระธิดาและพระโอรส ๒ องค์ คือ พระนางภัทธกัจจานาและ เทวทหัดดี พระนางมายา
และพระนางปชาบดีเป็นมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนะ พระธิดาของเราเป็นพระราช
โอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางมายา พระมหามุนีผู้ปฏิบัติในวงค้อนันบริสุทธของ

พระสมมตราช เป็นยอดแห่งกษัตริย์ทั้งปวง หนึ่ง พระนางภักทักัจจนาได้เป็น
พระมเหสีของพระโพธิสัตว์สิทธัตถะราชกุมาร พระองค์มีพระโอรสทรงพระนามว่า
ราหุล

๓๒-๓๓ พระเจ้าพิมพิสารและสิทธัตถะราชกุมาร เป็นพระสหายกัน แม้พระราชบิดา
ของทั้งสองพระองค์ก็เป็นพระสหายกัน พระโพธิสัตว์แก่กว่าพระเจ้าพิมพิสาร ๕
พรรษา พระโพธิสัตว์เสด็จออกผนวชเมื่อพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา ทรงบำเพ็ญ
เพียรอยู่ ๖ พรรษา เมื่อพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา ได้เสด็จไปพบพระเจ้าพิมพิสาร
ฝ่ายพระเจ้าพิมพิสารเมื่อมีพระชนมายุได้ ๑๕ พรรษา พระราชบิดาได้ทรงอภิเษก
ให้ขึ้นครองราชสมบัติ พระองค์มีบุญญาธิการมาก และเมื่อครองราชสมบัติได้ ๑๖
พรรษา พระบรมศาสดาได้ทรงแสดงธรรมโปรด พระเจ้าพิมพิสารครองราชสมบัติ
อยู่เป็นเวลา ๕๒ พรรษา นับแต่ครองราชสมบัติ ๑๕ พรรษา พระองค์ทรงสมาคมกับ
พระชินเจ้าตลอดมา (และมีพระราชศรัทธา) ในพระตถาคตซึ่งทรงพระชนม์อยู่ตลอด
เวลา ๓๗ พรรษา

๓๔-๓๕ พระเจ้าอชาตศัตรูพระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร คิดจะฆ่าพระเจ้า
พิมพิสาร ได้ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารแล้วได้ขึ้นครองราชสมบัติอยู่เป็นเวลา

๓๒ พรรษา เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูเสวยราชสมบัติได้ ๘ พรรษา พระ (ศากย)
มุนี เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระเจ้าอชาตศัตรูครองราชสมบัติต่อมาอีก ๒๔ พรรษา

๔๐-๕๐ พระชินเจ้าเสด็จออกผนวช ทรงทำกิจทั้งปวงแก่ชาวโลกตลอดเวลา ๔๕
พรรษา เสด็จบรมสมศีลโดยพระปรีศัว เบื้องขวาเหนือพระแท่นอันเขาจัดถวาย
และกราบหลูให้ทรงทราบแล้ว ทรงบ้ายพระเศียรไปเบื้องทิศอุดรระหว่างคันสาละทั้ง
คู่ ของมัลลกษัตริย์ในกรุงกุสินารา พระองค์ทรงอธิษฐานเพื่อกระทำปาฏิหาริย์ คือ
ความสลายและความไม่สลายแห่งธาตุ เสด็จดับขันธปรินิพพานในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ
เกิดแผ่นดินไหว พร้อมทั้งปาฏิหาริย์และความอัศจรรย์ได้เกิดขึ้นมากมาย ขณะนั้น

มัลลษัตริย์ทั้งหลาย เสด็จมาประชุมกันเป็นโกลาหล กันแสงและโคตรงพรว่าราพัน
ทรงทำสักการบูชาอย่างมากมาย มีพระคำรัสสั่งให้เล่นสาธุกีฬาตลอด ๗ วัน ให้หอ
พระสรีระของพระชินเจ้าควยผ้าไหมกับแผ่นผ้าห่มพระกายทั้งหมด ๕๐๐ ชั้น แล้วให้
เชิญลงในหีบทองอันวิจิตรควยแก้ว ๗ ประการ ทรงบูชาอย่างยั้ง แล้วอัญเชิญเหนือ
จิตกาธารที่ทำควยไม้จันทน์หอมสูง ๑๒๐ ศอก ณ มกุฏพันธเจดีย์ ถวายพระเพลิง
พระสรีระของพระศาสดาให้ไหม้หมดไปโดยไม่มีเหลือเลย พระบรมสารีริกธาตุส่วน
ที่ยังเหลือและผ้า ๒ ผืน ที่ห่มชั้นในสุดผืนหนึ่ง ชั้นนอกผืนหนึ่งไม่ไหม้ ผ้าทั้งสองผืนนั้น
หอพระบรมสารีริกธาตุทั้งหมดไว้สถิตอยู่อย่างงดงาม ผ้าที่เหลือไหม้หมดโดยประการ
ทั้งปวง

๕๑-๖๒ พระบรมสารีริกธาตุทั้ง ๗ เหล่านี้คือ พระอุณหิส ๑ องค์ พระทาสะ
๔ องค์ พระรากขวัญ ๒ องค์ ไม่แตกกระจาย พระธาตุที่แตกกระจายออกนี้แบ่ง
ออกได้เป็น ๓ ขนาด คือ ขนาดใหญ่เท่าเมล็ดถั่วแตก ขนาดกลางเท่าเมล็ดข้าวสาร
หัก และขนาดเล็กประมาณเท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาด (กำหนดโดยสี) ขนาดใหญ่มีสีเหมือน
ทอง ขนาดกลางมีสีเหมือนแควมุกดา ขนาดเล็กมีสีเหมือนคอกพิกุล พระสถูป^๑ นั้นมี

๑. พระเจ้าอชาตศัตรูเวเทหิบุตร ไคสร้างพระสถูปที่ในพระนครราชคฤห์
  ๒. พวกษัตริย์ลิจันวีเมืองเวสาลี ไคสร้างพระสถูปในเมืองเวสาลี
  ๓. พวกษัตริย์ศากยะเมืองกบิลพัสดุ์ ไคสร้างพระสถูปในเมืองกบิลพัสดุ์
  ๔. พวกษัตริย์ภูลีเมืองอัลกัปปะ ไคสร้างพระสถูปในเมืองอัลกัปปะ
  ๕. พวกษัตริย์โกถิยะเมืองรามคาม ไคสร้างพระสถูปในเมืองรามคาม
  ๖. พราหมณบุตรองเมืองเวฐฐูทีปะกะ ไคสร้างพระสถูปในเมืองเวฐฐูทีปะกะ
  ๗. พวกษัตริย์เมืองปาวา ไคสร้างพระสถูปในเมืองปาวา
  ๘. พวกเจามัลละเมืองกุสินารา ไคสร้างพระสถูปในเมืองกุสินารา
  ๙. โทณพราหมณ์ ก็ไคกระทำพระสถูปและถาวรฉลองตุมพะ
  ๑๐. พวกษัตริย์โมริยะเมืองบิณฑลวัน ไคสร้างพระสถูปในเมืองบิณฑลวัน
- สุ. ที่. ๑๕/๑๖๑/๒๒๑.

๑๐ องค์ คือ พระสถูป ๘ องค์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระสถูปบรรจุพระนันทวง
 พระธาตุเป็นองค์ที่ ๕ พระสถูปบรรจุพระอังคารเป็นองค์ที่ ๑๐ พระสถูปเหล่านี้ให้
 ความสุขอันประเสริฐสุด พระบรมสารีริกธาตุของพระผู้ทรงพระจักขุ ๘ ทะนาน
 มหาชนในชมพูทวีปพากันบูชา ๗ ทะนาน อีก ๑ ทะนาน พวกนาคราชพากันบูชาใน
 รามคาม พระทาสุธาคองกหนึ่งอยู่ในควาควิงส์ องค์หนึ่งอยู่ในนาคพิภพ องค์หนึ่ง
 อยู่ในคันธารวิสัย องค์หนึ่งอยู่ในประเทศสิงห์ พระธาตุมีพระเกศและพระโลมา
 เป็นอาทิ มีอยู่ประมาณกึ่งหนึ่ง เทวดาทิ้งหลายตางนำพระสารีริกธาตุองค์หนึ่ง ๆ ไป
 สู่อักรवालตอ ๆ ไป ต่อมาพระมหากัสสปะผู้เป็นปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่ผู้เห็นการณ์ไกล ได้
 รวบรวมพระบรมสารีริกธาตุฝังไว้เพื่อป้องกันพระบรมสารีริกธาตุจากอุบิถอันตรายใน
 อนาคต (ได้ถวายพระราชาธิบดีพระเจ้าอชาตศัตรู) พระเจ้าอชาตศัตรูทรงสดับคำ
 ของพระเถระแล้ว มีพระประสงค์ออกอุศล ได้ฝังพระธาตุซึ่งเป็นงานอันหาที่เปรียบมิได้
 พระเจ้าอชาตศรมีพระราชโอรสทรงพระนามว่า อุทัยกัทธ พระเจ้าอุทัยกัทธได้ปลง
 พระชนมพระเจ้าอชาตศรมณะครองราชสมบัติอยู่ ๑๖ พรรษา เป็นกษัตริย์ผู้ทรยศมิตร
 พระราชโอรสของพระเจ้าอุทัยกัทธ ทรงพระนามว่า อนุรุทธ พระเจ้าอนุรุทธได้ปลง
 พระชนมพระเจ้าอุทัยกัทธ พระราชโอรสของพระเจ้าอนุรุทธทรงพระนามว่า มณฑะ
 พระเจ้ามณฑะได้ปลงพระชนมพระเจ้าอนุรุทธ กษัตริย์ ๒ พระองค์ (พระเจ้าอนุรุทธ
 และพระเจ้ามณฑะ) เป็นกษัตริย์ประทุษร้ายมิตร มีความเห็นผิดเช่นเดียวกัน ได้ครอง
 ราชสมบัติต่อมา

๖๓-๓๘ รัชสมัยของกษัตริย์ทั้งสองพระองค์นั้น ครองราชสมบัติอยู่ ๘ พรรษา พระ
 ราชโอรสของพระเจ้ามณฑะทรงพระนามว่า "นาคทาสกะ" ได้ปลงพระชนมพระราช
 บิดาและครองราชสมบัติได้ ๓๘ พรรษา พวกชาวเมืองพากันโกรธแค้นว่า กษัตริย์

วงศ์นี้เป็นวงศ์ปิตุฆาตก์ จึงประชุมกันขับไล่พระเจ้านาคทาสกะ แล้วอภิเษกอำมาตย์
ชื่อ สุตุนาคะ ผู้เป็นคนที่ มีชื่อเสียง ให้ครองราชสมบัติ (โดย) ทุกคนพร้อมใจกัน
พระเจ้าสุตุนาคะครองราชสมบัติได้ ๑๕ พรรษา พระราชโอรสของพระองค์ทรง
พระนามว่า กาลาโตก ไครองราชสมบัติต่อมา ๒๕ พรรษา เมื่อพระเจ้ากาลาโตก
ครองราชสมบัติได้ ๑๐ พรรษา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๑๐๐ ปี ครั้งนั้น
ภิกษุในเมืองเวสาลี ๑๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกันแสดงวัตถุ ๑๐ ประการ^๑ ได้ทำการ
รวบรวมพระธรรม (ตามมติของตน)

วัตถุ ๑๐ ประการ

๑. ภิกษุเก็บเกลือไว้ในกลักเขาสัตว์ เช่น (กลักเขาควาง) ก็ควร
  ๒. ภิกษุฉันทเพลตอนบ้าย เงอาทิตยเกินเที่ยงแล้ว ๒ องคุลี ก็ควร
  ๓. ภิกษุฉันทเสร็จแล้ว ไม่ทำวินัยกรรมก่อนจะฉันทในระแวกบ้าน ก็ควร
  ๔. ภิกษุอยู่อาวาสใหญ่มีสีมาเคียวรอบอาวาส จะแยกทำอุโบสถต่างหาก
ก็ควร
  ๕. ภิกษุทำอุโบสถในอาวาสใหญ่ มีสีมาเคียวรอบอาวาส ไม่ต้องรอรับ
ฉันทานุมัติจากภิกษุที่ไม่อยู่ในที่ประชุมสงฆ์ ก็ควร
  ๖. ภิกษุทำตามครูอาจารย์ที่เคยทำมาแล้ว ไม่ว่าจะผิดหรือถูก ก็ควร
  ๗. ภิกษุฉันทเสร็จแล้ว ไม่ทำวินัยกรรมก่อนจะคัมภมสค ก็ควร
  ๘. ภิกษุคัมเหล่าคิบ คือน้ำตาลเมาหรือน้ำตาลสดที่ใส่เชื้อหมักสาลงไปแล้ว
แต่ยังไม่ไคกลันเป็นเหล้า ก็ควร
  ๙. ภิกษุจะไขฉมาสันถักไม่มีชาย ก็ควร
  ๑๐. ภิกษุรับเงินทอง ก็ควร
- ศก. ๘ - ๙.

พระอรหันต์ ๗๐๐ รูป มีพระยสเถระเป็นต้น ได้ทำลายวัตถุ ๑๐ ประการ
 เหล่านั้นทุกข้อแล้วทำสังคายนาอีก พระเจ้ากาลาโสก มีพระราชโอรสซึ่งเป็นเชษฐ
 อนุชากัน ๑๐ องค์ ครองราชสมบัติ ๒๒ พรรษา ต่อจากนั้นกษัตริย์วงศ์นั้นทะ ๘
 พระองค์ ได้ครองราชสมบัติอีก ๒๒ พรรษา จากนั้นจางักกพราหมณ์ผู้มั่งคั่ง
 มีทรัพย์มาก ได้ปลงพระชนม์พระเจ้าอินันท์ที่ ๘ แล้วอภิเษกพระเจ้าจันทกุดตะ
 (จันทรคุปต์) ผู้ทรงศิริบุญเกิดในวงศ์กษัตริย์โมริยะ ให้ครองราชสมบัติทั่วชมพูทวีป
 พระองค์ครองราชสมบัติได้ ๒๔ พรรษา

๓๕-๔๔ พระราชโอรสของพระเจ้าจันทกุดตะ ทรงพระนามว่า พินทุसार ได้ครอง
 ราชสมบัติต่อมาอีก ๒๔ พรรษา พระราชโอรสของพระเจ้าพินทุसारมี ๑๐๑ องค์
 ในพระราชโอรสเหล่านั้น พระเจ้าอโศกมีเดชและฤทธิมาก ได้ปลงพระชนม์พี่น้องต่าง
 มารดา ๘๘ องค์ แล้วทรงขึ้นครองราชสมบัติเป็นเอกราชทั่วชมพูทวีป ฟังทราว่า
 ก่อนที่พระเจ้าอโศกจะได้ราชาภิเษก พระชินเจ้าปรินิพพานแล้ว ๒๑๔ พรรษา

พระเจ้าอโศกทรงพระยศยิ่งใหญ่ ทรงเสวยราชสมบัติก่อนราชาภิเษก
 ๔ พรรษา (เมื่อ ๔ พรรษาผ่านไป) พระองค์ขึ้นครองราชสมบัติในเมืองปาตลีบุตร
 ควบคุมอาณาแห่งการอภิเษก พระราชอำนาจได้แผ่ไปในที่ประมาณหนึ่งโยชน์เป็นนิจ
 ทั้งทางอากาศ ทั้งทางพื้นดิน เทวดาทั้งหลายนำน้ำในสระอโนดาตมาถวาย ๘ หาบ
 ทุก ๆ วัน พระองค์ถวายแก่ภิกษุสงฆ์วันละ ๘ หม้อ เป็นนิตย์ ถวายแก่ภิกษุผู้ทรงพระ
 ไตรปิฎกประมาณ ๖๐ รูป ๒ หม้อ ประทานแก่ราชเทวีอัสสนิมิตตาวันละ ๒ หม้อ
 เสวยถวายพระองค์เองวันละ ๔ หม้อ เป็นนิตย์ เทวดานำไม้สีพินาศลามาจากป่า
 หิมพานต์ นางสนม ๑๖,๐๐๐ และภิกษุ ๖๐,๐๐๐ องค์ จะโก้ใช้ไม้สีพินทุก ๆ วัน
 นำมะขามป้อมมาถวายเป็นยาบาง นำสมอมาถวายเป็นยาบาง นำผลมะม่วงสุก
 อันมีสี กลิ่น และรสอันสูงสุดมาถวาย นำผ้าถุงห้าสี ผ้าห่ม ผ้าเช็ดพระหัตถ์สีเหลือง
 และน้ำดื่มทิพย์จากสระฉันทันต์มาถวายเป็นนิตย์ นาคทั้งหลายนำแฉงคอกมะลิซึ่งไม่มี

กายร้อย มีกลิ่นเป็นทิพย์ ทั้งเครื่องดูใบและยาหยอดตา มาจากนาคพิภพ นกแขกเต้า
ทั้งหลายคาบข้าวสารจากสระฉันทันตมาถวายทุก ๆ วัน ประมาณ ๕๐,๐๐๐ เกวียน
ตอจากนั้น หนูทั้งหลายทำชาวเหล่านั้นทั้งหมดให้ปราศจากแกลบ เป็นข้าวสารบริสุทธิ์
ไม่หัก ไม่มีรำ เป็นข้าวสารที่ใสสวยในราชสกุล มีทั้งหลายทำรังผึ้งเป็นประจำ
ในครั้งนั้น หนูทั้งหลายพาเดินในโรงหล่อทุก ๆ วัน นกการเวกทั้งหลายมีเสียงไพเราะ
ชื่นหูใจ ก็บินมาร้องถวายเสียงแก่พระองค์

พระเจ้าอโศกไกรราชาภิเษกแล้ว ไคอภิเชกคิสสะอนุชารวมอุทรเป็นอนุปราช
พระเจ้าอโศกผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน สมบูรณ์ด้วยอิทธิฤทธิ์เป็นอนุเนกประการอย่างนี้
วันหนึ่งทรงส่งโศทองไปนำพระยานาคราชผู้มีพระนามว่า "กาลนาค" มีอายุยืนหนึ่ง-
กัลป์ ซึ่งเคยเห็นอดีตพระพุทธเจ้ามาแล้วทั้ง ๔ พระองค์ ทรงประคิษฐานซึ่งพระยา
กาลนาคนี้เห็นอริคนบัลลังก์ภายใต้เศวตฉัตร ทรงบูชาโดยชอบด้วยดอกไม้และของ
หอม

พระเจ้าอโศกผู้ทรงพระยศยิ่งใหญ่แคว้นลอมควายนางสนม ๑๖,๐๐๐ นาง
ล้วนแต่ประดับด้วยอสังการนานาชนิด ตรัสว่า "ข้าแต่นาคราช ขอท่านจงแสดงพระ
รูปของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงสิริไพโรภฏแก่สายตาควดยเถิด" พระยา
กาลนาคราช ไคเนรมิตพระพุทธรูป ประดับด้วยมหาบุรุษลักษณะครบถ้วน มีรัศมีเปล่ง
ออกมาข้างละวา เป็นที่น่าอัศจรรย์นับหลายร้อยประการ พระเจ้าอโศกทรงบูชา
พระพุทธรูปอันเป็นพระรูปของศาสดาเจ้า ที่พระยานาคราชได้แสดงถวาย ประกอบ

อัญชัน แปลว่า แรพลวง, ทอกอัญชัน, ยาป้ายคาศีเขมหรือยาทาตา

ดู สมนต์.

๑/๑๘.

ลักษณะอันเป็นที่พึงอัศจรรย์ ถวายการ ถวายพระเนตรเป็นเวลาถึง ๗ วัน

๑๐๐-๑๒๗ พระองค์ทรงมีความเลื่อมใส ประกอบถวายพระราชศรัทธาอย่างยิ่ง ทรงรำพึงว่า "พระรูปของพระพุทธเจ้าขณะที่ทรงพระชนม์ชีพอยู่ พึงเป็นเช่นนี้เสียวนอ"

ต่อจากนั้นทรงตั้งอยู่ในโอวาทของนิโครธเถระ ทรงสร้างวิหารอันสวยงามชื่อ "อโศการาม" ถวายอาหารแกภิกษุสงฆ์ ๒๐,๐๐๐ รูป เป็นประจำ ทรงสร้างวิหาร ๔๔,๐๐๐ หลัง ใน ๔๔,๐๐๐ นคร หัวขมพูทวีป ทรงสร้างเจดีย์ ๔๔,๐๐๐ องค์ ทรงสละราชทรัพย์ในวันเดียวถึง ๔๖ โกฏิ เพื่อบูชาพระธรรมวินัย ถวายพระธรรมนั้นเอง แล้วทรงสั่งอำมาตย์ทั้งหลายว่า "ท่านทั้งหลายจงสร้างวิหารหลังหนึ่ง ๆ ในนครหนึ่ง ๆ" ทรงส่งอำมาตย์เหล่านั้นออกไปตามนครต่าง ๆ ส่วนพระองค์เองก็ทรงเริ่มงานเพื่อสร้างวิหารในอโศการามแห่งนั้น ฝ่ายพระเถระในคณะสงฆ์ได้มอบให้พระอินทคุตตเถระ ผู้มีฤทธิ์มากให้ความคุ้มครองดูแลในการก่อสร้าง การงานใด ๆ ที่ไม่สำเร็จ พระเถระก็ทำการงานนั้น ๆ ให้สำเร็จด้วยอำนาจของตนตลอดเวลา ด้วยวิธีอย่างนี้ ชั่วเวลา ๓ ปี การงานก็สำเร็จเรียบร้อยและสำเร็จลงพร้อมกันในวันเดียวกันกับนครต่าง ๆ ทั้งหลายทั้งปวง หนังสือ (รายงานการก่อสร้างวิหารจากทุกนคร) ได้มาถึงกราบทูลให้พระเจ้าอโศกทรงทราบ พระองค์มั่นในพระพุทธศาสนา ทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว มีพระทัยเลื่อมใส รับสั่งให้ราชบุรุษประกาศว่า "อีก ๗ วัน

อีกขีปนุ้ หมายถึงความว่า พระเจ้าอโศก อดอาหารทั้ง ๗ วัน ประทับยืน ทอดพระเนตรมีไคกระพริบ แลดูพระพุทธรูปนั้นเต็มพระเนตร ๗ วัน ชื่อว่า อีกขีปนุชา ถวายพระเนตร

แต่วันนี้ไป จึงมีการฉลองวิหาร ชาวเมืองทั้งหลายทั้งปวง จึงสมათานศีล ๘ และ
 เริ่มการบูชาทั้งภายในและภายนอกพระนครเถิด" เมื่อถึงวันกำหนด พระเจ้าอโศก
 แวกล่อมควายจตุรงคินีเสนา เสด็จไปสู่อารามของพระองค์ ประหนึ่งจะทำลายเมถุนคด
 ประทับยืนอยู่ในท่ามกลางหมู่สงฆ์ ถวายบังคมพระสงฆ์ผู้สูงสุด ในสมาคมนั้นมีภิกษุ ๔๐
 โภกฺก ในภิกษุจำนวนนี้มีพระอรหันต์ชื่อนาสพ ๑๐๐,๐๐๐ รูป มีภิกษุณี ๕,๐๐๐,๐๐๐ รูป
 บรรดาภิกษุณีเหล่านั้นที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ชื่อนาสพแล้ว ๑,๐๐๐ รูป พระชื่อนาสพ
 เหล่านั้นได้ทำปาฏิหาริย์ชื่อว่า "โลกวิरणะ" เพื่อให้พระเจ้าธรรมมาศกราชทรง
 เลื่อมใส

ในกาลก่อน ประชาชนขนานนามพระเจ้าอโศกว่า "จันทาโศกราช"
 เพราะพระองค์ได้ประกอบกรรมอันเป็นบาปไว้ แต่ภายหลังประชาชนเหล่านั้นถวาย
 พระนามพระองค์ว่า "ธรรมมาศกราช" เพราะพระองค์ได้บำเพ็ญกุศลกรรมไว้มาก
 พระองค์ทอดพระเนตรเห็นชมพูทวีป อันมีมหาสมุทรล้อมรอบ และทรงเห็นวิหารทั้งหมด
 อันประดับด้วยสิ่งสักการะบูชา มีประการต่าง ๆ มีพระทัยโสมนัสยิ่งนัก ครั้นทอดพระ
 เนตรแล้ว ประทับนั่งลง ตรัสถามพระสงฆ์ว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ในศาสนา
 ของพระสุคตเจ้า การบริจาคนั้นใครยิ่งใหญ่ พระมุกคลิบุตร ถวายพยากรณ์พระ
 ราชนัดดาว่า เมื่อพระสุคตเจ้ายิ่งทรงพระชนมอยู่ ผู้บริจาคนั้นเสมอถวายพระองค์ไม่
 เคยมี ขอถวายพระพร
 พระเจ้าอโศกโดยนิตานั้น ทรงโสมนัสยิ่งนัก ได้ตรัสถามพระเถระต่อไป
 ว่า "บุคคลเช่นโยม จะเป็นทายาทของพระพุทธรักษาได้หรือยัง" พระเถระ

ตอบว่า "ขอถวายพระพร" ...

เปิดโลก ทำพระธาตุให้สว่างไสวเห็นกันทั่วทุกหนุณิศรั
 มหาก. ๑/๕/๑๕๓.

แต่บัดนี้ ...

ผู้ทรงไว้ซึ่งพระในศาสนา พิจารณาเห็นอุปนิสัยของมหินทรราชบุตรและสังฆมิตตราช
ธิดา และพิจารณาเหตุแห่งพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไท่ถวายพระพร
ตอบว่า มหาบพิตร บุคคลผู้มาจากยิ่งใหญ่แม่เชนกับมหาบพิตร ยังมีได้เป็นทายาท
ของพระศาสนา แต่เรียกว่า เป็นผู้ถวายปัจจัย ๘ เท่านั้น ส่วนผู้ใดให้บุตรหรือธิดา
ของตนบรรพชาในศาสนา ผู้นั้นยอมเป็นศาสนาทายาท ทั้งยังเป็นทายาทอีกสถานหนึ่ง
ขอถวายพระพร

พระเจ้าอโศก ทรงประสงค์จะเป็นทายาทในพระศาสนา ไท่ตรัสถาม
มหินทรราชกุมารและสังฆมิตตราชธิดาว่า "บิดาผู้ประทับยืน ณ ที่นี้ว่า "พ่อเอ๋ย แม่เอ๋ย
เชอทั้งสองจักบรรพชาหรือ การบรรพชานี้ ท่านถือว่ามีคุณอันยิ่งใหญ"

๑๕-๑๕๐ มหินทรกุมารและสังฆมิตตราชธิดา ไท่ฟังพระดำรัสของพระราชบิดาแล้ว
ไต่กราบทูลว่า "หม่อมฉันจักบรรพชาในวันนี้ ถ้าเสด็จพอทรงประสงค์ ลากของ
หม่อมฉันและของพระองค์จักถึงมีด้วยกำบรรพชานี้" แต่แท้จริง มหินทรราชกุมารผู้
สังฆมิตตราชธิดาก็ เป็นผู้มีการตัดสินใจอันกระทำแล้วตั้งแต่กาลบรรพชาของ
อุปราชาสีสละ และอัคริพรหมราชกุมาร พระเจ้าอโศก มีพระราชประสงค์จะประทาน
ค่าแห่งอุปราชาแก่นมหินทรราชกุมาร ทรงพอพระทัยว่า "การบรรพชานันยิ่งใหญ่นั้น
มีค่ามิสูงสัก" จึงให้พระอัคริพรหมราชกุมารผู้ได้ตั้งแห่งพระพุทธรูปนั้นแล้วและ
สังฆมิตตราชธิดาว่าขพรอมนั้น ในตอนนั้น มหินทรราชบุตรมีพระชนมายุไต่ ๒๐ พรรษา
สังฆมิตตราชธิดา มีพระชนมายุไต่ ๑๘ พรรษา มหินทรราชบุตรไต่บรรพชาและอุปสมบท
ในวันนั้น และสังฆมิตตราชธิดาไต่รับกำบรรพชาและกำกรสมาทานสักขบทในวันนั้น

เหนือเกล้า มหินทรราชกุมารมีพระมุกตคือ พระอุปชฌาย์ พระมหาเถระเถระมีชื่อน
คือ พระเจ้าอโศก ไท่ทรงประสงค์จะอุปสมบทด้วยพระอัคริพรหมราชกุมาร ไท่ตรัสถาม
คือ เป็นกรรมวาจาจารย์ อุปสมบทมหินทรราชกุมาร พระมหินทรราชกุมารไต่สำเร็จเป็นพระอรหันต์
มีปฏิสัมภิทาแตกฉานในมณฑลอุปสมบทกรรมนั้น ฝ่ายสังฆมิตตราชธิดา มีพระชรรพชาติเป็น
เรื่องสองกำบรรพชาหรือ การบรรพชานี้ ท่านถือว่ามีคุณอันยิ่งใหญ"

๑๕๑-๑๕๐ มหินทรกุมารและสังฆมิตตราชธิดา ไท่ฟังพระดำรัสของพระราชบิดาแล้ว
ไต่กราบทูลว่า "หม่อมฉันจักบรรพชาในวันนี้ ถ้าเสด็จพอทรงประสงค์ ลากของ
หม่อมฉันและของพระองค์จักถึงมีด้วยกำบรรพชานี้" แต่แท้จริง มหินทรราชกุมารผู้
สังฆมิตตราชธิดาก็ เป็นผู้มีการตัดสินใจอันกระทำแล้วตั้งแต่กาลบรรพชาของ

ในเวลาอันควร ทั้งสองพระองค์เป็นกึ่งดวงประทีปแห่งพระศาสนา มีอุปการะแก่
 ลังกาทวีป ไต่บรรพชาอุปสมบท เมื่อพระเจ้าธรรมมาโคกราชเสวยราชสมบัติได้
 ๕ พรรษา พระมหามหินทะ ดุยยังชาวทวีปให้เลื่อมใส ไต่เรียนพระไตรปิฎกในสำนัก
 พระอุปัชฌาย์อยู่ ๓ พรรษา พระสังฆมิตตาทิกษุณี เป็นอุจจวงจันทร์ พระมหินทะภิกษุ
 เป็นอุจจวงอาทิตย์ ในครั้งนั้นท่านทั้งสอง (เหล่านั้น) ไต่ยังกาลแห่งพระศาสนาของ
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโตงคองาม พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ทรงเป็นใหญ่ในลังกาทวีป
 และพระเจ้าธรรมมาโคกราช ทรงเป็นพระสหายที่ไม่เคยพบปะกัน เพราะฉะนั้น
 พระเจ้าโศกมหาราชทรงสงเคราะห์สิ่งของต่าง ๆ ที่บังเกิดขึ้นด้วยเดชแห่งบุญของ
 พระองค์ มีผ้า เป็นต้น ภัตตังต่าง ๆ มียาหยอดตา เป็นต้น ตลอดจนจันทน์แดง
 ไปถวายแก่พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ สรรส่งไปแล้วให้กระทำซึ่งสรณะในพระรัตน
 ตริย มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น ให้เป็นที่รักเสมอด้วยพระองค์

ในครั้งก่อน มีพอค่าน้ำผึ้ง ๓ คน เป็นพี่น้องกัน คนหนึ่งชื่อน้ำผึ้ง อีก
 ๒ คน นำน้ำผึ้งมาจากที่อื่น พระปัจเจกพุทธเจ้า (แสดงซึ่งสถานที่เก็บน้ำผึ้งแห่งกุมภ-
 ทาสี เพื่อต้องการน้ำผึ้งเป็นภิกษา) ทรงเหยียดพระหัตถ์ของพระองค์ออกไป แล้วชี้
 ไปยังสถานที่เก็บน้ำผึ้ง เพื่อต้องการน้ำผึ้งมาเป็นยาแก่นางกุมภทาสี พอค่าน้ำผึ้ง
 ได้ถวายน้ำผึ้งแล้วปรารณาความเป็นพระราชาเอก นางทาสีได้ถวายผ้าของตน
 ปรารณาความเป็นมเหสี ฝ่ายพี่น้อง ๒ คน กลับมาได้ฟังเรื่องนั้นกล่าวแล้วซึ่งคำ
 ที่ไม่ควรกล่าว แล้วจึงกล่าวอนุโมทนาในภายหลัง ในคนทั้ง ๓ เหล่านี้ พอค่าน้ำผึ้ง
 ไต่เกิดเป็นพระเจ้านโศก นางทาสีไต่เกิดเป็นอสังฆมิตตาเทวี พี่ชายคนโตเป็น

ภาษาบาลี นพทศ ๔๐ - ๔๑/๑๔๕ สันและกลุ่มเครือ เพราะผู้แต่งได้
 ตัดตอนเรื่องราวมาจากคัมภีร์มหาวงศ์เป็นหลัก
 มหา. ๑/๕ (๑๖๓ - ๑๓๑.)

นี่ใครชแฏระผู้กล่าววว่าพระปจเจกพุทธเจ้าเป็นจัดทาล พี่ชายคนกลางเป็นตีสสะอุปราช
รวมอุทรกับพระเจ้าอโศก ข้าพเจ้าได้ชี้แจงราชวงศ์ในชมพูทวีปมาโดยลำดับ ครั้น
แถลงราชวงศ์ในชมพูทวีปอย่างนี้แล้ว จักกล่าวถึงราชวงศ์ในลังกาทวีปโดยย่อ

๑๕๑-๑๕๕ ในครั้งก่อน พระเจ้าวังคะครองวังคนครในแคว้นวังคะ พระองค์ได้
พระธิดาของพระเจ้ากลิงคราชเป็นนมเหสี พระเจ้าวังคราช ได้พระธิดาองค์หนึ่ง
(ประสูติ) จากพระนางนี้ พระนางมีนามว่า "ราชธิดาจะได้เป็นคู่ครองกับพระยา
ราชสีห์ผู้เป็นราชาแห่งเนื้อทั้งหลาย" พระธิดานั้นมีรูปงามยิ่งและหมกมุ่นในกามคุณ
จนเหลือประมาณ เพราะเหตุนั้น นางจึงถูกพระเทวีผู้มีความละอายรังเกียจ นางจึง
ออกจากวังไปแล้วแต่ผู้เดียว มีชีวิตอยู่ตามความพอใจแห่งตน ปล่อยตนตามความ
ปรารถนาในกามสุขอย่างยิ่ง ได้ปล่อยตนไปกับกองเกวียศที่จะเดินทางไปยังแคว้น
มคธ โดยที่มีใค้มีผู้ใดจ่านางได้ ราชสีห์ตัวหนึ่งได้วิ่งตรงไปสู่กองเกวียนในดงในสาที่รัฐ
คนที่เหลือพากันวิ่งหนีไปในทางอื่น (ในทางที่มีไชราชสีห์เดินมา) ส่วนนางวิ่งไปในทิศ
ทางที่ราชสีห์กำลังมา

๑๕๖-๑๖๑ ราชสีห์กำลังเที่ยวหาเหยื่อ เห็นนางเดินมาก็เกิดความรักหวงแหน หมอบลง
กระดิกหาง หูขึ้น^๒ จะเห็นราชสีห์นั้น ระลึกถึงคำทำนายลักษณะของนาง (อันโหร
โกลกลาวแล้ว) ในครั้งก่อน มีใค้รู้สึกลัว มีความพอใจ ไค้ลูบคลำร่างกายของราชสีห์
นั้น ราชสีห์ยืนค้ำยั้งนักควายการสัมผัสของธิดานั้น ให้นางขึ้นนั่งแล้วบนหลัง พาไปสู่ถ้ำ

คำว่า "อุปราด" เป็น P. P. ของ ppa+ā+da หมายถึง สมสู่ คบหา
ยักขาในลักษณะเตรียมพร้อม ในที่นี้ผู้วิจัยแปลว่า หมอบลง

คำว่า "ปตคณณโก" เป็น adj. อาจแปลได้ว่า มีหูเหมือนใบไม้
มีหูเหมือนปีกนก มีหูเหมือนบาตร ในที่นี้ผู้วิจัยแปลว่า หูขึ้น

แห่งคนอึ้งกงาม และโกสุมักรสังวาสกับนางนั้น ด้วยการอยู่ร่วมกับราชสีห์นั้น
 ราชธิดาให้กำเนิดบุตรและธิดาคนหนึ่งในเวลาอันสมควร มือและเท้าของบุตรมีลักษณะ
 เหมือนเท้าราชสีห์ ราชธิดาโคชนานนามบุตรว่า "สีห์พาหุ" และธิดานั้นว่า "สีห์สีวลี"
 สีห์พาหุกุมารอายุได้ ๑๖ ปี ก็ถามมารดาด้วยความสงสัยว่า "ลูกก่อนแม่ เพราะเหตุใด
 แม่และพ่อของเราทั้งสองจึงแตกต่างกัน" ราชธิดาโคเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้สีห์พาหุ
 กุมารทราบ สีห์พาหุกุมารโคกล่าวว่ "เราพากันไปมีดีหรือ" ราชธิดากล่าวว่
 "พ่อของเราเอาแผ่นหินปิดปากไว้" สีห์พาหุกุมารโคได้กัดกับหินที่ปิดปากใหญ่ (ออกไป)
 ด้วยคอ (และสามารถ) เดินทางโคถึง ๕๐ โยชน์เพียงวันเดียวเท่านั้น เมื่อราชสีห์
 ออกไปหาอาหาร สีห์พาหุกุมารโใหม่รคานั่งบนบ่าขวา ไหนองสาวนั่งบนไหล่ซ้ายหนี
 ไปจากที่นั้นอย่างรวดเร็ว คนทั้งสามต่างมุ่งถึงไม้เดินทางมาถึงหมู่บ้านชายแดน ครั้งนั้น
 โอรสของพระมาตุลาของราชธิดา เป็นเสนาบดีของพระเจ้าวังคะ ได้มาประจำอยู่ที่
 หมู่บ้านชายแดนนั้น

เสนาบดีนั่งอยู่ที่โคนต้นไม้สั่งให้คนจัดทำการงาน เสนาบดีเห็นคนเหล่านั้น
 นั้น โคชักถามและได้รับคำตอบว่ "พวกเราเป็นชาวป่า" โคให้คนนำผ้ามาให้แก่
 คนทั้งสาม ผ้าเหล่านั้นกลายเป็นผ้าเนื้องามประเสริฐสุด เสนาบดีให้คนนำภัตตาหาร
 โดยเอาใบไม้หอมมาให้ ใบไม้เหล่านั้นก็กลายเป็นภาชนะทองคำ ด้วยบุญของคนทั้งหลาย
 เหล่านั้น เพราะเหตุนั้น เสนาบดีจึงรู้สึกพิศวงและถามว่ "ท่านทั้งหลายพากันมา
 (ที่นี่) เพราะเหตุใด" ราชธิดานั้นโคบอกชาติและโคตรแก่เสนาบดี เสนาบดีโค
 พาธิดาของอาของตนไปสู่วังนครอยู่ร่วมกับนางนั้น

๑๓๑-๑๓๕ ฝ่ายพระยาราชสีห์ไม่เห็นลูกและเมียในถ้ำ ถูกความทุกข์ข่มหันทัดครอบงำ
 โคออกเที่ยวตักถามลูกเมียในหมู่บ้านและนิคมต่าง ๆ มนุษย์ทั้งหลายเห็นราชสีห์ในหน
 ทางก็พากันหนีไปทางนี้บ้าง ทางนั้นบ้าง ต่อจากนั้น คนทั้งหลายเหล่านั้นต่างมา
 ประชุมกัน และกราบทูลพระราชาว่ "ราชสีห์เบียดเบียนแคว้นของพระองค์ ขอ

พระองค์โปรดกระงับมิให้ราชสีห์เข้ามาอีกต่อไป" พระราชาโคสคัซซึ่งคำร้องนั้น ทรงกระทำการปูนบำเหน็จแก่หาโยธาผู้มีพละกำลัง ตรัสว่า "พ่อเอ๋ย ในบรรดา พวกท่านทั้งหลาย ใครหน้ออาจเพื่อจับซึ่งราชสีห์ตัวนี้ได้" เมื่อพระราชาตรัสดังนี้ ทุกคนเงยบหมค พระราชาเมื่อหาคนที่จะป้องกันราชสีห์ไม่ได้ จึงให้ราชบุรุษซึ่งข้าง เทียวประกาศว่า ผู้ที่จับราชสีห์ได้จงมารับเงิน ๑,๐๐๐ กหาปณะ พระราชาได้เพิ่ม เงิน ๒,๐๐๐ และ ๓,๐๐๐ กหาปณะ ลำดับนั้นสีหพาหุกุมารได้กล่าวกับมารดาว่า "ข้าแต่มารดา ข้าพเจ้ารับเงินจำนวนนั้นแล้วจักฆ่าซึ่งราชสีห์นั้น มารดาโคสคัซห้ามสีหพาหุ ลูกราชสีห์ถึง ๒ ครั้ง ในครั้งที่ ๓ สีหพาหุกุมารมิได้ถามซึ่งมารดา หากรับเงิน ๓,๐๐๐ กหาปณะแล้วเพื่อฆ่าบิดาของตน

๑๘๐-๑๘๖ ราชบุรุษทั้งหลายพา (สีหพาหุกุมาร) มาปรากฏต่อพระพักตร์พระราชา พระราชาตรัสว่า "ถ้าเธอจับซึ่งราชสีห์ตัวนี้ได้ เราจะให้ซึ่งแคว้นนี้แก่เธอ" สีหพาหุกุมารไปสู่ประตูถ้าเห็นราชสีห์แต่ไกล จึงยิงลูกศรเพื่อฆ่าราชสีห์ผู้นั้น (ดู) อยู่ เพราะความรักบุตร (ราชสีห์คั่งสติมันอยู่ คิดว่า) "ลูกศรนี้เมื่อกระทบซึ่งหน้าฉาก แห่งเรา จงตกลงควยอำนาจเมตตาคิจิตแห่งเราควยเกิด" ลูกศรนั้นกระดอนกลับมา ตกบนพื้นดินแทบเท้าของกุมาร แม้ครั้งที่ ๒ เหตุการณ์ก็เป็นอย่างเดียวกัน ต่อจากนั้น ราชสีห์รู้สึกโกรธ ลูกศรอันกุมารยิงออกไปแล้วแหงทะดูร่างราชสีห์ออกไป สีหพาหุกุมาร ถือศิระษะของราชสีห์พร้อมควยสร้อยคอไปสู่เมืองของตน ในขณะนั้น พระเจ้าวังคะเสด็จ ทิวงคคได้ครบ ๗ วัน เนื่องจากพระเจ้าวังคะไม่มีพระโอรสและการกระทำของสีห- พาหุกุมารเป็นที่ประทับใจของประชาชน อำมาตย์ทั้งปวงได้ทราบบว่า สีหพาหุเป็นหลาน ของพระราชาและจำมารดาของสีหพาหุได้ จึงประชุมกัน พร้อมใจกันประกาศยกสีห- พาหุกุมารขึ้นเป็นกษัตริย์

๑๘๗-๑๘๙ สีหพาหุรับราชสมบัติแล้วมอบราชสมบัติให้มารดาของตน ส่วนตนเองพา สีหสีวลีไปสู่แคว้นเกิดของตน สร้างเมืองในที่นั้นชื่อว่า "สีหปุรนคร" และให้ตนอยู่ในป่า

และในบ้านห่างจากเมืองประมาณ ๑๐๐ โยชน์ พระเจ้าสีหพาทูคังสีหวิลีเป็นมเหสีปกครองราชสมบัติในสาฬหปุณรวัน พระมเหสีประสูติพระโอรสแฝดครั้งละ ๒ องค์รวม ๑๖ ครั้ง องค์แรกพระนามว่า "วิชัย" องค์ที่สองพระนามว่า "สุมิตร" รวมเป็นพระโอรสทั้งหมด ๓๒ องค์ ต่อมาพระเจ้าสีหพาทู ทรงตั้งวิชัยกุมารเป็นอุปราช ๑๕๒-๑๕๕ วิชัยกุมาร มีความประพฤติไม่เรียบร้อย และบริวารของวิชัยกุมารก่อเรื่องเดือดร้อนมากมายหลายพันเรื่อง มหาชนพากันโกรธแค้น กราบทูลเรื่องนั้นแก่พระเจ้าสีหพาทู พระเจ้าสีหพาทูทรงตกเตือนให้บริวารเหล่านั้นรู้และประทานโอวาทแก่โอรสเป็นอย่างดี เหตุการณ์จึงเป็นเช่นเดิมในครั้งที่ ๒ แต่แล้วในครั้งที่ ๓ มหาชนโกรธแค้นกราบทูลว่า "พระองค์จงฆ่าพระโอรสของพระองค์เสียเถิด" พระเจ้าสีหพาทูจึงให้โกณสีระชะวิชัยกุมารและบริวาร ๗๐๐ คน คนละกึ่งหนึ่ง แล้วจับลงเรือปล่อยเรือลอยไปในทะเล พระเจ้าสีหพาทูทรงจับภรรยาและเด็ก ๆ ของบุคคลเหล่านั้นลงเรือปล่อยไปในทะเลด้วย บุคคลเหล่านั้นทั้งชายหญิง เด็ก ถูกปล่อยไปอยู่ในเกาะต่าง ๆ และอยู่แยกกันไปในเกาะเหล่านั้น เหล่ากุมารนั้นขึ้นจากเรือและอาศัยอยู่ที่เกาะชื่อว่า "นัคทวิป" ฝ่ายภรรยาของคนเหล่านั้นไปขึ้นที่เกาะชื่อ "มหิ มาทวิป" ส่วนวิชัยกุมารนั้นขึ้นจากเรือที่เมืองท่าสุปารกะ แยกตัวภัยจากการเบียดเบียนแห่งบริวารของตนเองในทันที จึงกลับลงเรือเดินทางต่อไป

๒๐๐-๒๑๕ วิชัยกุมาร ผู้เกิดจากจอมนรชนสีหพาทู เดินทางไปทางทิศที่จะไปลังกา วาระแห่งการนิพพานของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ พระพุทธเจ้าผู้เป็นโลกนายก ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่กุลแก่ชาวโลก ทรงบรรลุตศัพัญญุตญาณ เสด็จบรรทมเหนือพระแท่นที่ปรินิพพาน พระมหามุนีผู้เป็นจอมปราชญ์ ได้ตรัสกับท้าวสักกะผู้นอนอยู่ในที่ประชุมใหญ่ของเหล่าเทวดาทั้งหลายว่า วิชัยกุมารนี้ผู้เกิดจากจอมนรชนสีหพาทูแห่งแคว้นสาฬหะ มีบริวารติดตาม ๗๐๐ คน เดินทางมาถึงลังกาทวิป ถูกอันท่านผู้เป็นจอมเทพ ศาสนาของพระตถาคตจักตั้งมั่นในลังกา เพราะฉะนั้น ท่านจงกระทำการ

รักษาวิชัยกุมารนั้น พร้อมทั้งบริวาร ท้าวสักกะจอมเทพผู้มีความเคารพ ไต่ฟังพระ
 คำรัสของพระศกาคตเจ้าแล้วมอบการรักษากะลังกาแก่อุบลเทพบุตร อุบลเทพ-
 บุตรนั้น พอท้าวสักกะกล่าวจบ ก็มาถึงเกาะลังกาทันที เข้าไปอาศัยโคนต้นไม้ด้วย
 เพศปริพพาชก คนทั้งหมดมีวิชัยกุมารเป็นหัวหน้า ได้เข้าไปหาเทพบุตรนั้นแล้วถาม
 ว่า "ท่านผู้เจริญ เกาะนี้ชื่ออะไร" เทพบุตรนั้นตอบว่า "เกาะนี้ชื่อว่าเกาะลังกา
 ในเกาะนี้ไม่มีคนอยู่และภัยจักไม่มีแก่พวกท่าน" ครั้นกล่าวแล้วก็เอาน้ำรดศีรษะด้วย
 คนโทน้ำ และคล้องค้ายในมือของคนเหล่านั้น เหาะไปแล้วทางอากาศ (กล่าวถึง)
 นางยักษ์ผู้เป็นบริวาริกา (ของนางยักษ์กุเวณา) แสดงตนให้วิชัยกุมารเห็นเป็นสุนัข
 (นอกจากนี้) ยักษ์บริวารอีกคนหนึ่ง ห้ามวิชัยกุมารและวิชัยกุมารคล้อยตามว่า
 "เมื่อมีบ้าน ก็ต้องมีสุนัข" นางยักษ์กุเวณาผู้เป็นนายของนางยักษ์นั้นแม่มองตนเป็น
 นางคานสที่นำเลื่อมใส นิ่งอยู่โคนต้นไม้ บริวารคนหนึ่งของวิชัยกุมาร เห็นนางคานส
 นิ่งอยู่ ณ สระโบกขรณี จึงอาบ คีม ถือเอารากบัวและขนนํ้าควยใบบัว เล่นอยู่ในน้ำ
 นางยักษ์กล่าวว่า "เจ้าจงเป็นภักษาของข้าพเจ้า" ทันใดนั้น บริวารนั้นก็เหมือน
 ลูกมัด นางยักษ์ไม่สามารถกินบริวารคนนั้นได้ด้วยเดชแห่งปริตตสูตร^๑ นางยักษ์

^๑ปริตต แปลว่า การคุ้มครอง การป้องกัน การรักษา การสวดพระ
 ปริตรจึงหมายความว่า สวดเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายและให้เกิดสิริมงคลแก่
 ตนเอง ซึ่งแต่เดิมพระสงฆ์ได้มาจากลังกา พระสงฆ์คนพระไตรปิฎกโดยเลือกเอา
 พระสูตร ปาฐะ พระคาถาสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยมาเป็นตัวอย่างเช่น เลือกรัตน-
 สูตรเพื่อระงับโรคระบาด เลือกมงคลสูตรเพื่อให้เป็นสิริมงคล เป็นต้น ทั้งนี้แล้วแต่
 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะนั้น ปัจจุบันคือ เจ็ดตำนานหรือสิบสองตำนาน

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ, ตำนานพระปริตร
 (ราชบัณฑิตยสภา; โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาการ, พ.ศ. ๒๔๗๒), หน้า ๓ - ๔.

ขอยืนนิ่งคายนั้น แต่บริวารนั้นไม่โศกคายนั้นแก่นางยักษ์ นางยักษ์จึงจับบริวารคนนั้นมัดแล้วโยนลงไปในหลุม นางยักษ์ไต่กระทำแก่คนหนึ่งฉันใด คนทั้ง ๗๐๐ คน ก็ถูกนางยักษ์ทำอย่างเดียวกัน (คือ) โยนลงไปในหลุมทั้งหมด

๒๑๖-๒๒๓ ฝ่ายวิชัยกุมาร เมื่อคนทั้ง ๗๐๐ คน ไม่กลับมาก็เกิดความระแวงภัย จึงสวมใส่อาวรุช ๕ ประการ^๑ ออกเดินทางไปสู่สระโบกขรณี มิได้สังเกตเห็นซึ่งรอยเท้าเกิดขึ้นมาจากสระเลย หากเห็นแต่นางคายนส วิชัยกุมารคิดว่า "ขรอยบริวารของเราถูกนางคายนสจับไว้สิ้นหนอ" วิชัยกุมารกล่าวแก่นางคายนสว่า "นางผู้เจริญ ท่านเห็นบริวารแห่งข้าพเจ้าบางไหม" นางคายนสกล่าวว่า "ถูกอนรรฆกุมารพระองค์จะหวังซึ่งบริวารของท่านไปเพื่อประโยชน์อะไร เชิญพระองค์ดื่มและสรองสนานเถิด" วิชัยกุมารตัดสินใจว่า "นางคายนสนี้ต้องเป็นนางยักษ์ จึงรู้จักชาติกำเนิดของเราดี" ประกาศนามของตนเองโดยเร็ว ถูกรู้เข้าไปใกล้ เพราะกลัวภัยที่จะเกิดในอนาคต จึงเข้าไปจับคอของนางยักษ์ไว้มัน (โดย) เขามือซ้ายจับนม มือขวาเงื้อดาบ กล่าวว่า "เจ้าจงคืนบริวารแห่งเรา ให้แก่เรา ณ บัดนี้ มิฉะนั้น เราจะฆ่าเจ้าเสีย" นางยักษ์ไต่ถอนวอนขอชีวิตว่า "ข้าแต่ นาย โปรดให้ชีวิตแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะให้สมบัติแก่ท่าน จะกระทำกิจของหญิงและกิจอื่น ๆ ตามที่ท่านปรารถนา" แล้วนางไต่สาบานต่อเขาที่จะไม่ประทุษร้ายต่อไป เมื่อวิชัยกุมารกล่าวว่า จงนำบริวารทั้งหลายมาโดยเร็วเถิด นางยักษ์ก็นำมามอบให้

๒๒๔-๒๓๖ เมื่อวิชัยราชบุตร กล่าวว่า "บริวารเหล่านี้หิวแล้ว" นางยักษ์ก็ขับออกเสียบึง มีข้าวสาร เป็นต้น ทั้งต่าง ๆ หลายชนิดของพอค้าทั้งหลายที่ตนกินเข้าไป

^๑ดาบ หอก ธนู โคมร โล

บริวาร เหล่านั้นเตรียมหุงข้าวและทำกับข้าวให้วิชัยกุมารเสวย และคนทั้งหมดได้
 บริโภคด้วยกัน นางยักษ์ผู้ฉลาดได้บริโภคส่วนที่วิชัยกุมารได้มอบให้ นางยักษ์ได้แปลง
 ร่างเป็นหญิงสาว อายุ ๑๖ ปี สวยงามจับใจ ประดับด้วยอาภรณ์ทั้งปวง เข้าไปหา
 วิชัยกุมาร นางได้แนรมิตที่นอนอันมีค่ามากไว้ ณ โคนต้นไม้ มีม่านกั้นโดยรอบ งาม
 วิจิตรคาศุภาพาน วิชัยกุมารเห็นแล้วเพ่งดูนางอย่างพึงพอใจ นอนร่วมกับนางบนที่นอน
 นั้นอย่างมีความสุข ฝ่ายบริวารทั้งปวงต่างพากันกันม่านและเข้านอน ในตอนกลางคืน
 วิชัยกุมารได้ยินเสียงดนตรีและเสียงขับครวญเพลง ได้ตามนางซึ่งนอนอยู่ด้วยกันว่า
 "นั่นเป็นเสียงอะไร" นางยักษ์คิดว่า "เราต้องฆ่ายักษ์ให้หมดเสียก่อนแล้วให้แคว้น
 นี้แก่สามี เพราะยักษ์ทั้งหลายจะฆ่าเราเพราะเหตุที่มาอยู่ร่วมกับมนุษย์" นางยักษ์
 ได้กล่าวกับวิชัยกุมารว่า "ข้าแต่สามี เมืองนี้ชื่อ "สิริสวัสดิ์" เป็นเมืองยักษ์ จอมยักษ์
 ได้นำนางกุมารีทั้งหลายและมารดาของเขาเหล่านั้นผู้อยู่ในนครลังกามาในสิริสวัสดิ์นคร
 นี้ ในงานอวาทหมงคล จะมีงานมหรสพใหญ่เป็นเวลา ๗ วัน นี่เป็นเสียงที่ดังมาจาก
 นครนั้น พวกยักษ์เหล่านั้นประชุมกันอย่างใหญ่โต ขอพระองค์จงฆ่ายักษ์ทั้งหลายใน
 วันนี้ พ้นจากวันนี้ไปท่านจักไม่สามารถที่จะฆ่าได้ วิชัยกุมารตรัสว่า "เราจะฆ่า
 ยักษ์เหล่านั้น ที่ปรากฏตัวอยู่ได้อย่างไรเล่า" นางยักษ์กราบทูลว่า "ข้าพระบาท
 จักกระทำเสียงในที่ประชุมนั้น ขอพระองค์จงฆ่ายักษ์ด้วยเสียงนั้น ด้วยอำนาจของ
 อวรุช อวรุชจะตกไปที่ร่างกายของยักษ์ทั้งหลายเหล่านั้น"

๒๓๗-๒๕๐ วิชัยกุมารได้ฟังคำของนางยักษ์นั้น ทรงกระทำตามนั้น ไต่สายยักษ์ทั้งหมด
 ตาย วิชัยกุมารได้รับชัยชนะแล้วก็ตกแต่งพระองค์ด้วยเครื่องประดับของยักษ์ และ
 ให้อำมาตย์ตกแต่งด้วยเครื่องประดับที่เหลือ วิชัยกุมารประทับอยู่ในที่นั้น ๒ - ๓
 วัน ก็เสด็จไปยังคัมภีร์พิณทิวิป สร้างคัมภีร์พิณทิวิปในที่นั้น แวดล้อมด้วยอำมาตย์
 อยู่ด้วยกันกับนางยักษ์ คนทั้งหลายมีวิชัยกุมารเป็นหัวหน้า ลงจากเรือก็เหยียบแผ่นดิน
 เห็นคเหน้อยอยู่ นั่งเอามือท้าวแผ่นดิน ฝุ่นสีแคงของคินถูกมือ มือจึงแคงไปตาม ๆ กัน

เพราะเหตุนี้ ประเทศนั้น เกาะนั้น จึงชื่อว่า "ตัมพโณณิ" จอมนรชน สิทพาหุ พระองค์นั้น ทรงจับราชสีห์ได้ เพราะเหตุนี้จึงได้รับพระนามว่า "สีห์" คนเหล่านี้ทั้งหมดล้วนมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าสีห์ จึงได้รับนามว่า "ชาวสีห์" อำมาตย์ของพระเจ้าวิชัยนั้น พวกนั้นอยู่เป็นหลักแหล่งในหมู่บ้านนั้น ๆ หมู่บ้านนั้นจึงได้นามว่า "อนูราชคาม" อุปติสสปุโรชิตได้สร้างอุปติสสคามขึ้นที่ฝั่งแม่น้ำลิกแห่งหนึ่งใกล้ ๆ ภูทัมพพที ตอนเหนืออนูราชคาม ส่วนอำมาตย์อื่น ๆ อีก ๓ คน ต่างก็ได้สร้างเมืองขึ้นอีก ๓ เมือง ชื่อ อุชเชณี อุเรเวละ และวิชิตนคร ส่วนอำมาตย์ทั้งปวงพร้อมด้วยบริวาร ครั้นตั้งหลักแหล่งลงในชนบทเป็นที่อาศัยเรียบร้อยแล้ว ได้กล่าวว่า "เราทั้งหลายทั้งปวง ประารถนาเพื่อจักอภิเษกพระองค์" เมื่ออำมาตย์กราบทูลเช่นนั้นแล้ว วิชัยกุมารไม่ประารถนาจักให้มีการอภิเษก โดยมีโคชัตตียกัญญามารอภิเษกเป็นมเหสีของพระองค์ อำมาตย์ทั้ง ๘ นาย คิดจึงแล้วซึ่งประโยชน์ในกิจการต่าง ๆ ว่า พึงมีขึ้นแม้ว่าจักทำได้ยาก หากว่าการอภิเษกวิชัยกุมารได้ทำขึ้นแล้วแก่เจ้านาย มีความรักดีต่อเจ้านาย จึงจัดให้คนถือบรรณาการจำนวนมากยิ่ง ประกอบด้วยแก้วมณี แก้วมุกดาและอื่น ๆ อันมีค่ายิ่งจำนวนมากส่งไปยังมธุรานคร อันอยู่ทางทิศใต้เพื่อขอธิดาแห่งพระเจ้าปัทมราชมาไว้วิชัยกุมาร และเพื่อขอธิดาของคนทั้งหลายเหล่าอื่นมาให้แก่อำมาตย์และประชาชน (ผู้เป็นบริวารของวิชัยกุมาร)

๒๕๑-๒๕๔ ภูทเหล่านั้นเดินทางไปถึงมธุรบุรี โดยเร็วเร็ว ได้ถวายบรรณาการและสารแด่พระราชธา ต่อจากนั้น พระราชาทรงปรึกษากับหมู่อำมาตย์ มีพระราชประสงค์จักส่งธิดาของตนไปถวายพระเจ้าวิชัยและส่งธิดาของคนทั้งหลายเหล่าอื่นไปให้แก่อำมาตย์ทั้งหลาย ได้หญิงสาว ๘๘ คน เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงให้ราชบุรุษถือลงปาวประกาศว่า "คนทั้งหลาย เหล่าใด ต้องการให้ธิดาของตนไปสู่ลึงกาทวิภักจงให้ธิดานุ่งผ้า ๒ ชั้น ออกมายืนที่ประตูเรือน พวกเราจักรับธิดาเหล่านั้นไปถวายเครื่องหมายนั่น" ด้วยวิธีการอย่างนี้ พระราชาทรงได้หญิงสาวเป็นจำนวนมาก ทรงเล็งดู

หญิงเหล่านั้นให้อิมหน้าสำราญ ทรงส่งพระราชบิดาผู้ทรงเครื่องอสังการครบถ้วน สมบูรณ์ พร้อมด้วยบริวารส่งหญิงสาวเหล่านั้นทั้งปวงที่ได้รับสักการะแล้วโดยสมควร และส่งช้าง ม้า รถ อันควรแก่พระราชา พร้อมทั้งคนรับใช้ และส่งสกุลแห่งเสนา ๑๘ หมู่ ประมาณ ๑,๐๐๐ สกุล และมีพระราชสารไปถวายแก่พระเจ้าวิชัย ผู้พิชิต แผ่นดินด้วย มหาชนทั้งหลายเหล่านั้น ทั้งบุตรและหลานพากันลงเรือที่ท่าเรือใหญ่ ภายเหตุนี้ สถานที่นั้นจึงเรียกว่า "มหาคีตละ"

๒๕๕-๓๑๐ พระเจ้าวิชัย มีโอรสกับนางยักษี ๒ องค์ ต่อมาพระองค์ได้ขึ้นถึงข่าว การมาของเหล่าหญิงสาวทั้งหลาย จึงตรัสกับนางยักษีว่า "นางผู้เจริญ ขอให้เธอ ไปจากที่นี่ ณ บัดนี้ ให้นำบุตร ๒ คนอยู่ที่นี้ เพราะมนุษย์ยอมยกตัวต่อมนุษย์ทุกเมื่อ" นางยักษีได้ฟังเช่นนั้น ก็... พระเจ้าวิชัยผู้มีความกลัวภัยแต่ยักษีว่า "ท่านอย่าได้ วิตกกังวลเลย ข้าพเจ้าจักขอพระราชทานพลีของพระองค์ มีมูลค่า ๑,๐๐๐ กหาปณะ นางขอพลีนั้นหลายครั้ง ได้แล้วจึงพาบุตรทั้งสองคนไป นางยักษีแม่จะกลัวความตาย ก็เข้าไปเมืองลังกาอีก ให้นำบุตรข้างนอก ตนเองเข้าสู่เมืองนั้น ยักษีทั้งหลายใน เมืองจำนางยักษีที่เข้าเมืองโคตางตั้งต้นเตนคิกคะนอง แต่มียักษีคนหนึ่งโทคเหี้ยมทารุณ ได้ฆ่านางยักษีนั้น โดยการใช้มือตีเพียงครั้งเดียว โดยที่เห็นแก่นางยักษีนั้น ยักษี ผู้เป็นพี่ชายของนางฤเวณาออกไปนอกเมือง ครั้นเห็นลูกของนางยักษีจึงถามว่า "เจ้าเป็นลูกใคร" ครั้นได้รับคำตอบจากเด็กว่า "เราเป็นลูกของนางฤเวณา" ยักษีคนนั้นก็ได้ออกว่า "แม่ของเจ้าถูกฆ่าตายในเมืองนี้ พวกยักษีแม่เห็นเจ้าแล้ว ก็คงจะฆ่าเจ้าทั้งสองเสียด้วยเหมือนกัน เจ้าทั้งสองจงหนีไปโดยเร็ว ๆ เด็ด"

ลูกนางยักษีทั้งสองพากันหนีจากที่นั่นโดยเร็ว มาถึงภูเขาสุมณภู ผู้ชายกับน้องสาว ก็อยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา เจริญด้วยลูกหลาน และพระเจ้าวิชัยก็ได้รับทราบในการอยู่ ร่วมกันของเขาทั้งสองด้วย ฝ่ายบุตรทั้งหลายของพระเจ้านันทราช ได้ถวายเครื่อง บรรณาการและหญิงสาวเหล่านั้นแก่วิชัยกุมาร วิชัยกุมารได้จัดการต้อนรับและปูนบำเหน็จ

ซึ่งคณะทูตเหล่านั้น และไ้พระราชทานหญิงสาวแก่หม้ออำมาตย์และประชาชนตามสมควร อำมาตย์ทั้งปวงนุมาประชุมพร้อมกัน ไ้อภิเษกวิชัยกุมารขึ้นครองราชสมบัติตามระเบียบแบบแผน ต่อจากนั้น พระเจ้าวิชัยไ้ทรงอภิเษกราชธิดาของพระเจ้าปิตุราชขึ้นดำรงตำแหน่งมเหสี โดยจัดให้เป็นพีธีเอ็กเกริกใหญ่โต ไ้ประทานทรัพย์แก่หม้ออำมาตย์ ส่วนพระเจ้าปิตุราชผู้เป็นพระสัสสุระนั้น พระองค์ก็ไ้ส่งบรรณาการมี สังข์ และมุกดาไปถวายทุก ๆ ปี พระเจ้าวิชัยทรงปกครองสัมพันธไมตรี โดยธรรมไ้ ๓๘ พรรษา เมื่อมีอายุอยู่ในปัจฉิมวัย ไ้คำริว่า "เราแก่เฒ่าแล้วและไม่มีโอรส เมื่อเราเสด็จทิวคนไป บ้านเมืองอันเราสร้างมาด้วยความยากลำบาก จักพินาศไป เพื่อประโยชน์แห่งความยั่งยืนของรัฐ เราจักอำมาตย์ไปบอกแก่สุมิตรผู้เป็นอนุชาแห่งเรา เพื่อการนี้เถิด" (ครั้นคำริแล้ว) ไ้ปรึกษากับอำมาตย์ ๔ นาย เขียนบันทึกมอบไว้กับอำมาตย์เหล่านั้น ทิวคตในเวลาต่อมาไม่นานนัก เมื่อพระเจ้าวิชัยทิวคตแล้ว อำมาตย์เหล่านั้นพากันรอกอยกษัตริย์พระองค์ใหม่ไ้เสด็จมา ณ อุปลิสสคาม และปฏิบัติหน้าที่ปกครองบ้านเมืองไปพลาง ๆ เมื่อพระเจ้าวิชัยทิวคตแล้ว ลังกาทวีปว่างเว้นจากกษัตริย์เป็นเวลา ๑ ปี ที่รอกอยการเสด็จมาของกษัตริย์

ส่วนในสิหนุรีนั้น เมื่อพระเจ้าสีหพาหุทิวคตแล้ว พระเจ้าสุมิตรโอรสของพระเจ้าสีหพาหุไ้ครองราชสมบัติต่อมา พระเจ้าสุมิตรมีโอรส ๓ องค์ ประสูติจากมเหสีผู้เป็นธิดาของพระเจ้ามัททราช คณะทูตจากลังกาไ้ไปถึงสิหนุรี ถวายสารแก่พระเจ้าสุมิตร พระเจ้าสุมิตรทรงสดับสารแล้ว ทรงเรียกพระโอรสทั้ง ๓ องค์ มาว่า "ลูกเอ๋ย พ่อแก่แล้ว คนหนึ่งในจำนวนพวกเจ้าทั้ง ๓ คน จงไปสู่ลังกาซึ่งเป็นของเชษฐภรรคาแห่งเรา ซึ่งมีเอเนกคุณที่น้าปรารธนาเถิด เมื่อพระเชษฐภรรคาแห่งเราทิวคตแล้ว จงปกครองบ้านเมืองอันงคงามในลังกานั้น

ราชกุมารผู้เป็นพระกนิษฐา ทรงพระนามว่า "บัณฑิตวาสุเทพ" คำริว่า "เราจักไป" และทรงทราบทางที่จะไปอย่างดี ใ้ได้รับอนุญาตแล้วก็พาลูกอำมาตย์ ๓๒ นาย ขึ้นเรือ แล่งเพศเป็นปริพาชก แล้วลงเรือในประตูอ่าวปากน้ำมหากันทรที่ ประชาชนเห็นปริพาชกเหล่านั้นต่างก็ให้การต้อนรับโดยควร บุคคลเหล่านั้นมีเทวดาคูมกันรักษาแล้ว ในที่สุดก็ไ้มาถึงอุบัติสสคามโดยล้าคับ อำมาตย์คนหนึ่งผู้ได้รับความเห็นชอบจากอำมาตย์ ตามโหรถึงการเสด็จมาของพระมหากษัตริย์ โหรอื่น ๆ ทำนายว่า "พระมหากษัตริย์จักเสด็จมายังเมืองนี้ ในวันที่ ๗ กษัตริย์ผู้เกิดในวงศ์ของกษัตริย์นี้จักสถาปนาพระพุทธศาสนา

ในวันที่ ๗ นั้นเอง อำมาตย์ทั้งหลายเห็นราชบุตรและบุตรของอำมาตย์ผู้เป็นปริพาชกเหล่านั้น ไ้ชักถามและรู้เรื่องราวของบุตรผู้ถือเพศปริพาชกเหล่านั้นแล้ว จึงสถาปนาบัณฑิตวาสุเทพขึ้นครองราชสมบัติในลังกาทวีป เนื่องจากบัณฑิตวาสุเทพไม่มีแม่ เหล่าเขาทั้งหลายจึงไม่จัดทำพิธีอภิเษกก่อนขึ้นครอง

พระเจ้าบัณฑิตกยราช เป็นพระโอรสของพระเจ้าอมิตโตทนต์กยราช เมื่อพระองค์ไ้ทราบถึงความพินาศของศากยะทั้งหลาย จึงพาประชาชนของพระองค์ไปยังฝั่งแม่น้ำคงคา สร้างเมืองที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคาแล้วครองราชสมบัติในเมืองนั้น และไ้มีโอรส ๗ องค์ กนิษฐาชื่อทรงนามว่า "ภัททกัจจนา" มีพระรูปอันงาม (มีผิวเหลือง) เหมือนหญิงที่หล่อด้วยทองคำ นำปรารถนายิ่งนัก กษัตริย์ทั้ง ๗ องค์ส่งบรรณาการอันมีค่ามากมาถวายพระเจ้าบัณฑิตกยราชนั้น เพื่อจะขอพระราชธิดานั้นเป็นมเหสีแห่งตน แต่พระเจ้าบัณฑิตกยราชนั้นทรงกลัวกษัตริย์ทั้ง ๗ พระองค์นั้น ทรงตระหนักถึงผลหากจะประทานธิดาให้แก่กษัตริย์องค์ใดองค์หนึ่ง จึงต้องหาทางปฏิบัติอันจักเป็นการปลอดภัย จึงให้พระธิดากับสตรีอีก ๓๒ นาง ลงเรือแล้วปล่อยให้ลอยไปในแม่น้ำคงคา (โดยประกาศว่า) "กษัตริย์ทั้งหลายจงรับธิดาทั้งหลายเหล่านี้แห่งเราด้วยเถิด" กษัตริย์ทั้งหลายเหล่านั้นไม่อาจรับธิดาเหล่านั้นไ้เพราะ

เรือแล่นไปเร็วนัก เรือนี้ถึงท่าโหนดคามิกะ ในวันที่ ๒ แล้วสตรีทั้งหลายเหล่านั้น
ทั้งหมดอันครองเพศบรรพชิตก็ลงจากเรือในที่นั้น ถ้ามองเมืองเค็นทางต่อไปโดย
ลำบาก เขาเหล่านั้นเป็นผู้ที่เหวถาวรึกษาแล้ว ในที่สุดบรรลุถึงอุบัติสสคาม อามาคย์
เมื่อฟังคำทำนายของโหร และได้เห็นสตรีทั้งหลายเหล่านั้นมาถึงอุบัติสสคามแล้ว
โคซึกตาม เมื่อได้ความแล้ว ก็ส่งสตรีเหล่านั้นไปยังราชสำนัก อามาคย์ผู้มีปรีชา-
ญาณ เมื่อสมความปรารถนาของตนแล้วทุกประการ ก็ได้อภิเษกบัณฑิตชาวสุเทพให้
ขึ้นครองราชสมบัติสืบไป ชาวเมืองต่างพากันอภิเษกราชกัญญาภักทกิจจานุ ผู้มีรูป
โฉมอันงดงามในตำแหน่งเหล็ชของพระราชอาพระองค์นั้น มเหล็ชของพระเจ้าบัณฑิต-
ชาวสุเทพนั้น ประสูติโอรส ๑๐ องค์ ธิดา ๑ องค์ องค์นี้เป็นพระเจ้าเชษฐา มีพระนาม
ว่า "อภัย" พระกนิษฐามีพระนามว่า "จิตตา" พราหมณ์ทั้งหลายผู้มีความรอบรู้ใน
พระเวทเห็นพระธิดานั้นแล้วพยากรณ์ว่า "โอรสของธิดาองค์นี้จักฆ่าเสียซึ่งพระมาตุลา
ทั้งหลาย เพราะราชสมบัติเป็นเหตุ เชษฐาทั้งหลายคำริว่า "เราจักฆ่าพระกนิษฐา
เสีย" แต่พระอภัยกุมารผู้เป็นโอรสองค์โต ไม่ปรารถนาที่จะกระทำเช่นนั้น จึงได้
ห้ามอนุชาทั้งหลายเหล่านั้นไว้ พระกุมารเหล่านั้นให้พระกนิษฐานั้นประทับอยู่ในเรือน
ที่มีเสาเดียว โดยที่เพียงแต่บุรุษเห็นรูปร่างเท่านั้น บุรุษเหล่านั้นก็พากันหลงใหล
คลั่งไคล้ นางจึงได้พระนามอีกอย่างหนึ่งในกาลต่อมาว่า "อุมมาจิตตา" ฝ่าย
พระเจ้าเชษฐาทั้ง ๕ องค์ ทราบเรื่องแล้วจากพระมารดา ได้ยินก็ได้ไปสู่นั้น ได้พบ
พระกนิษฐาและพระเจ้าบัณฑิตชาวสุเทพ ได้รับการต้อนรับจากพระเจ้าบัณฑิตชาวสุเทพ
เป็นอย่างดี จึงได้อาศัยอยู่ในคังกาทวีป สถานที่ร่ำราชกุมารสร้างไว้เรียกว่า
"รามโหนดคาม"^๑ สถานที่เป็นที่พักอาศัยของอูรุเวลกุมาร อนูราชกุมาร วิชิตกุมาร

^๑รามโหนดคาม - หวาน havana ในภาษาสันสกฤต แปลว่า การบูชา
บวงสรวง; MAh. เรียกหมู่บ้านนี้ว่า "รามโหนดคาม". (หมู่บ้านแห่งโคของราม) แต่
ใน มหา. ๑/๘ ก็ใช้ "รามโหนดคาม".

ที่ฆาตุฆมาร และ โรหนกุมาร ก็มีชื่อตามชื่อของกุมารเหล่านั้นด้วย พระเจ้าปัทม-
वासुเทพผู้เป็นราชาแห่งลังกาทวีป ได้อภิเษกอภิเษกกับราชบุตรในตำแหน่งอุปราช ที่ฆาตุ-
ฆมารมีโอรสองค์หนึ่งพระนามว่า "ทิมคามณี"

๓๑๑-๓๓๘ ครั้นที่ทิมคามณีไถ่ยื่นเรื่องนางอุมมาทจิตตา ก็เสด็จไปสู่อุปัชฌาย์สคาม ไต่พบ
กับพระเจ้าปัทมवासुเทพ และต่อมาได้เข้าไปยังพระราชฐานพร้อมกับอุปราช ส่วนนาง
อุมมาทจิตตานั้น ได้เห็นทิมคามณีกุมาร ประทับยืนไกล ๆ ของหน้าต่าง ๆ มีใจไม่รัก
จึงถามนางทาสีว่า "เขาผู้นั้นคือใคร" และได้รับคำตอบว่า "พระองค์เป็นพระโอรส
ของพระมาตุลาของพระนาง" นางทาสีได้เป็นผู้ติดต่อกับทิมคามณีกุมาร และเมื่อหา
ทางติดต่อกันระหว่างพระธิดาและทิมคามณีได้แล้ว ทิมคามณีกุมารก็สามารถหาทางเข้า
ร่วมบรรทมกับนางอุมมาทจิตตานั้นในเวลากลางคืน แล้วหลบออกไปในเวลาอรุณ
หลายครั้งหลายคราว อุมมาทจิตตานั้นมีครรภ์กับกุมารนั้น เมื่อครรภ์ของนางครบ
กำหนดแล้ว นางทาสีได้แจ้งเรื่องแก่พระมารดาอีกต่อหนึ่ง พระราชาได้ตรัสถามธิดา
แล้วกราบทูลแก่พระราชินีอีกต่อหนึ่ง พระราชาได้ตรัสเรียกโอรสทั้งหลายมาแล้วตรัส
ว่า "เพราะทิมคามณีกุมารนั้น พวกเราได้เลี้ยงดูมา เราจักยกอุมมาทจิตตาให้แก่
กุมารนี้" โอรสเหล่านั้นทูลว่า "หากนางอุมมาทจิตตาคลอดบุตรเป็นชาย เราจักฆ่า
บุตรแห่งนางนั้นเสีย" กุมารเหล่านั้นได้ยกนางให้แก่ทิมคามณี เมื่อจวนถึงเวลาคลอด
นางอุมมาทจิตตาได้เข้าสู่เรือนคลอด โดยล้าคัมภีร์นั้น โอรสทั้งหลายได้จับและฆ่าสกจิตต-
ทาสี และกาลเวลทาส และทาสทั้ง ๒ คน (ได้เกิดเป็นยักษ์) คอยพิทักษ์รักษาครรภ์
ของนางเป็นอันดี นางอุมมาทจิตตานั้นคลอดบุตรเป็นชาย ส่วนนางทาสีได้คลอดบุตร

MAh. กล่าวไว้ว่า จิตตาและกาฬเวล เป็นคนรับใช้ผู้ซื่อสัตย์ของคามณี
และถูกมาตุลาของนางอุมมาทจิตตาจับฆ่าเสีย ส่วนในคัมภีร์นี้ทาสผู้ถูกจับฆ่าได้แก่
สกจิตตและกาลเวล แต่มีได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติม.

เป็นหญิง นางอุมาทจิตตา ใ้ให้ทรัพย์ ๑,๐๐๐ กหาปณะแก่นางทาสี และไ้มอบ
บุตรของตนแก่นางทาสีนั้นด้วย ส่วนธิดาของนางทาสีนั้น นางอุมาทจิตตาให้อน
ไกลนาง ฝ่ายพระกุมารทั้งหลายผู้เป็นเชษฐาของนางอุมาทจิตตาไ้ยินว่าพระ
กนิษฐาราชธิดาไ้ประสูติธิดาแล้วก็ไ้ใจ ฝ่ายพระมารดาและพระอัยยิกาไ้นำพระ
นามของพระปิตามหะและพระนามของพระมาตุลาองค์โตมารวมกัน ชานานามกุมาร
นั้นว่า "บัณฑกาทย์" พระเจ้าบัณฑวาสูเทพโ้ครองราชสมบัติในลังกาทวีปไ้ ๓๐
พรรษา ก็เสด็จทิวงคต เมื่อพระเจ้าบัณฑวาสูเทพเสด็จทิวงคตแล้ว ประชาชนทั้ง
หลายทั้งปวงและพระราชกุมารทั้งหลาย ไ้ประชุมกันกระทำพิธีอภิเษกพระอภัยกุมาร
ผู้เป็นราชบุตรองค์โตให้ขึ้นครองราชสมบัติ นางทาสีผู้รับมอบคำสั่งจากนางอุมาท
จิตตา ไ้เอากุมารใส่ในกระเช้าแล้วเดินทางไปสู่หมู่บ้านทวารมณฑลละ ฝ่ายพระราช
กุมารทั้งหลาย เสด็จไปลาเนื้อพบนางทาสีนั้นถามว่า "เธอจะไปไหน นี้อะไร" นาง
ทาสีตอบว่า "หม่อมฉันจะไปหมู่บ้านทวารมณฑลละ และกำลังนำขนมและของเคี้ยวไป
ให้ลูกสาวของหม่อมฉัน" เมื่อนางทาสีตอบเช่นนั้น พระราชบุตรเหล่านั้นไ้กล่าวว่า
"เธอจงวางกระเช้าลง" ทันใดนั้น สกจิตตยักษและกาฬเวลายักษ ไ้สำแดงตนออก
มาในร่างสุกรใหญ่ให้พระราชบุตรเหล่านั้นเห็น เพื่อรักษากุมารนั้น พระราชบุตร
เหล่านั้นไ้พากันติดตามสุกรใหญ่นั้นไป ฝ่ายนางทาสีไ้พากุมารนั้นไปถึงหมู่บ้านทวาร
มณฑลละ ไ้มอบกุมารและเงิน ๑,๐๐๐ กหาปณะแก่นายอัครอย่างลับ ๆ ในวันนั้น
เอง ภรรยาของนายอัคร คลอบุตรเป็นชาย (นายอัครไ้พูดให้คนทั่วไปไ้ไ้ยินว่า)
"ภรรยาของเราไ้คลอบุตรฝาแฝดคู่หนึ่ง เราเลี้ยงบุตรฝาแฝดคู่นี้ไว้แล้ว" ต่อจากนั้น
กุมารนั้นก็อยู่ในความดูแลของนายอัครนั้น อย่างไรก็ตาม พระมาตุลาทั้งหลายก็ทราบ
เรื่องนั้นอย่างแจ่มแจ้งในกาลต่อมา และไ้สั่งเพชรฆาตไปโดยกำชับว่า "จงฆ่าเด็ก
ทั้งหลายที่กำลังเล่นน้ำอยู่ในสระนั้น" บัณฑกาทย์กุมารกำลังไปสู้โพรงไม้ที่จมอยู่ในน้ำ
อันมีช่องน้ำบิ่ไว้ เข้าไปทางช่องโพรงไม้นั้น อยู่เป็นเวลานาน เพชรฆาตเหล่านั้น
เมื่อฆ่าเด็กทั้งหมดแล้ว ไ้กลับมากล่าวกับพระมาตุลาทั้งหลายว่า "เด็กทั้งหลาย

กำลังตาย...
บัณฑกาทย์กุมาร...
โพรงไม้...

เหล่านั้นถูกประหารทั้งสิ้นแล้ว" ต่อจากนั้นมาเป็นเวลานาน พระมาตุลาทั้งหลาย เหล่านั้นได้ถามเหล่าเนมิทกาจารย์ถึงความเป็นมาของบัณฑิตกัทยกุมารอีกครั้งหนึ่ง เนมิทกาจารย์ตอบว่า "กุมารผู้นั้นกำลังเล่นอยู่กับเด็กเลี้ยงโค" พระมาตุลาเหล่านั้น ก็สั่งให้คนไปประหารเสียแต่วันนั้น กุมารนั้นอยู่ในเรือนมิได้ไปเล่นกับเด็กเลี้ยงโคอีก จึงรอดพ้นไปอีก

พวกเพชรฆาต เมื่อประหารเด็กเลี้ยงโคเหล่านั้นแล้วก็กลับมากราบพูด ว่า "ข้าพเจ้าทั้งหลายได้ฆ่าเด็กเลี้ยงโคแล้ว" แม้พระมาตุลาทั้งหลายจะหาเรื่องที่จะประหารบัณฑิตกัทยกุมารด้วยเหตุนี้และเหตุนี้ที่อยู่ตลอดมาก็ตาม ก็ไม่อาจจะทำได้ ถึงประสงค์เลย บัณฑิตกัทยกุมารนั้นเจริญเติบโตมาเป็นลำดับ จนอายุได้ ๑๖ ปี มารดาของบัณฑิตกัทยกุมารก็ให้ทรัพย์ ๑,๐๐๐ กหาปณะแก่นายอากรและชี้ทางที่จะให้ ความรักษาแก่บัณฑิตกัทยกุมารนั้น นายอากรครั้นปรึกษากับมารดาของกุมารแล้วได้จัด ส่งทอง ๑,๐๐๐ แท่ง คน ๑,๐๐๐ คน และกุมารนั้นไปยังสำนักของมณฑลพราหมณ์

๓๓๘-๓๔๑ จากนั้นบัณฑิตกัทยกุมารนั้นได้เดินทางไปสู่มณฑลคาม ครั้นให้ทรัพย์แก่พราหมณ์ แล้วก็ไต่ถามถึงเหตุการณ์ทั้งปวง ต่อจากนั้นมณฑลพราหมณ์ถามว่า "พ่อคุณ ท่านชื่อ บัณฑิตกัทยหรือมิใช่" เมื่อไต่ทราบจากคำตอบว่า "ใช่" พราหมณ์นั้นก็กล่าวกับกุมาร ว่า "ท่านจักเป็นพระราชา ดำรงอยู่ในราชสมบัติ ๗๐ พรรษา ท่านจักได้สร้างสมบุญ สมภารทั้งหลายทั้งปวง

๓๔๒-๓๕๕ กล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ได้ให้บัณฑิตกัทยกุมารได้รับการศึกษาอย่างดี ด้วยกัน กับจันทกุมารบุตรของตน มณฑลพราหมณ์ผู้มีโลกสมบัติมาก ได้ให้ทรัพย์ของตน เป็นอันมาก และแนะนำบัณฑิตกัทยกุมารว่า "ท่านจงทำการรบเถิด" บัณฑิตกัทยกุมาร แวดล้อมด้วยแสนยากร ยกทัพออกไปโดยมีกองทหารกองใหญ่ เดินทางไปภูเขาคิริกัณฑกะ ณ ที่นั้น พระเจ้าลุงของบัณฑิตกัทยกุมาร ทรงพระนามว่า "คิริกัณฑสิระ" ครอบครอง กินแดนซึ่งพระเจ้าปัทมาสูเทพพระราชทานให้ ในตอนนั้นพระเจ้าคิริกัณฑสิระ ได้เสด็จ

ออกควบคุมให้คนเกี่ยวข้าวที่สุกแล้วอยู่เป็นนิตย์ ธิดาของพระเจ้าศิริกัณฑ์ธรีนั้น เป็นชัตติยภคินีมีรูปลักษณะงามนักนามว่า "ปาลี" นางทรงยานอันงดงามพร้อมด้วยบริวารจำนวนมาก ให้คนถืออาหารไปถวายบิดาและไปกับคนเกี่ยวข้าวทั้งหลาย คนของพระเจ้าปัทมทกภัย เห็นนางปาลีนั้นจึงบอกแก่พระเจ้าปัทมทกภัย พระเจ้าปัทมทกภัยนั้นมีผู้ติดตาม ๑,๐๐๐ คน ชับชี่ยนของตนเข้าไปใกล้ยานของนางและทำให้บริวารของนางต้องแยกออกไปทั้งสองข้าง แล้วถามว่า "ท่านเป็นใครจะไปไหน" เมื่อนางได้ฟังถามแล้วมีจิตรักในกระแสนเสียงของปัทมทกภัยกุนารนั้น ปัทมทกภัยขอให้นางแบ่งภัตตาหารให้แก่ตน นางลงจากยานได้แบ่งภัตตาหารใส่ถาดทองให้แก่ราชบุตรโตคนนี้โครธ นางชัตติยาเค็ดคนิโครธเพื่อใส่ภัตตาหารให้คนที่เหลือบริโภคกัน ทันใดนั้นคนนิโครธเหล่านั้นก็กลายเป็นภษณะทองไปทั้งสิ้น ราชบุตรเห็นใบไม้เหล่านั้นกลายเป็นทอง ก็ระลึกถึงถ้อยคำที่พราหมณ์ทำนายไว้ ชื่นชมยินดี คำว่าว่า "นางชัตติยภคินีที่เราได้พบนี้ สมควรเป็นอัครมเหสีแห่งเรา" แม้นางจะให้คนทั้งหมดบริโภคก็ตาม อาหารที่นางมีอยู่นั้นก็หาหมดสิ้นไปไม่ ไม่พรวงลงไปเหมือนหนึ่งบุรุษผู้เคียวบริโภค นางปาลีนั้นเป็นกุมาริกาสุมาลชาติ ถึงพร้อมด้วยกำลังแห่งบุญอันนางได้สะสมมาก่อน นางจึงมีชื่อ "สุวรรณปาลี" จำเดิมแต่กาลนั้น พระเจ้าปัทมทกภัยรับนางกุมารีนั้นแล้ว ใ้พานางนั้นขึ้นสู่ยาน แวดล้อมด้วยไพร่พลเป็นอันมาก มีความยินดีอย่างยิ่งเดินทางต่อไป พระบิดาของนางสุวรรณปาลีนั้น ไ้ทราบแล้วก็ส่งคนทั้งหมดติดตามไป คนเหล่านั้นได้เกิดวิวาทกับคน (ของพระเจ้าปัทมทกภัย) และถูกคุกคาม จึงต้องกลับมาหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นต่อมา ในที่นั้นจึงชื่อว่า "กลนคร"

๓๕๕-๓๕๓ พี่ชายทั้ง ๕ คน ของนางสุวรรณปาลีนั้น ไ้ฟังเรื่องนั้นแล้วก็ออกมารบจับทุมารบุตรของมณฑลพราหมณ์ ไ้ฆ่าพี่ชายทั้ง ๕ คนตายหมด สนามรบของคนทั้งหลายเหล่านั้นจึงไ้ชื่อว่า "โลหิตรสชนประเทศ" (ประเทศที่มีโลหิตขัง) พระเจ้าปัทมทกภัยพร้อมด้วยพลรบชบวนใหญ่มากถึงโกลบรรพตริมฝั่งแม่น้ำคงคา พักอยู่ที่นั่นตลอด ๔ ปี ฝ่ายพระมาตุลาทั้งหลาย ไ้ทราบข่าวว่าปัทมทกภัยทรงพักอยู่ที่นั่นจึงยก

กองทัพมาเพื่อจะรบ และไต่ไปถึงค่ายอยู่ใกล้ภูเขาชุมรักชนะ พระมาตุลาทั้งหลาย
 เหล่านี้รบกับบัณฑิตกาทย์ ฝ่ายพระเจ้าบัณฑิตกาทย์ติดตามโจมตีพระมาตุลาทั้งหลายให้
 ถอยกลับไปสู่ฝั่งน้ำข้างนี้ ส่วนพระเจ้าบัณฑิตกาทย์คงพักอยู่ในค่ายของพระมาตุลา
 เหล่านั้นต่อมาเป็นเวลา ๒ ปี พระมาตุลาทั้งหลายได้เดินทางไปถึงอุปลิสศคาม ได้
 ทราบเหตุเรื่องนั้นให้พระเจ้าอภัยผู้เชษฐาให้ทรงทราบ พระเจ้าอภัยทรงส่งพระราช-
 สารถึงพระเจ้าบัณฑิตกาทย์อย่างลับ ๆ ว่า "เจ้าจงปกครองดินแดนฝั่งโน้น อย่าได้ข้าม
 มาทางฝั่งนี้เลย" พระอนุชาทั้ง ๕ องค์ (ของพระเจ้าอภัย) ทราบข้อความในพระ
 ราชสารนั้นแล้วพากันโกรธพระเจ้าอภัย และพูดว่า "พระองค์นั้นเองเป็นผู้อุปถัมภ์
 พระเจ้าบัณฑิตกาทย์มานานแล้ว บัดนี้ยังประทานบ้านเมืองให้อีก เพราะฉะนั้นพวก
 หม่อมฉันจักฆ่าพระองค์เสีย" พระเจ้าอภัยนั้นทรงมอบราชสมบัติแก่พระอนุชาเหล่านั้น
 แล้วพระอนุชาเหล่านั้นทั้งหมดพร้อมใจกันแต่งตั้งพระเชษฐานามว่า "คิสสะ" ให้เป็น
 ผู้ครองบ้านเมืองต่อมา (ในขณะนั้น) พระเจ้าอภัยผู้ประทานอภัยโคครองราชสมบัติ
 ในอุปลิสศคามมาได้ ๒๐ พรรษา ในฤดูฝนมีนางยักษ์ผิวดำคนหนึ่ง รูปร่างหน้าตาเหมือนม้า
 ตัวเมีย ห่องเที่ยวอยู่ที่เนินเขาชุมพหิยะ ใกล้สระชุมรักชกะ อำมาตย์คนหนึ่งเห็นม้า
 มีกายสีขาวยุติงเห็นแก่สง่าผ่าเผย จึงพูดแก่พระเจ้าบัณฑิตกาทย์ว่า "มีม้าร่างกายสีขาวยุติง
 ดังกล่าวแล้ว (ห่องเที่ยวอยู่)" พระเจ้าบัณฑิตกาทย์จึงถือเชือกเข้าไปจับม้านั้น ม้า
 เห็นพระเจ้าบัณฑิตกาทย์มาทางข้างหลัง กล่าวอำนาจของพระเจ้าบัณฑิตกาทย์จึงหนีไปโดย
 พลัน พระเจ้าบัณฑิตกาทย์วิ่งตามม้าผู้วิ่งหนีไปคิด ๆ มาขณะที่วิ่งอยู่นั้นวิ่งรอบ ๆ สระ
 ได้ ๗ รอบ ต่อจากนั้น ม้าได้วิ่งสู่แม่น้ำคงคา เมื่อขึ้นจากแม่น้ำคงคาแล้ว ได้วิ่งไป
 รอบภูเขาชุมรักชกะ ๗ รอบ แล้ววิ่งกลับสู่สระนั้นอีก ๓ รอบ แล้ววิ่งลงสู่แม่น้ำคงคา
 ที่ทำน้ำชื่อว่า "กัจฉกะ" ณ ที่น้ำนั้น พระเจ้าบัณฑิตกาทย์ก็จับหางมาได้ พร้อมกับคว้า
 ไบศาลที่ลอยน้ำมาถือไว้ ด้วยบุญญาฤทธิของพระเจ้าบัณฑิตกาทย์ ไบศาลได้กลายเป็น
 ค่ายเล่มใหญ่ พระเจ้าบัณฑิตกาทย์จึงเอื้อมค่ายเล่มนั้นขึ้นแล้วกล่าวกับม้าว่า "ข้าจักฆ่าเจ้า
 ให้ตาย" ม้ากล่าวว่า "ข้าแต่นาย ข้าพเจ้าจะถวายราชสมบัติแก่ท่าน ขอท่านอย่าได้

มาหาพระเจ้าเลย" พระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์นั้นจับคนมาเอาปลายดาบเจาะจมูกแล้วร้อย
 กล้วยเชือก มาก็ตกอยู่ในอำนาจของพระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์ผู้มีกำลังมหาศาลได้ขึ้นธุม-
 รั๊กชกะบรรพต พักแรมอยู่ที่ธุมรั๊กชกะบรรพตเป็นเวลา ๔ ปี จึงออกจากธุมรั๊กชกะ-
 บรรพต พร้อมกล้วยไฟพลไปสู่อุทิศหรือภูบรรพต คอยเวลาที่รบอยู่เป็นเวลา ๗ ปี
 ฝ่ายพระมาตุลาทั้ง ๔ องค์ที่เหลือของพระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์ทั้ง ๘ พระองค์ ยกเว้น
 พระมาตุลา ๒ องค์ (คือพระเจ้าอภัยราช กับพระเจ้าศิริกัณฑ์สิริราช) ก็เตรียมรบ
 ยกทัพเข้าไปใกล้อิฐบรรพตนั้น ตั้งค่ายล้อมภูเขาไว้นาน

พระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์ปรึกษากับนางยักษ์ และควยคำแนะนำอันเหมาะสม
 ของนาง ได้จัดส่งราชบริพาร บรรณาการและอาวุธที่จะใช้ในการรบแก่พระมาตุลา
 ทั้งหมด โดยมีพระราชสารส่งไปควย กล่าวว่า "ขอพระองค์จงรับสิ่งของเหล่านี้
 ทั้งหมด หม่อมฉันขอมาโทษแก่พระองค์"

๓๕๔-๓๕๕ พระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์ ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้วก็ส่งไฟพลล่วงหน้าไป
 พระมาตุลาทั้งหลายตั้งใจไว้ว่า "เราจักจับผู้ที่ล่วงล้ำเข้ามา" และปล่อยไฟพล
 ของพระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์ให้เข้าไปในค่าย ฝ่ายพระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์ขึ้นหลังนางยักษ์ที่
 แปลงตัวเป็นม้า มีไฟพลจำนวนมากเป็นกองหน้า ก็เข้าไปในค่ายเพื่อจัดทำการรบ

ฝ่ายนางยักษ์มีเสียงร้องออกมาดัง และไฟพลของพระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์
 ที่อยู่ภายในและภายนอกค่ายก็โห่ร้องกึกก้องทั่วไปหมด ไฟพลของพระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์
 ได้เผาไฟพลในกองทัพของพระมาตุลาจนหมดสิ้น ตลอดทั้งพระมาตุลาทั้ง ๔ องค์
 กล้วย และนำศิระมากองรวมกันไว้ ฝ่ายเสนาบดีของกองทัพฝ่ายพระมาตุลาหนีรอด
 ไป และไปอยู่ในโรงช่างหม้อ คนทั้งหลายจึงเรียกเสนาบดีนั้นว่า "กุ่มภะ"
 พระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์นั้นได้เห็นกองศิระอันมีพระเศียรของพระมาตุลาทั้งหลายวางอยู่
 ช่างบน ก็ตรัสว่า "กองศิระนี้มีลักษณะเหมือนกองน้ำเต้า เพราะเหตุนี้คนทั้งหลาย
 จึงเรียกว่าค้ำบล (ลาพูนามภะ)" พระเจ้าบัณฑิตกษัตริย์ ชนะสงครามแล้วได้เสด็จจาก

ที่นั้นมาประทับ (อยู่ในสำนัก) ของพระผู้เป็นอัยกา พระอัยกาอนุราชะไค้มอบ
 ราชวังของพระองค์แก่พระเจ้าบัณฑิตกาทักย์ แล้วเสด็จไปประทับในที่อื่น พระเจ้า
 บัณฑิตกาทักย์เมื่อประทับอยู่ในราชวังนั้น ได้ส่งคนให้ไปถามเนมิทกาจารย์ผู้วิเศษ
 เพื่อจะสร้างเมือง ณ ที่แห่งนั้น และพระองค์ได้สร้างเมืองจนสำเร็จ เพราะ
 เป็นที่ประทับของพระเจ้าอนุราชะและเพราะพระองค์ได้ให้สร้างเมืองนั้น โดย
 อาศัยฤกษ์ของนักษัตรอนุราชะ เมืองนั้นจึงชื่อว่า "อนุราชปุระ" พระเจ้าบัณฑิตกาทักย์
 สั่งให้อำมาตย์นำบุตรของพระมาตุลาทั้งหลายมาวางควายน้ำในสระที่มีอยู่ตามธรรมชาติ
 ในเมืองอนุราชะ ตั้งฉัตรนั้นแล้ว อภิเษกตนเองขึ้นเป็นพระเจ้าบัณฑิตกาทักย์ควายน้ำใน
 สระนั้นแล

๓๘๕-๓๘๘ ต่อมาพระองค์อภิเษกพระเทวีสุวรรณาบาสีในตำแหน่งมเหสี พร้อมทั้ง
 ประทานตำแหน่งปุโรหิตแก่จันทกุมาร โดยพิธีอันเหมาะสมและได้ประทานฐานันดร-
 ศักดิ์แก่อำมาตย์ที่เหลือตามสมควร พระเจ้าบัณฑิตกาทักย์ทรงไว้ชีวิตอภัยราชผู้เป็น
 เชษฐมาตุลา เพราะมาตุลาผู้นี้มีอุปการะคุณแก่มารดาและแก่ตนเองมาก่อน พระองค์
 จึงถวายความเป็นใหญ่ให้พระอภัยราชในเวลากลางคืน พระอัยกาอภัยนั้นจึงได้นำ
 ว่า "นครกุดติกะ" หนึ่ง พระเจ้าบัณฑิตกาทักย์ทรงไว้ชีวิตพระเจ้าศิริกัณฑ์สิระ ผู้เป็น
 สัสสุระ และได้ถวาย (ความเป็นใหญ่) ในศิริกัณฑ์สิระนครนั้นให้แก่พระองค์คว
 พระเจ้าบัณฑิตกาทักย์ให้ขยายชาติสระนั้น (เสียใหม่) ใหม่น้ำมากกว่าเดิม สถานที่นั้น
 จึงได้ชื่อว่า "ชยวาปี" ทั้งนี้เพราะพระองค์ได้ไชนำในการอภิเษกเมื่อทรงชัชชนะ
 ต่อศักรมาแล้ว

๔๐๐-๔๐๖ พระเจ้าปดุงทกาทัย โดยที่มีความกตัญญู ไต่ทอเวลาเวลยักษ์ สิ่งสถิตทางทิศตะวันออกแห่งเมืองยักษปุระ (อนูราชบุรี) ให้จิตตราชยักษ์ สิ่งสถิตทางทิศใต้ของอภัยวามี ส่วนนางทาสผู้มีอุปการคุณ (ที่ตายไปแล้ว) และถือกำเนิดเป็นนางยักษ์ สิ่งสถิตอยู่ในทวารทิศทักษิณแห่งเมืองอนูราชบุรี ให้ท้าวามุชยักษ์ สิ่งสถิตอยู่ภายในพระราชวังของพระองค์ พระองค์ได้พระราชทานพลีแก่ยักษ์เหล่านั้นและเหล่าอื่น ๆ ๗ ปี ในเวลาว่างวันเรียงต่าง ๆ พระองค์จัดให้มีการแสดงนาฏกะที่มีเค้าเรื่อง ของเหล่าทเวะ และเค้าเรื่องของสามัญชน พระเจ้าปดุงทกาทัยประทับร่วมกับจิตตราชยักษ์ บรรลุถึงความเพลิดเพลินเจริญใจต่าง ๆ พระองค์โปรดให้ทำซึ่งกิจการต่าง ๆ อันเหมาะอันควร ในหมู่บ้านอื่นทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะช่วงเวลาระหว่างพระเจ้าปดุงทกาทัยและพระเจ้าอภัยนั้น บ้านเมืองไม่มีภัยมาถึง ๑๗ ปี พระเจ้าปดุงทกาทัยได้ครองราชสมบัติเป็นใหญ่ในอนูราชบุรี อันนารัณรมย์เป็นเวลาถึง ๗๐ พรรษาบริบูรณ์

๔๐๗-๔๑๑ เมื่อพระเจ้าปดุงทกาทัยเสด็จทิวงคตแล้ว โอรสอันเกิดจากพระเจ้าปดุงทกาทัยและพระเทวีสุวรรณปาลี พระนามว่า "มฤกษีวะ" ได้ครองราชสมบัติต่อมาโดยไม่มีเหตุการณ์ใด ๆ พระองค์ได้ให้สร้างมหาเมฆวนอุทยานอันงดงามด้วยสถานที่อันน่าเพลิดเพลินเจริญใจต่าง ๆ และบริบูรณ์ด้วยไม้ผลและไม้ดอกนานาชนิด ในขณะที่เริ่มสร้างอุทยานนี้ มหาเมฆอันมีขึ้นนอกฤดูกาลปรกติ บันดาลฝนให้ตกหาใหญ่เป็นการสงเคราะห์ในการสร้างอุทยานนั้น เพราะเหตุนั้น อุทยานนั้นจึงได้นามว่า "มหาเมฆวัน" พระเจ้ามฤกษีวะ ทรงปกครองราชสมบัติในเมืองอนูราชบุรีอันประเสริฐเป็นมงคลเชิดชูแผ่นดินถึงกาลได้ ๕๐ พรรษา พระองค์มีพระโอรส ๑๐ องค์ ทุก ๆ องค์ต่างก็บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่กันและกัน ทรงมีพระธิดา ๒ องค์ มีรูปโฉมเสมอกันและคู่ควรแก่ชาติวงศ์ ๆ

๔๑๒-๔๑๔ ในบรรดาพระเชษฐาและอนุชาทิ้งหลายนั้น พระโอรสองค์ที่สองทรงพระนามว่า "เทวานัมปิยติสสะ" เป็นผู้มียุปัญญาภาพและเกษานุภาพมาก เมื่อพระราชบิดาเสด็จทิวงคตแล้ว พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะได้เป็นพระราชาสืบต่อไป ด้วยอาการอภิเษกของพระองค์ ความอัศจรรย์ทั้งหลายเป็นอันมากได้บังเกิดขึ้นในทั่วลังกาทวีป ชุมทรัพย์และรัตนะทั้งหลายอันตั้งอยู่ใต้พื้นดิน ได้ผุดขึ้นมาบนพื้นดิน รัตนะทั้งหลายที่จมลงกับเรือแตกใน (มหาสมุทร) ใกล้ลังกาทวีป รวมทั้งรัตนะที่เกิดใน (ท้องสมุทร) ใกล้ลังกาทวีป ก็ลอยขึ้นมาสู่พื้นดิน ไม้ไผ่ ๓ ลำ ได้เกิดขึ้นที่เชิงภูเขานัตตบรรพต แต่ละลำมีขนาดเท่าปฏักรด ในลำไม้ไผ่ทั้ง ๓ ลำนั้น ลำหนึ่งชื่อ "ลตายัญฐิ" มีสีชาวกิ่งเงิน ลตาวลัยที่พื้นดินไม้ไผ่นั้นมีสีเหมือนทองคำสวยงามเป็นที่น่าพึงพอใจ ลำหนึ่งชื่อ "บุปผยัญฐิ" มีดอกไม้บานาชนิดสีต่าง ๆ กันปรากฏที่ไม้ไผ่นั้น ๆ ส่วนลำหนึ่งชื่อว่า "สฤณยัญฐิ" บนแฉวงของไม้ไผ่นี้มีรูปของนกและสัตว์ต่าง ๆ หลากสี อันปรากฏอยู่ชัดราวกับบนกและสัตว์เหล่านั้นมีชีวิตอยู่จริงฉะนั้น

๔๒๐-๔๒๕ มุกดาทั้งหลายโดยกำเนิด ๘ ชนิด จากมหาสมุทร คือ มุกดาที่มีสีฐานเหมือนรูปม้า เหมือนรูปช้าง เหมือนรูปรถ เหมือนผลมะขามป้อม เหมือนกำไลมือเหมือนแหวน เหมือนผลกุ่มและที่มีรูปปกติ ก็ผุดมากองอยู่ริมฝั่ง บุญญาธิการของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ มีอยู่ด้วยประการฉะนี้ ในเวลาเพียง ๗ วันเท่านั้น ชนทั้งหลายก็ได้้นำสิ่งมีค่า มีแก้วอินทนิล แก้วไพฑูรย์ แก้วทับทิม แก้วมณี มุกดานานาชนิด และลำไม้ไผ่มาถวายพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นจำนวนมาก พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ทอดพระเนตรเห็นสิ่งมีค่าเหล่านั้น ทรงโสมนัสเป็นที่ยิ่ง คำริว่า "รัตนะทั้งหลายอันหาค่ามิได้ อันชนทั้งหลายนำมาสู่เรานี้ สมควรแก่พระเจ้าธรรมาโศกราชผู้เป็นพระสหายแห่งเรา คนอื่นหาสมควรไม่ เราจะถวายรัตนะเหล่านี้แก่พระองค์" ตั้งแต่นั้นมา พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ และพระเจ้าธรรมาโศกราชทั้งสองพระองค์ก็ได้ทรงเป็นพระสหายกันอยู่เป็นเวลานาน โดยที่ไม่มีโอกาสพบเห็นกัน

๔๒๒-๔๓๓ พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ได้แต่งตั้งคณะทูตประกอบด้วยอำมาตย์ ๔ คน^๑ คือ มหารัฏฐราชันคคา ผู้เป็นประมุขของอำมาตย์ ๑ พราหมณ์ปุโรหิต ๑ เสนาบดีคลัง ๑ อำมาตย์ร่วมคณะ ๑ แวดล้อมด้วยไพร่พลเป็นจำนวนมาก ใ้คนเหล่านั้นเชิญรัตนะอันหาคามีได้ คือ มณีทั้งสามชนิดอันมีลักษณะพิเศษ ถ้าไม่ใ้ทั้งสามลำ สังข์ทักษิณาวัตถ์ และเหล้ามุกดาทั้ง ๘ ชนิดเหล่านั้น ส่งไปถวายแก่พระเจ้าธรรมมาโสกราช คณะทูตเหล่านั้นลงเรือที่ท่าขัมพูโกละ และได้ไปถึงท่า (ตามพลิตี) โดยสะดวก โดยใช้เวลาเพียง ๗ วัน ต่อจากนั้นอีก ๗ วัน ก็ไปถึงเมืองปาฏลีบุตร ใ้ถวายบรรณาการเหล่านั้นแก่พระเจ้าธรรมมาโสกราช พระเจ้าธรรมมาโสกราชทอดพระเนตรเห็นบรรณาการเหล่านั้น ทรงพอพระทัยและดำริว่า "รัตนะทั้งหลายเช่นนี้ของเราไม่มีในที่นี้" พระองค์ทรงโสมนัสยิ่งนัก ใ้พระราชทานตำแหน่งเสนาบดีแก่อัฏฐะ ตำแหน่งปุโรหิตแก่พราหมณ์ ตำแหน่งราชพัสดุแก่อำมาตย์นั้น และตำแหน่งเสรษฐีแก่เสนาบดีคลัง พร้อมกันนี้พระองค์ใ้พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคจำนวนมาก และถิ่นฐานบ้านเรือนแก่คนทั้งหลายเหล่านั้น ทรงปรึกษากับหมู่อำมาตย์เพื่อจะส่งบรรณาการเป็นการตอบแทน

๔๓๔-๔๔๒ พระเจ้าธรรมมาโสกราช ผู้เป็นจอมแห่งชนทั้งหลาย ใ้ส่งบรรณาการไปถวายแก่พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะผู้เป็นพระสหายในเวลาอันสมควร คือ พัทธาลวิชนี พระมหาพิชัยมงกุฎ พระแสงขรรค์ ฉัตร ฉลองพระบาท น้ำโปกพระเศียร พระกรรเจียก สังวาลย์ คนโทน้ำ แก่นจันทน์เหลือง พระภูษาคู่หนึ่งอันมีใ้ชักด้วยน้ำ พระภูษาเช็ดพระหัตถ์อันมีค้ายิ่ง แก่นจันทน์ที่นำค่นำมาถวาย ดินเหนียวที่มีสีด่างพระอาทิตย์ น้ำจากสระอนินคาคและน้ำจากแม่น้ำคงคาอย่างละหาบ สังข์

^๑ในมหา. ๑/๑๑/๒๗๒ ถือว่า "คณะ" เป็นชื่อของอำมาตย์ผู้ร่วมคณะทูต.

ทักษิณาวรรต^๑ นางกุมาริกาในวัยรุ่นสาว ของไซไคไก ภาชนะทอง วออันมีค่ามาก ผลสมอ ผลมะขามป้อม อมฤตโอสถอันมีค่ามาก ข้าวสาลีที่นกแขกเต้านำมาถวาย ๖,๐๐๐ เกรวียน (และ) อุปกรณ์ในการอภิเษกอื่น ๆ อันมีค่าคงกล่าวมาแล้ว พร้อมกันนี้ พระองค์ได้ส่งธรรมทูตและธรรมบรรณาการถวายพระราชดำรัสว่า "หม่อมฉัน ได้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่พึงแล้ว ประกาศตนเป็นอุบาสกใน พระศาสนาของศากยบุตร ข้าแต่พระองค์ผู้สูงสุดในบรรดามนุษย์ ขอพระองค์จง ยังจิตให้เลื่อมใสซึ่งรัตนะทั้งหลายอันสูงสุดเหล่านี้ ให้เข้าถึงซึ่งพระรัตนตรัยว่าเป็น สรรณะที่พึ่งถวายพระศรัทธาเถิด" แล้วตรัสกับอำมาตย์ผู้เป็นพระสหายว่า "พวกท่าน จงทำการอภิเษกพระสหายแห่งเราอีกครั้งหนึ่ง" ทรงเลี้ยงดูอำมาตย์เหล่านั้นโดย ครूर แล้วไปรคไท้ออกเดินทาง

๔๔๓-๔๔๔ อำมาตย์เหล่านั้น ไคพักอยู่ที่นั่นเป็นเวลา ๕ เดือน ได้รับการเป็นรอง อย่างดียิ่ง คณะทูตออกเดินทางในวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ลงเรือที่ท่าตามพลิตี ขึ้นเรือที่ท่าซัมพูโกละ เดินทางไปถึงพระราชวังในเวลาไม่นานนัก เข้าเฝ้าพระเจ้า เทวานัมปิยติสสะ คณะทูตถวายบรรณาการเหล่านั้นแด่พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ พระองค์ผู้เป็นราชาแห่งลังกาทวีป ไคให้การต้อนรับแก่คณะทูตอย่างดี ในวันพระจันทร์ ขึ้นครั้งแรกของเดือนมาคสิระ อำมาตย์ทั้งหลายจากชมพูทวีป ผู้มีความจงรักภักดีต่อ พระราชาของตน ผู้ยินดีกระทำเพื่อประโยชน์ของพระองค์ ครั้นไคกราบทูลถวาย พระราชดำรัสของพระเจ้าธรรมมาโสกราชแล้ว ก็ไคกระทำการอภิเษกถวายแด่ พระเจ้านัมปิยติสสะผู้เป็นราชาแห่งลังกาทวีป ทั้งที่พระองค์ได้มีการอภิเษกมาแล้ว ครั้งหนึ่งก็คัม พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะมหาราชแห่งลังกาทวีป ไคทรงอภิเษกข้า

๑ นนุทียาวตุคฺติ : อันมีเกลียวหมุนไปในลักษณะที่เป็นที่ยืนคี่ คือ มีเกลียวเวียน
ขวา.

อีกครั้งหนึ่งในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ

๔๔๕-๔๔๖ พระมุกตลีบุตรเถระ ผู้คอยหนุนบำรุงศาสนาของพระชินเจ้าให้รุ่งเรือง ครั้นได้ทำสังคายนา (ครั้งที่ ๓) เสร็จแล้ว ได้พิจารณาถึงสถานอันจะเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปในอนาคต พิจารณาเห็นว่า พุทธศาสนาควรประดิษฐานอยู่ได้ ในปัจจุบันประเทศ ฉะนั้น ในเดือนกัตติกา จึงส่งพระเถระหลายรูปไปยังสถานที่ต่าง ๆ คือ ส่งพระมัชฌันติกเถระไปแคว้นกัสมีระและคันทาระ ส่งพระมหาเทวเถระไปยังมทิสมณฑล ส่งพระรักขิตเถระไปยังวนวาสีชนบท ส่งพระโยนกธรรมรักขิตเถระไปยังอปร์นตกชนบท ส่งพระมหาธรรมรักขิตไปยังมหาวิภูชนบท ส่งพระมหารักขิตเถระไปยังประเทศที่อยู่ของชาวโยนก ส่งพระมัชฌิมเถระไปยังหิมวันตประเทศ ส่งพระโสณเถระและพระอุตตรเถระไปสู่สุวรรณภูมิ และส่งพระเถระ ๕ รูป อันเป็นลัทธิวิহারิกของคณ คือ พระมหามหินทเถระ พระอภิกฺขิยเถระ พระอุตฺตยเถระ พระสัมพลเถระ และพระภัททสาลเถระ ไปสู่ลังกาทวีป^๑ โดยสั่งว่า "ท่านทั้งหลายจงยังพระศาสนาของพระชินเจ้าอันเป็นที่เจริญใจ ให้ประดิษฐานในลังกาทวีปจนเป็นที่น่าพอใจ

๑. กัสมีระและคันทาระ คือ แคว้นเมียร์และอัฟกานิสถาน อยู่ปลายแดนและต่อเขตอินเดียทางตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. มทิสมณฑล คือ แคว้นไมซอร์ทางอินเดียตอนใต้แม่น้ำโคธาวารี

๓. วนวาสีชนบท คือ แคว้นกนราเหนือ เทนีสบอมเบ

๔. อปร์นตกชนบท คือ กินแดนตอนชายทะเลเทนีสบอมเบ

๕. มหาวิภูชนบท คือ แคว้นมหารัฐ ข้างยอกนาคโคธาวารี ห่างจากเมืองบอมเบไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

๖. โยนกโลกชนบท คือ บัจจุบันอยู่ในประเทศเปอร์เซีย

๗. หิมวันตประเทศ คือ เมืองที่อยู่ในหุบเขาหิมาลัย

๘. สุวรรณภูมิ คือ ประเทศไทย

๙. ลังกาทวีป คือ ประเทศลังกา

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, เรื่องประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ ในลังกาทวีป, (พระนคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๐๓),

๔๕๙-๔๖๑ ขณะนั้น พระมหามหินทเถระ มีพรรษาได้ ๑๒ พรรษา มีปัญญาเฉลียวฉลาด เมื่อได้รับมอบหมายงานจากพระอุปัชฌาย์และพระสงฆ์ ก็พิจารณาถึงเวลาที่จะยังฆราวาสกาทวิปัติให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา คำว่า "พระเจ้ามุฏฐิสวะ ทรงชราภาพแล้ว โอรสของพระองค์คงจะต้องเป็นพระราชา (องค์ต่อไป)" แล้วตั้งพระทัยที่จะจักเยี่ยมหมุฎฐาติในระหว่างนั้น จึงลาพระอุปัชฌาย์และภิกษุสงฆ์ ถวายพระพรลาพระเจ้าอโศกมหาราช พาพระเถระ ๔ รูป สุมณสามเณรผู้ได้อภิญญา ๖ และมีอิทธิฤทธิ์มาก เป็นโอรสของพระนางสังฆมิตตา มาถึงทักขิณาคริชนบท เพื่อไปโปรดเหล่าญาติพี่น้อง เมื่อท่านท่องเที่ยวไปในทักขิณาคริชนบทนั้น ๖ เดือน ได้ผ่านไป

๔๖๒-๔๖๓ พระมหามหินทเถระไปถึงเวทิสครินครอันเป็นที่ประทับของพระเทวีผู้เป็นมารดา ได้พบกับพระเทวีผู้เป็นมารดาพระเทวี ทอดพระเนตรเห็นพระโอรสอันเป็นที่รักแล้ว ได้ถวายอาหารแก่พระโอรสและบริษัของพระองค์ ครัสเกล้าให้พระเถระฟังถึงเวทิสคริวิหารที่พระนางสร้างขึ้นไว้

๔๖๔-๔๗๐ พระเจ้าธรรมมาโศกราชนั้น เมื่อครั้งยังเป็นอโศกกุมาร ได้ครองแคว้นวันคืนที่พระราชบิดาพระราชทานแก่พระองค์ ได้พักแรมอยู่ ณ เวทิสนครก่อนจะเสด็จไปกรุงอุชเชนี ได้พบกุมารวิธิกาของเศรษฐีมีความงาม นามว่า "เทวี" ในเวทิสนครนั้น ทรงอยู่ร่วมกับพระนางเทวีนั้น พระนางเทวีได้ทรงครรภ์กับอโศกราชกุมารนั้น และประสูติมหินทกุมารในเมืองอุชเชนี ต่อมาอีก ๒ ปี พระนางเทวีประสูติสังฆมิตตาทิศา (อีกองค์หนึ่ง) ขณะนั้น พระนางเทวีประทับอยู่ที่เวทิสนคร และพระเถระก็อยู่ในเมืองนั้นด้วย พระเถระผู้เป็นกาลัญญู คำว่า "ขอให้เทวานัมปิยคิสมหาราชเสวยผลแห่งการนิลองการอภิเษกที่พระราชบิดาของเราทรงส่งไปถวาย ขอให้พระองค์จงตระหนักในคุณของพระรัตนตรัยที่พระองค์ได้สดับจากคณะทูต และขอให้พระองค์เสด็จขึ้นสู่มิสสภบรรพต ในวันอุโบสถของเดือนเชษฐมาส

เราจะไปสู่ลึงกาทวิปอันประเสริฐในวันนั้น"

๔๗๑-๔๗๒ ท้าวสักกะเสด็จไปเฝ้าพระมหินทเธระอุประเสริฐ ไคตรีว่า "ขอพระคุณเจ้า จงไปสู่ลึงกาทวิปเพื่อยังชาวลึงกาให้เลื่อมใส สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงพยากรณ์ท่านไว้แล้ว แม่ชาพระพุทฺธเจ้าจักช่วยอุปถัมภ์" โอรสของธิดาแห่งพระภคินีของพระเทวี (ผู้เป็นมารดาของพระมหินทเธระ) นามว่า "ภณทกะ" ไคพิงพระธรรมเทศนาซึ่งพระเถระแสดะแก่พระเทวี บรรลุนาคามีผล ได้อยู่ในสำนักของพระเถระ พระมหินทเธระอยู่ในเวทิสวิหารนั้นหนึ่งเดือน ครั้นในวันอุโบสถเชษฐมาส ท่านผู้มีมหิทฺธิฤทธิ์อย่างยิ่ง พร้อมด้วยพระเถระอื่นอีก ๔ รูป สุมณสามเณรและภณทกะ กฤหัสถ์ ในวันเพ็ญเดือน ๗ ไคเหาะขึ้นจากวิหารไปทางอากาศแล้วไปลง ณ มิสสกบรพทพร้อมกันทั้งคณะ ตรงที่มีหินเรียบเสมอกันแลดูสวยงามชื่อ "บิลยภูฏ" หิ้งนี้ก็เพื่อที่จักเป็นเหตุให้ชนทั้งหลายเชื่อว่า พระเถระและบริวารนี้เป็นมนุษย์

๔๗๓-๔๘๑ พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ทรงจัดให้มีการฉลองทางน้ำเป็นที่เพลิดเพลิน ส่วนพระองค์เสด็จไปลาเนื้อ แวดล้อมด้วยราชบุรุษ ๕๐,๐๐๐ นาย ไคเสด็จไปในการนี้ ด้วยพระบาท สุมิสสกบรพท เทวคาคนหนึ่งอาศัยอยู่ที่มิสสกบรพท ประารถนาที่จักให้พระเถระทั้งหลายปรากฏแก่พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ จึงแปลงรูปเป็นกวาง ยืนเล็มหญ้าอยู่ พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทอดพระเนตรเห็นแล้ว ทรงดำริว่า "เราจักยิงกวางนี้โดยที่มันมิไครู้ตัวเลยนั้น เป็นการหาควรไม่" จึงทรงคิดสายธนูให้มีเสียงดัง กวางตัวนั้นไควิ่งไปสู่ของเขา พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทรงวิ่งตามไป กวางนั้นวิ่งไปสู่สำนักของพระเถระทั้งหลาย และทันใดนั้นพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ก็ไคทอดพระเนตรเห็นพระเถระทั้งหลาย ณ ที่นั้น ส่วนกวางก็ไคอันตรธานไป

๔๘๒-๔๘๓ พระมหินทเธระดำริว่า "เมื่อพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทอดพระเนตรเห็นพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก ก็ตกใจกลัวอย่างยิ่ง" จึงแสดงตนแก่ผู้เคี้ยว พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ทอดพระเนตรเห็นพระเถระแล้ว ประทับยืนอยู่ด้วยความกลัว พระเถระไค

เรียกเทวานัมมปิยติสสะว่า "มหาบพิตรติสสะ ขอเชิญพระองค์เสด็จมาทางนี้เถิด" พระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะอาศัยคำที่พระเถระเรียกพระองค์ว่า "ติสสะ" ไต่ทรงดำริว่า "ผู้นี้คงเป็นยักษ์"

๔๘๔-๕๐๔ พระมหามหินทเถระ จึงถวายพระพรว่า "มหาบพิตร อาตมาภาพทั้งหลายเป็นสมณะ เป็นสาวกแห่งพระธรรมราชา มาเกาะนี้จากชมพูทวีปด้วยความปรารถนาจักอนุเคราะห์มหาบพิตร" พระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะ ทรงสดับเนื้อความนั้นแล้ว ปรากฏจากความกลัว ทรงระลึกถึงข่าวคราวทั้งปวง (ที่พระองค์ได้สดับมาไม่นาน) ตัดสินพระทัยว่า "ท่านเหล่านี้เป็นสมณะ" จึงตั้งขลุ่ยและลูกศร เข้าไปหาพระเถระนั้น ทรงประทับนั่งสนทนาสัมโมทนียกถากับพระมหามหินทเถระ ณ ส่วนข้างหนึ่ง ในเวลานั้น ไพรพล (จำนวน ๔๐,๐๐๐ คน) ของพระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะเหล่านั้น ต่างพากันหอมล้อมพระองค์ พระมหาเถระได้แสดงคนทั้ง ๖ ที่เหลือที่มาพร้อมกัน ให้พระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะได้ทอดพระเนตรเห็น พระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะทอดพระเนตรเห็นคนเหล่านั้นแล้วจึงตรัสถามว่า "ท่านเหล่านี้มาเมื่อไร" เมื่อเถระถวายพระพรว่า "มาพร้อมกับอาตมาภาพ" จึงตรัสถามต่อไปว่า "ในชมพูทวีปสมณะเหล่าอื่นเช่นเดียวกับสมณะเหล่านี้ยังมีอยู่หรือ" พระมหามหินทเถระถวายพระพรว่า "ชมพูทวีปรุ่งเรืองด้วยนางกาสาวพัสดุ์ มีพระสมณะทั้งหลายผู้มีวิชา ๓ มีฤทธิรู้จิตใจผู้อื่น หุทธิพย เป็นพระอรหันต์สาวกของพระพุทธเจ้า ยังมีอีกมากในชมพูทวีป" พระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะ ตรัสถามว่า "พระเถระเหล่านี้มาจากไหน" เมื่อพระเถระถวายพระพรว่า "อาตมาภาพมิได้มาทั้งทางบกและทางน้ำ พระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะก็ทรงทราบว่ "พระเถระทั้งหลายมาจากอากาศ" พระมหามหินทเถระผู้มีปัญญามาก เมื่อจะทรงทูลแสดงความโกลาหลของพระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะ จึงตรัสถามปัญหาแก่พระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะ เมื่อพระมหามหินทเถระตรัสถามแล้ว พระเจ้าเทวานัมมปิยติสสะได้ตอบปัญหานั้น ๆ (อย่างแจ่มแจ้ง) พระเถระตรัสว่า "มหาบพิตร คนไม่"

ชื่ออะไร" พระราชาตรัสตอบว่า "คนไหนชื่อคนมะม่วง" พระเถระตรัสถามว่า "นอกจากคนมะม่วงนี้แล้ว คนมะม่วงคนอื่นมีอยู่หรือไม่" พระราชาตรัสถามว่า "นอกจากมะม่วงต้นนี้และมะม่วงเหล่าอื่นเหล่านั้น ยังมีต้นไม้ชนิดอื่นอีกหรือไม่" พระราชาตรัสตอบว่า "พระคุณเจ้าผู้เจริญ มีต้นไม้ใหญ่ ๆ อีกมากมาย แต่ไม่ใช่คนมะม่วง" นอกจากนี้คนมะม่วงเหล่าอื่นและต้นไม้ซึ่งคนมะม่วง ยังมีต้นไม้ชนิดอื่นหรือไม่" พระคุณเจ้าผู้เจริญ มีต้นไม้ที่ชื่อคนมะม่วง พระเถระถวายพระพรว่า "มหาบพิตรผู้เป็นจอมนรชน พระองค์ทรงเป็นบัณฑิต" แล้วตรัสถามต่อไปว่า "มหาบพิตรผู้ประยูรญาติของพระองค์มีอยู่หรือไม่" พระราชาตรัสตอบว่า "พระคุณเจ้าผู้เจริญ ขณะที่ประยูรญาติของข้าพเจ้ามีอยู่มาก" พระเถระตรัสถามว่า "มหาบพิตร ชนอันมีไชพระประยูรญาติมีอยู่หรือไม่" พระราชาตรัสตอบว่า "ชนที่มีไชพระประยูรญาติมีมากกว่าชนที่เป็นพระประยูรญาติ" พระเถระตรัสถามว่า "นอกจากชนที่เป็นพระประยูรญาติของพระองค์เหล่านั้นและผู้ที่มีไชพระประยูรญาติเสียแล้ว ยังมีชนอื่นอีกหรือไม่" พระราชาตรัสตอบว่า "มีแต่โยมผู้เดียวเท่านั้น" พระเถระถวายพระพรว่า "มหาบพิตรผู้เป็นจอมนรชน พระองค์ทรงเป็นผู้ยังประโยชน์ให้สำเร็จ ทรงเป็นบัณฑิต" พระเถระผู้มีปริษามากเมื่อทรงทราบว่า "พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทรงเป็นบัณฑิต ทรงแสดงอุทฺตปิโทปมสูตรถวายแก่พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ เมื่อจบเทศนา พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะพร้อมด้วยไพร่พล ๘๐,๐๐๐ คน ได้ดำรงอยู่ในไตรสรณคมน์ ต่อจากนั้นพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ เสด็จขึ้นสู่พระราชมณเฑียร ทรงพาพระเถระไปสู่พระตำหนักของพระองค์ ทรงอังคาสด้วยข้าวและน้ำ ตรัสว่า "โยมจะถวายอุทยานมหาเมฆวันอันเป็นของพระราชบิดาของโยมแก่พระสงฆ์" แล้วทรงหลั่งน้ำทักษิโณทก ขณะนั้นแผ่นดินก็สะท้านไหวไประหนึ่งเพียงแต่ระบุว่าพอนไปมาด้วยความอัมเอิบใจ พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะได้ตรัสถามพระมเหสีเถระว่า "เพราะเหตุไร แผ่นดินจึงไหว" พระมเหสีเถระถวายพระพรว่า "เพราะพระพุทธศาสนาได้ตั้งมั่นแล้วในลังกาทวีป" ตั้งแต่นั้นมาพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลที่ควร

บำเพ็ญมากมาย มีสร้างพระเจดีย์เป็นต้น และทรงกระทำการบูชาโพธิพฤกษ์หลายครั้ง
ทรงครองราชสมบัติโดยธรรม ทรงบำรุงภิกษุสงฆ์

๕๐๕-๕๑๑ ต้นศัรมหาโพธิ์^๑ ได้เจริญงอกงามขึ้น ณ อุทยานมหาเมฆวนารามเมื่อ
พระเจ้าธรรมมาโสกราช (ครองราชสมบัติ) ได้ ๑๘ พรรษา ต่อจากนั้นอีก ๑๒ พรรษา
พระนางอสังขมิตตาผู้เป็นพุทธมารดา เป็นที่โปรดปรานและเป็นมเหสีของพระเจ้า
ธรรมมาโสกราช ได้สิ้นพระชนม์ ต่อจากนั้นอีก ๔ พรรษา พระเจ้าธรรมมาโสกราช
ได้แต่งตั้งหญิงหนึ่ง^๒ ให้ดำรงตำแหน่งมเหสี อีก ๓ พรรษาต่อมา พระเทวีนั้นผู้มี
นิสัยไม่เสมอกันเสมอปลาย เป็นคนพาลตระหนงตัวว่ามีรูปงาม พระนางผู้ชอบทำความ
พินาศให้แก่ตนเอง คิดว่า "พระราชานี้รักต้นศัรมหาโพธิ์ยิ่งกว่าเรา (ทั้ง ๆ ที่เรา
ก็อยู่กับพระองค์อยู่แล้ว) จึงเอาเงี่ยงปลาฆ่าต้นศัรมหาโพธิ์นั้นตาย ต่อมาอีก ๔ วัน
พระเจ้าธรรมมาโสกราช ผู้ทรงพระยศยิ่งใหญ่ก็เสด็จทิวงคต รวมเวลาที่พระองค์ครอง
ราชสมบัติได้ ๓๗ พรรษา

^๑พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงส่งต้นศัรมหาโพธิ์พร้อมกับพระสังฆมิตตาจาก-
ชมพูทวีปมาสู่ลังกาทวีป พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ทรงนำไปปลูกที่มหาเมฆวนาราม

เอว ลังกาหิตตถาย สาสนสส จ วุทธิยา

มหาเมฆวเน รรมเม มหาโพธิ ปติฏฐีโตติ

อุป. หน้า ๑๗๗ - ๑๘๐.

ชิน. หน้า ๒๑๔ - ๒๑๕.

^๒ชิน. หน้า ๒๓ "ติสสเทวี".

๕๑๒-๕๒๑ ฝ่ายพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ทรงยินดีในพระบรมคุณ ไค้จัดงาน
 นวกรรมในมหาวิหาร ในเจดีย์บรรพต และในอุปรากรมให้สำเร็จตามสมควร ไค้ตรัส
 ถามพระเถระผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาในลังกาทวีปต่อไปว่า
 "พระองค์เจ้าผู้เจริญ โยมไค้จัดทำนวกรรมต่าง ๆ ไว้มากมายในวิหารหลายแห่งใน
 เมืองนี้ ทั้งนี้โดยปรารถนาจัดทราบว่าย โยมจักได้พระบรมธาตุเพื่อบรรจุในพระสถูป
 ทั้งหลายไค้อย่างไร" พระมหินทเถระถวายพระพรว่า "มหาบพิตร สุนนสามเณร
 จะนำบรมสารีริกษาคูมาเต็มบาตรแล้วตั้งไว้เหนือเจดีย์บรรพต ขอพระองค์จงวาง
 พระบรมสารีริกษาตุไว้บนกอบช้าง อัญเชิญมา ณ ที่นี้เถิด" พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ
 ไค้อัญเชิญพระบรมสารีริกษาคูมาแล้ว ให้สร้างวิหารในที่ห่างกันวิหารละโยชน์ บรรจุ
 พระบรมธาตุไว้ในสถูปทั้งหลายในวิหารนั้นตามควร ส่วนบาตรของพระสัมมาสัมพุทธ-
 เจ้า พระองค์ประดิษฐานไว้ในพระตำหนักอังกงคาม ทรงบูชาด้วยเครื่องบูชาต่าง ๆ
 อยู่เป็นนิตย์ ในสำนักของพระมหาเถระ มีการบรรพชาอิสฺรชน ๕๐๐ นาย สถานที่
 อิสฺรชนเหล่านั้นจึงพักอาศัยอยู่ ไค้ชื่อว่า "อิสฺรสมณวิหาร" ในสำนักนี้ ยังมีการ
 บรรพชานุคคณผู้เป็นแพศย์ ๕๐๐ นาย และสถานที่แพศย์เหล่านั้นพำนักอยู่ไค้ชื่อว่า
 "เวสสาคีรีวิหาร" ดูหาใด ๆ ก็ตาม อันพระมหามหินทเถระพำนักอยู่ในวิหารตาม
 ภูเขาด่าง ๆ ภูหานั้น ๆ ไค้ชื่อว่า "มหินทภูหา"

๕๒๒-๕๓๒ พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ทรงเป็นราชาแห่งลังกาทวีป ทรงมีบุญญา
 ธิการมาก มุ่งประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวลังกา รักในคุณธรรม ไค้ทรงสร้างสิ่งเหล่านี้
 ในปีแรกคือ ๑. มหาวิหาร ๒. พระเจดีย์ ๓. อุปารกรม โดยมีพระสถูปเหนือ
 บรรพตอังกงคาม ๔. การประดิษฐานมหาโพธิพฤกษ์ ๕. การประดิษฐานพระคิ-
 ษาคูของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ ฐานของเสาศีลาที่ตั้งอยู่บนฐานของพระเจดีย์
 ๖. อิสฺรสมณวิหาร ๗. ศิสสวาปีวิหาร ๘. พระปฐมสถูป ๙. เวสสคิรีวิหาร
 ๑๐. อุปาลีการวิหารอันเป็นสถานที่รับรมย์ ๑๑. หัตถาพทกวิหาร ๑๒. ที่พัก ๒ แห่ง

อันเป็นที่อาศัยของภิกษุณี สร้างขึ้นเพื่อค้ำวางไว้ซึ่งภิกษุณี ประการหนึ่ง และเพื่อการ
 รับประทานอาหารของภิกษุสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์เหล่านั้นลงมาสู่สถานที่ของภิกษุณี ชื่อ หัตถาพัก-
 วิหาร^๑ ๑๓. ทรงสร้างภักตศาลาและโรงครัวที่สวยงาม ชื่อมหาปาณี มีอุปกรณ์ครบ
 ถ้วน มีเครื่องใช้บริบูรณ์ ๑๔. ทรงถวายทานพร้อมทั้งบริวารแก่ภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป
 ในวันปวารณา (ออกพรรษา) ทุก ๆ ปี ๑๕. ทรงสร้างคิสีสมหาวิหารและปาจิณาราม
 ที่ท่าข้ามพุกโกละ ใกล้ ๆ วิหารในนาคทวีป อนึ่ง พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเป็น
 อันมากตลอดพระชนมายุ

๕๓๓-๕๕๑ ประทีปกวางนี้ (พระพุทธศาสนา) ได้ตั้งมั่นแล้วในดินแดนของพระเจ้า
 เทวานัมปิยติสสะ พระองค์ปกครองราชสมบัติได้ ๔๐ พรรษา เมื่อพระองค์เสด็จ
 ทิวงคต เนื่องจากพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะไม่มีพระโอรส กนิษฐาภราดาของ
 พระองค์ พระนามว่า "อุคคิยะ" ได้ครองราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ต่อมา ฝ่ายพระมหา
 มหินทเถระได้แสดงพระปริยัติ พระปฏิบัติ พระปฏิเวธ ซึ่งเป็นคำสั่งสอนสูงสุดของ
 พระชินเจ้า เป็นอย่างดีในลังกาทวีป ตั้งคณะสงฆ์ใหญ่ในลังกาทวีป สร้างซึ่งพระ
 ศาสนาของพระชินเจ้าในลังกาทวีป สร้างประโยชน์แก่ชาวโลกไว้มากมาย เมื่อ
 พระเจ้าอุคคิยะครองราชสมบัติได้ ๔ พรรษา พระมหินทเถระมีพรรษาได้ ๒๐ พรรษา
 ทานพำนักอยู่ที่เจดีย์บรรพต และได้ปรินิพพานในวันขึ้น ๔ ค่ำ อัสสขุขมาล
 เพราะเหตุนั้น วันนั้น จึงได้นามตามชื่อของพระเถระนั้น พระเจ้าอุคคิยะทรงทราบ
 เรื่องนั้น เสร้าโศกเสียพระทัยมาก เสด็จไปนมัสการพระเถระ ทรงกันแสงพิลาปราพพัน

^๑ MAh. หน้า ๒๐ กล่าวว่า ในสมัยนั้นภิกษุที่จะรับภัตตาหาร จะไปหัตถาพัก-
 วิหารตามลำดับพรรษา วิหารนี้พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทรงสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่จัด
 อาหารของภิกษุแยกจากภิกษุณี.

โปรดให้ประชาชนจำนวนมาก เชิญศพพระเถระลงในรางทอง ประพรมด้วยน้ำมันหอม
 ให้ปีกรางทองนั้นให้สนิท อัญเชิญศพขึ้นประดิษฐานเหนือสุวรรณภูฏาการที่ประดับตกแต่ง
 แล้วยกภูฏาการนั้นขึ้น และให้มีการเลี้ยงฉลองที่เรียกว่า สาธุกัฬนะ โดยมหาชนและ
 ไพรพลที่มาจากที่ต่าง ๆ และมีการประกอบพิธีบูชาต่าง ๆ อัญเชิญศพของพระมหินทเถระ
 ไปสู่เมือง^๑ ตามเส้นทางที่ตกแต่งแล้ว แห่ไปตามถนนหลวงในเมือง แล้วเชิญศพมาสู่
 มหาวิหาร ประดิษฐานภูฏาการในบริเวณที่มีชื่อว่า ปญฺจัมภมาลกะ^๒ ตลอด ๗ วัน
 รอบ ๆ วิหารและบริเวณประมาณ ๓ โยชน์ นับจากมณฑปและพระสถูปทั้งสี่ ได้รับ
 การตกแต่งด้วยขงคอกไม้เหนือเสากระเบื้อง และเรียงรายด้วยหมอน้ำที่เต็มเปี่ยมไป
 ด้วยน้ำหอม ทั้งนี้ด้วยมหาราชาภาพและเทวานุภาพ พระเจ้าอุคคิยะให้ประชาชน
 ทำการบูชาตลอด ๗ วัน ให้สร้างโรง^๓สำหรับเป็นที่พักของพระเถระทั้งหลาย ทาง
 ทิศตะวันออก ทรงสร้างเชิงตะกอนไม้หอมทางทิศใต้ของมหาสถูป แล้วอัญเชิญภูฏาการ
 ที่ตกแต่งไว้อย่างสวยงาม ตั้งเหนือจิตกาธาน และกระทำสักการบูชาเป็นครั้งสุดท้าย
 (ทำฌาปนกิจ) พระเจ้าอุคคิยะ ทรงสร้างเจดีย์บรรจุพระธาตุในที่นั้น ทรงนำพระ
 ธาตุก้อนหนึ่งมาสร้างสถูปที่เจดีย์บรรจุพระธาตุและที่วิหารทั้งปวง สถานที่พระมหินทเถระ
 สละร่างไว้นั้นเรียกว่า "อิสสิฏฺฐิมิงคละ" เพราะประชาชนนับถือกันมาก

๕๕๑ - ๕๕๑ ตั้งแต่นั้นมา สรีระของพระอริยเจ้าทั้งหลาย รอบ ๆ ในบริเวณ
 ๓ โยชน์ ก็ให้เชิญมาเผาสดานที่นี้ด้วย มหาเถรสังฆมิตตา ผู้ได้อภิญญามีปริชามาก
 ทำศาสนกิจและประโยชน์แก่ชาวโลกไว้มากมาย มีพรรษาได้ ๕๕ พรรษา เมื่อพระเจ้า

^๑อนุราธบุรี.

^๒MAh. ใช้ว่า ปญฺจัมภมาลกะ และไม่มีคำอธิบาย.

^๓MAh. ถือว่า พนฺธมาลกะ ? เป็นชื่อเฉพาะ.

อุคตียะครองราชสมบัติได้ ๕ พรรษา พระมหาเถรีได้พำนักอยู่ในสำนักภิกษุณีชื่อ
 หัตถาพทกะ นิพพานแล้ว ณ ที่นั้น พระเจ้าอุคตียะ ผู้ทรงปรีชา ทรงกระทำสักการ
 บูชาอย่างสูงสุดแก่พระมหาเถรีเหมือนที่ทำแก่พระมหินทเถระตลอด ๗ วัน และลังกา
 ทวีปได้รับการตกแต่งทุกหนทุกแห่งเหมือนที่ทำแก่ศพของพระเถระ เมื่อผ่านไป
 ๗ วัน พระองค์ได้เชิญศพสู่ภูมิจิตตวันออกแห่งอุปาราม ซึ่งตั้งอยู่ในพระนคร
 ได้กระทำการฌาปนกิจศพพระเถรีในที่ที่พระเถรีเคยพำนักอยู่ใกล้จิตตศาลา บริเวณ
 ต้นศรีมหาโพธิ์ และพระองค์ได้สร้างสถูปไว้ ณ ที่นั้น

พระมหาเถระ ๕ รูป มีพระอรวิภูสเถระเป็นต้น พระภิกษุณีชื่อนาสพพิก
 หลายพันรูป พระเถรี ๑๒ รูป มีพระสังฆมิตตาเป็นประมุข พระภิกษุณีชื่อนาสพพิก
 ๑,๐๐๐ รูป เหล่านั้น มีปัญญามาก มีฤทธิ์ ยังพระธรรมวินัยให้รุ่งเรืองแล้ว ต่อมาก็
 ได้ถึงซึ่งนิพพาน พระเจ้าอุคตียะครองราชสมบัติได้ ๑๐ พรรษา ก็ถึงแก่ความ
 สกปรกไม่เที่ยงนี้ ย่อมยังสัตว์โลกทั้งปวงให้ถึงซึ่งความพินาศไปได้ด้วยประการฉะนี้

เมื่อพระเจ้าอุคตียะถึงแก่ความตายแล้ว มหาสิวะราชอนุชาของพระเจ้าอุคตียะ
 ทรงเป็นพระราชที่ประชาชนจงรักภักดี ครองราชสมบัติได้ ๑๐ พรรษา พระองค์
 ทรงเลื่อมใสในพระเถระชื่อ "ภักทิสาละ" ได้สร้างวิหารสวยงามทางทิศตะวันออก
 ชื่อ "นครังคณวิหาร" เมื่อพระเจ้ามหาสิวะถึงแก่ความตายแล้ว สุริยสรวราชอนุชาของ
 พระเจ้ามหาสิวะได้ครองราชสมบัติ ๑๐ พรรษา พระองค์ทรงศรัทธาในบุญกุศลทั้ง
 หลาย ทรงบำเพ็ญบุญกุศลเป็นอันมาก ทรงสร้างวิหารอันสวยงามในที่หลายแห่ง
 เคารพในพระรัตนตรัย ทรงบำเพ็ญกุศลธรรมเป็นอันดี ตลอดเวลา ๒๐ ปี ทั้งรัชกาล
 ก่อนและรัชกาลนี้

ทมิฬ ๒ คน ชื่อ "เสนะ" และ "อุคตียะ" มีกำเนิดจากตระกูลอื่นอัน
 มีไชยทรัพย์ มีกำลังมาก ปลงพระชนมพระเจ้ายสุริยสรว แล้วครองราชสมบัติต่อมา
 โดยธรรมเป็นเวลา ๒๔ พรรษา ฝ่ายอเสสเสณูเป็นอนุชาของคฤ ๕ ในบรรดาโอรส

ผู้รวมอุทรเดียวกันของพระเจ้ามุกุฏลีวะ ไคล่ปลงพระชนม์ทมิฬทั้งสองนั้น แล้วไคล่ขึ้น
ครองราชสมบัติในอนูราชบุรีต่อมาอีก ๑๐ พรรษา ทมิฬผู้หนึ่งชื่อ "เอพาระ" เป็นคน
ชื่อตรง มาจากเทพรัฐเพื่อจะชิงราชสมบัติในอนูราชบุรี จับพระเจ้าอเสสะ (ปลงพระ-
ชนม์) และขึ้นครองราชสมบัติ ต่อมาอีก ๔๔ พรรษา พระองค์ทรงวางพระองค์เป็น
กลาง (ไม่ว่า) ในมิตรและศัตรู พระเจ้าเอพาระให้แขวนระฆังพร้อมทั้งเชือกสายยาว
ไกลเบื้องพระเศียรแห่งพระแท่นบรรทม เพื่อต้องการใหญ่ต้องการวินิจฉัยร้องทุกข์ได้
พระองค์มีราชโอรส ๑ องค์ ราชธิดา ๑ องค์ ราชโอรสของพระองค์ขับรดไปคิสสวาปี
ลอร์ดทับลูกโคซึ่งนอนอยู่กับแม่โคที่ริมทางตาย โดยทับถูกที่คอพอดี (ทั้งที่พระองค์มิได้
เจตนา) แม่โคจึงไปสั่นระฆังนั้นด้วยดวงใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความแค้น อันเนื่องมา
จากความเศร้าโศกในการที่สูญเสียลูกโค และพระเจ้าเอพาระได้ให้ตัดศีรษะของ
โอรสของพระองค์ด้วยลอร์ดนั้น งูตัวหนึ่งไต่กินลูกนกที่อยู่บนต้นตาล แมงกสาวได้คิด
ระฆัง พระเจ้าเอพาระให้จับงูตัวนั้นมาฆ่าทองและลูกนกออกมา แล้วผูกงูไว้ที่ต้นตาล

พระเจ้าเอพาระแม้จะทราบความเป็นรัศนะของพระรัตนตรัย และความ
ที่พระรัตนตรัยมีคุณอันเป็นแก่นสาร ทรงรักษาราชประเพณีไว้ เสด็จไปเจตียบรรพต
อุปัฏฐากภิกษุสงฆ์แล้ว เสด็จมาทรงรดพระที่นั่ง ปลายแฉกของรดพระที่นั่งกระทบส่วน-
หนึ่งของพระสถูปของพระชินเจ้าหักไป อำมาตย์ทั้งหลายกราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ
พระองค์ทำลายพระสถูปของข้าพระองค์ทั้งหลายเสียแล้ว" พระเจ้าเอพาระแม้จะมีได้
ทรงมีเจตนาที่จะทำลายพระสถูปนี้เสด็จลงจากรดพระที่นั่ง บรรทมแล้วที่ถนนโดยครีส์
ว่า "พวกท่านจงตัดศีรษะแห่งเรากด้วยลอร์ดเถิด" อำมาตย์ทั้งหลายกราบทูลว่า "ข้า
แต่สมมติเทพ พระศาสดาของข้าพระองค์ทั้งหลายไม่ปรารถนาการเบียดเบียนผู้อื่น
ขอพระองค์โปรดให้กระทำพระสถูปให้เหมือนเดิม แล้วขอขมาโทษเถิด" อำมาตย์
เหล่านั้นได้ตั้งหินที่ตกลงมา ๑๕ แผ่นไว้ในที่นั้น พระเจ้าเอพาระได้พระราชทาน
ทรัพย์ ๑๕,๐๐๐ กหาปณะ เพื่อซ่อมแซมพระสถูปนั้น (เป็นการขมาโทษ)

หญิงแก่คนหนึ่ง นำข้าวเปลือกไปตากกลางแดด เพื่อให้ข้าวเปลือกแห้ง
 ฝนอันมิใช่ฤดูกาลตกลงมา ทำให้ข้าวเปลือกของนางเปียก นางจึงนำข้าวเปลือกไป
 และสิ้นกระเบื้อง พระเจ้าเอฟวาระทรงสับสนกับเรื่องฝนที่ไม่ถูกต้องตามฤดูกาล ทรงบังคับ
 เป่าเรื่องเสียหายนั้นแล้วตรัสว่า "พระราชอาประพาศิธรรมอยู่ บ้านเมืองก็พึงไต่ฝน
 ที่ถูกต้องตามฤดูกาล" เพื่อวินิจฉัยเรื่องนั้น พระองค์เสด็จบรรทมประพาศิอุปวาสวัตร^๑
 ด้วยเดชของพระเจ้าเอฟวาระครบง่าแล้ว พลิกคาทเทพบุตรจึงไปเฝ้าจตุมาราช
 ทั้ง ๔ กราบทูลเรื่องนั้น ท้าวจตุมาราชพาพลิกคาทเทพบุตรไปกราบทูลแก่ท้าว-
 สักกะ ท้าวสักกะสั่งให้ปัจจุบันเทพบุตรยังฝนให้ถูกต้องตามฤดูกาล พลิกคาทเทพบุตร
 กราบทูลเรื่องนั้นให้พระเจ้าเอฟวาระทรงทราบ

โดยที่พระเจ้าเอฟวาระบำเพ็ญอุปวาสวัตรแต่นั้นมาเป็นเวลา ๗ วัน ฝนไม่
 ตกในเวลากลางวันอีกเลย แต่ตกในเวลากลางคืนในมัชฌิมยามทุกหนทุกแห่งทั้ง
 ในบ่อน้ำเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็มีน้ำเต็มไปหมด

ต่อมาพระเจ้าอุฏฐคามินี ไต่มาพระเจ้าเอฟวาระ แล้วครองราชสมบัติต่อมา
 เพื่อแสดงเรื่องเดิมของพระเจ้าอุฏฐคามินี จึงมีอนุப்புพิกธา ดังต่อไปนี้

พระอนุชาองค์ที่สองของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ผู้เป็นที่รักของพระ
 เชษฐา พระนามว่า "มหานาค" ไต่เป็นอุปราช พระราชเทวีของพระเจ้าเทวานัม-
 ปิยติสสะ ปรารภอย่างยั้งที่จะให้โอรสของพระนางซึ่งยังทรงพระเยาว์เสวยราช
 สมบัติ คำรที่จะปลงพระชนม์มหานาคอยู่ตลอดมา เมื่ออุปราชทรงควบคุมให้คนชุกบ่อ

^๑"อุปวาสวัตร" บรรทมเหนือแผ่นดินอันลาดไปด้วยหญ้าแพรก เสวย
 พระกระยาหารไม่มีรสเค็ม

มหา, ๒/๒๑/๔๒๓.

ชื่อ "ตรังคะ" พระราชเทวีเอายาพิษใส่ในมะม่วงแล้ววางบนชั้นมะม่วงอื่น ๆ แล้วส่งไปให้ผู้นั้น โอรสของพระนางที่ทรงพระเยาว์ เสด็จไปกับอุปราช เมื่อเปิดภาชนะที่ใส่อาหารแล้ว ได้เสวยขึ้นมะม่วงที่มียาพิษนั้น และต้องสิ้นพระชนม์ไป ต่อจากนั้นอุปราช เพื่อรักษาซึ่งโอรสทั้งหลายของพระองค์ ได้รวบรวมทหาร ไพร่พลและพาหนะเสด็จมุ่งหน้าไปสู่โรหนชนบท ชายาของอุปราชนั้น ทรงพระครรภ์แก่ และได้ประสูติโอรสที่ยังชลาอายุวิหαρ พระนางได้ตั้งพระนามโอรสตามพระนามของพระเชษฐาของมหานาคอุปราชของคันทันว่า "ยัชชลาชยทิสสุมาร"

ต่อมาอุปราชเสด็จถึงโรหนชนบท ได้ทรงเป็นกษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ครอบครองดินแดนมีชื่อว่า "มหากาม" เจริญด้วยโภคทรัพย์อยู่ ณ ที่นั้น พระองค์ทรงสร้างนาคมหาวิหารตามพระนามของพระองค์ และวิหารอื่นอีกเป็นจำนวนมาก มีอุฏฐากัณเฑรวินหารเป็นต้น เมื่อพระมหานาคทิวงคตแล้ว ยัชชลาชยทิสสะ พระโอรสของพระองค์ ได้ครองราชสมบัติในมหากามนั้นต่อมา พระเจ้า "โคชากัย" ผู้เป็นโอรสของพระองค์ ได้สืบราชสมบัติต่อจากพระองค์แล้วพระเจ้า "กากวณณทิสสะ"^๑ ผู้เป็นโอรสของพระเจ้าโคชากัย ก็ได้เป็นกษัตริย์ปกครองราชสมบัติสืบต่อมาอีกต่อหนึ่ง พระนางวิหารเทวมเหสีของพระเจ้ากากวณณทิสสะนั้นเป็นธิดาของพระเจ้ากัลยาณิยราช ถึงพร้อมแล้วด้วยความเห็นชอบและศรัทธา แท้จริงพระเจ้ากัลยาณิยราชก็คือ พระเจ้า (เทวานัมมปิย) ทิสสะ นั้นเอง พระอนุชาของพระกากวณณทิสสะพระนามว่า "อุตติยะ" เหมือนพระอัยยิกาถูกกริ้วเพราะไปเกี่ยวข้องกับพระราชเทวี เมื่อเกิดความกลัวจึงหนีไปจากที่นั่นไปอยู่ในที่อื่น เพราะเหตุนี้ ประเทศนั้นจึงมีชื่อตามพระนามว่า "อุตติยประเทศ" นั้น อุตติยอนุชา ได้เขียนหนังสือฉบับส่งไปกับบุรุษคนหนึ่ง ซึ่งปลอมเป็นภิกษุไปถวายพระเทวี

^๑ เพราะฟังภาษาออก จีน. หน้า ๒๗.

บุรุษนั้นไปยืนที่ประตูวัง เข้าไปฉันภัตตาหารร่วมกับพระเถระผู้เป็นพระอรหันต์องค์ที่
 เข้านอนอยู่เป็นประจำในพระราชวัง ในขณะที่พระเทวีเสด็จออกมาพบกับพระราชาเมื่อ
 พระราชเทวีมองดูอยู่ บุรุษนั้นได้ทำจดหมายตกลงที่พื้น พระเจ้ากากวันณคิสสะทรงหัน
 กลับคว้าเสื้งที่จดหมายตกนั้น พระองค์ทอดพระเนตร ะทรงทราบข้อความในจดหมาย
 อันน่าสงสัยแล้วกริ้ว เข้าพระทัยพระเถระผิด ให้ประหารพระเถระและบุรุษนั้นด้วย
 ความโกรธ แล้วให้โยนศพทิ้งลงในทะเล เทพคาทั้งหลายพากันโกรธพระเจ้าคิสสะ
 บันดาลให้น้ำทะเลท่วมประเทศ ฝ่ายพระเจ้าคิสสะจึงรีบจัดให้พระธิดาของพระองค์
 ผู้บริสุทธิ์ผู้หนึ่ง มีรูปร่าง พระนามว่า "เทวี" นั่งในหม้อทองคำซึ่งมีอักษรจารึกไว้ว่า
 "ราชธิดา" ทรงปล่อยไปในทะเล พระเจ้ากากวันณคิสสะ ได้อภิเษกกับพระธิดาซึ่ง
 มาติดเกยตื้นอยู่ที่ท่าไกล โขงพโก้ววิหาร" ดังนั้นพระธิดานั้นจึงมีพระนามว่า (วิหาร-
 เทวี) เพราะศัพท์ว่า วิหาร

พระเจ้ากากวันณคิสสะ ทรงมีพระทัยเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ทรงสร้าง
 วิหารหลายแห่ง เป็นต้นว่า คิสสมหาวิหาร จิตตลบรรพต กมิตควาลวิหาร ภูบาล-
 วิหาร และทรงบำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๘ ตลอดเวลา ในขณะนั้น ณ วิหารชื่อ
 โขขบรรพต มีสามเณรรูปหนึ่ง รักษาตึลบาเพ็ญตบะ กระทำบุญต่าง ๆ อยู่สม่ำเสมอ
 ได้วางแผ่นศิลา ๓ แผ่นที่บันได ๗ ลานพระเจดีย์อันอยู่ไกล เพื่อต้องการให้ขึ้นลงได้
 โดยสะดวก และได้ถวายน้ำดื่มหรือไม้กัทำวัตรปฏิบัติพระสงฆ์ตลอดเวลา เมื่อร่างกาย
 สามเณรชubbผอมลง เกิดอาพาธหนัก ภิกษุทั้งหลายผู้มีกตเวทิตรรณ ก็เอาวอหามสามเณร
 นั้นมารักษาในคิสสอวราม ซึ่งเป็นที่พำนักของพระสงฆ์

มหา ๒/๒๓/๔๓๑ ชื่อ โกฎฐคาววิหาร.

พระนางวิหารเทวี ตกลงกับพระเถระไว้ว่าจะถวายอาหารเช้าและมหาทานในพระราชวังก็ระงับประกาศไปแล้ว และจักถวายดอกไม้ ยา และผ้า หลังจากที่ฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว พระนางพระมหาสักการบูชาซึ่งพระอารามที่พระนางเสด็จไปสู่ตามควร ในวันนั้น พระนางก็ทรงปฏิบัติเช่นนั้น ประทับนั่งในสำนักของพระสังฆเถระ พระเถระเมื่อจักถวายพระธรรมเทศนา ก็กล่าววาทะและเทวีได้สมบัติอันยิ่งใหญ่เช่นนี้ เพราะได้บำเพ็ญกุศลมา แม้นในบัดนี้ ก็ไม่ควรประมาณที่จะบำเพ็ญกุศลต่อไป" เมื่อพระเถระกล่าวอย่างนี้แล้ว พระนางวิหารเทวีได้ทรีว่า "แต่สมบัติจะมีประโยชน์อะไร คอตัวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่มีโอรสธิดา เพราะเหตุนั้น สมบัติที่ข้าพเจ้ามีอยู่ จึงเป็นสมบัติของหญิงหมั้น" พระเถระผู้เฝ้าภิกษุ ๖ พิจารณาอุบายที่จะมีโอรสของพระนางแล้ว ถวายพระพรว่า "พระเทวี ขอเชิญพระองค์ทอดพระเนตรสามเนตรกำลังอาพาธนั้นเถิด"

พระนางเทวี เสด็จไปตรัสกับสามเนตรผู้เฝ้าภิกษุถึงซึ่งบรรณกรรมว่า "ขอเธอจงปรารภนาซึ่งบุตรแห่งสามเนตรผู้เฝ้าภิกษุเถิด สมบัติของเราทั้งสองมีมากมาย" พระวิหารเทวี ทรงทราบวาทะ "สามเนตรที่จักเป็นโอรสไม่ปรารภนา" พระนางผู้ฉลาด ได้จักดอกไม้บูชาสามเนตรและได้ขอร้องสามเนตรอีก เมื่อสามเนตรยังคงไม่ปรารภนาเช่นนั้นอีก พระนางผู้ฉลาดในอุบายเพื่อไห้บรรลุลความมุ่งหมายของพระนาง ได้ถวายเภสัชและผ้าต่าง ๆ แด่พระสังฆแล้วอุอรอนสามเนตรอีก ในที่สุด สามเนตรนั้นก็ปรารภนาที่จะเกิดในราชสกุล พระนางเทวีนั้นให้ตกแต่งสถานที่ที่สามเนตรนั้นนอนอยู่อย่างสวยงามยิ่งนัก นมัสการแล้ว เสด็จขึ้นยานกลับไป สามเนตรครั้งจตุจากอภิศภาพื้นแล้วได้ไปปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระเทวีนั้น ขณะที่พระนางเสด็จกลับพระราชวังพระเทวีนั้น ตระหนักว่า สามเนตรได้มาปฏิสนธิในพระครรภ์ นี้จักมีบุตรแล้วกราบทูลเรื่องราวนั้นแด่พระราชา และได้เสด็จสู่วิหารอีกครั้งหนึ่งพร้อมกับพระราชา ทั้งสองพระองค์ได้จัดการพาปนกิจศพสามเนตรนั้น พระนางเทวีมีพระทัยสงบแล้ว ได้ถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์ที่อยู่ในบริเวณนั้นโดยรอบเป็นประจำ

... พระเทวีผู้มีบุญญาธิการของพระเจ้ากากวันตีสสะ ได้เกิดอาการแพ้พระครรภ์ ๓ ประการ คือ พระนางนั้นปรารถนาจักเสวยน้ำผึ้งที่มีกลิ่นหอม ประมาณอสุภะหนึ่งจากเนื้อพระเคี้ยวของพระนาง เนื้อพระที่อึ้งคางมขณะที่ยังบรรทมตะแคงบนพระปรต้าวชาย อันเป็นน้ำผึ้งที่เหลือจากที่พระนางถวายแด่ภิกษุ ๑๒,๐๐๐ รูป ต่อจากนั้นพระนางปรารถนาที่จักประทับยืนบนศิระของยอกขุนพลแห่งขุนพลทั้งหลายของพระเจ้าเอฬาระและคิมนำลังคามที่คักศิระยอกขุนพลนั้น อนึ่ง พระนางปรารถนาเพื่อจักประทับพระองค์ควมมาลาคอกอบลที่นำมาจากสระอุบลแห่งอนูราชบุรีและยังสถอยู่ พระเทวีกราบทูลเรื่องนั้นแก่พระราช พระราชาตรัสถามซึ่งใครทั้งหลายใครได้ฟังเรื่องแล้วทำนายว่า "พระโอรสของพระเทวีจักกำจัดเหล่าทมิฬแล้ว เมื่อทรงครองราชสมบัติ จักยังพระศาสนาใหญ่เรื่อง

... พระเจ้ากากวันตีสสะให้ประกาศว่า "ผู้ใดสามารถชี้ได้ว่า มีรวงผึ้งที่มีกลิ่นหอมเพียงนั้นอยู่ที่ใด พระองค์จะพระราชทานโลกสมบัติอันประเสริฐเพียงนั้นให้แก่ผู้นั้น" ชาวชนบทคนหนึ่ง พบเรือที่คว่ำอยู่ที่ฝั่งทะเลโกชสมุทรมีรวงผึ้งเต็มลำเรือ ได้มากราบทูลพระราช พระราชาทรงพำพระนางเทวีเสด็จไป ณ ที่นั้น ให้พระนางเทวีเสวยน้ำผึ้งตามที่พระนางพึงปรารถนา ในมณฑปที่ตกแต่งดีแล้ว

พระเจ้ากากวันตีสสะ ทรงดำริที่จะให้พระอาการแพ้พระครรภ์อีก ๒ ประการ ของพระนางเทวีสมความปรารถนา ทรงส่งนักรบเวฬุสมนะไปดำเนินการเรื่องนั้น เวฬุสมนะ เดินทางไปสู่อนูราชบุรีบุกไมตรีกับคนเลี้ยงม้ามวงคดของพระเจ้าเอฬาระ และปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ให้แก่คนเลี้ยงม้า ณ สถานที่นั้นตลอดมา เวฬุสมนะได้ไปเก็บคอกอบลแต่เช้าตรู่ มาซ่อนไว้ที่ริมฝั่งแม่น้ำกัมพะ แล้วนักรบผู้มีไคมีความสูงกลัวผู้นี้ รุ่งม้าม้าขึ้นขี่ไป และเมื่อหยิบเอาคอกอบลที่วางไว้ขึ้นมาแล้วก็ได้ประกาศตนและควมมาหนีไปโดยเร็ว

พระเจ้าเอฟวาระ ทรงทราบเรื่องนั้น ส่งขุนศึกตามไปจับเวฬุสมนะ ขุนศึกผู้นั้น ขึ้นมาซึ่งถือว่าเป็นอันคับสอง (รองจากม้ามงคลของพระเจ้าเอฟวาระ) ควบคุมเวฬุสมนะไป เวฬุสมนะ นั่งอยู่บนหลังม้าแอบอยู่ในพุ่มไม้ ขุนศึกนั้นก็ควบคุมมา หอเหยียดมาข้างหลังของเวฬุสมนะ เวฬุสมนะ ได้ตัดศีรษะของขุนศึกผู้ควบคุมมาอย่าง รวดเร็วทันนั้น แล้วไคนำมาทั้ง ๒ ศิว และศีรษะของขุนศึกมาตั้งมหาคามาในเวลาเย็น พระเทวีก็ได้เสวยน้ำค้างคาบตามปรารถนาที่ได้แพพระกรรม์จนพอพระทัย และพระเจ้า กากวณตีสสะ ก็ได้ประทานรางวัลแก่นักรบเวฬุสมนะตามสมควร ต่อมา พระเทวีนั้น ประสูติพระโอรสผู้สูงส่งประกอบด้วยชัยฤทธิลักษณะ เป็นที่ปลื้มปิติในราชสกุลอย่างยิ่ง ด้วยบุญญาภพของพระโอรสนั้น เรือ ๗ ลำ จากที่ต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษกันต่าง ๆ เต็ม ลำเรือ ไคมาถึงในวันนั้น และด้วยอำนาจแห่งบุญของพระโอรส ข้างตระกูลนี้ทันได้ พาลูกข้างมาปล่อยไว้ในเมืองนี้แล้วหลีกไป พรานเบ็ดชื่อ "กมล" เห็นลูกข้างยืนอยู่ใน ระหว่างพุ่มไม้ใกล้สระ จึงนำเรื่องไปกราบทูลพระราชา พระราชาทรงส่ง นายหัตถาจารย์ไปนำลูกข้างนั้นมาเลี้ยงไว้ คนทั้งหลายเรียกลูกข้างนั้นว่า "กมล" เพราะพรานเบ็ดชื่อกมล เป็นผู้พบลูกข้างก่อน

เรื่องที่บรรพบุรุษทั้งหลาย มีภาชนะทอง เป็นต้น ได้เทียบเท่าที่เมืองนี้ ประชาชนจึงกราบทูลแด่พระราชา พระราชาให้ชนภาชนะเหล่านั้นมา ในวันอันเป็น มงคลในพิธีเฉลิมพระนามพระโอรส พระเจากากวณตีสสะ ทรงนิมนต์ภิกษุสงฆ์ประมาณ ๑๒,๐๐๐ รูป ทรงดำริว่า "ถ้าพระโอรส จักครองราชสมบัติในดินแดนลังกาทวีปทั้งหมด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้มีบุญจะต้องประกอบด้วยสมบัติ ๓ ประการ คือ สิริ บุญ บัญญา
ดู หลวงเทพรัตนานุกิษฐ์, ชาตปุบพิภกา (พระนคร : โรงพิมพ์มกุฎราช-
วิทยาลัย, ๒๕๐๕), หน้า ๒๐๗.

แล้วจักยังพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้รุ่งเรืองแล้วไซ้ ขอให้อภิกษุเพียง ๑,๐๐๘ รูป จงเข้ามาในพระราชฐาน และให้หมัจฉีวโดยมีผ้าคลุมทับเบื่องบนอีกชั้นหนึ่ง ขออภิกษุเหล่านี้ จงวางเท้าข้างขวาเหยียบธรณีประตูก่อน แล้วขอให้ท่านเหล่านั้น วางร่มกู่หนึ่งและธรรมกรกไว้ พระเถระชื่อโคตมะ จงรับโอรสของเราพร้อมทั้งให้ไตรสรณาคมน์และสิกขาเถิก"

พระเจ้ากากวันณคิสสะ ทอดพระเนตรเห็นนิมิตรทั้งหมด ก็ทรงยินดียิ่งนัก ถวายข้าวปายาสแก่พระสงฆ์ ทรงเฉลิมพระนามพระโอรส (โดย) ถือเอาฐานะที่พระองค์เป็นผู้นำในมหาคามหนึ่ง และเอาพระนามของพระราชบิดาของพระองค์อีกหนึ่ง มารวมเป็นพระนามเดียวกันว่า "คามินีอภัย" แล้วเสด็จเข้าสู่มหาคาม ต่อจากนั้นอีก ๕ วัน ทรงสมัครสังวาสกับพระเทวี เพราะเหตุนั้น พระเทวีจึงทรงครรภ์อีก พระเจ้ากากวันณคิสสะ ได้เฉลิมพระนามโอรสผู้ประสูติองค์หลังนี้ว่า "คิสสะ" โอรสทั้งสองทรงเจริญวัย พรั่งพร้อมด้วยบริวารมากมาย ถึงกำหนดที่จะต้องป้อนพระกระยาหารครั้งแรกแก่พระกุมารทั้งสอง พระเจ้ากากวันณคิสสะและพระเทวี ได้ถวายข้าวปายาสแก่ภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูป ทรงแบ่งข้าวปายาสจากภิกษุเหล่านั้นองค์ละน้อยหลังจากภิกษุเหล่านั้นฉันไปได้กึ่งหนึ่ง มาใส่ลงในขันทอง พระราชทานแก่พระโอรสทั้งสอง โดยตรัสว่า "ลูกอ่อนลูกทั้งสอง ถ้าลูกทั้งสอง จักศึกษาศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ข้าวปายาสที่เสวยเข้าไปในท้องจงอย่าโดยอภัยเลย กุมารทั้งสองทราบความที่พระราชบิดาตรัสแล้ว มีพระทัยยินดีนัก ได้เสวยข้าวปายาสนั้นจนจุ่มอุมฤต ในเวลาที่พระกุมารทั้งสององค์มีพระชนม์ได้ ๑๐ และ ๑๒ พรรษา พระเจ้ากากวันณคิสสะมีพระประสงค์จะทดลองพระโอรสอีก ทรงนิมนต์ภิกษุมาฉันในพระราชวังนั้นเหมือนเดิม ถือเอาอาหารที่เป็นเคนของภิกษุทั้งหลายมาวางไว้ใกล้พระโอรสทั้งสองนั้น ทรงแบ่งอาหารออกเป็น ๓ ส่วน แล้วตรัสว่า "ถ้าลูกคิดว่าลูกทั้งสองจักพร้อมหน้ากัน นับถือภิกษุทั้งหลายเป็นเทวดาประจำสกุลของเรา แล้วเจ้าจงเสวยอาหารส่วนนี้ และถ้าลูกคิดว่า เราทั้งสองเป็นพี่น้องกัน จักไม่ประทุษร้ายกันเป็นนิตย์ ลูกจงเสวยอาหาร

ส่วนนี้เด็ก"

พระโอรสทั้งสอง ไล่เสวยอาหารทั้งสองส่วนประหนึ่งเสวยน้ำอมฤต แต่เมื่อพระเจ้ากากวันคิสสะ ตรัสอย่างนี้ว่า "ถ้าลูกทั้งสองคิดว่า "เราจักไม่รบกับเหล่าหมีพ" ลูกทั้งสองจงเสวยอาหารส่วนนี้" คิสสกุมาร โยนอาหารทิ้งไปจากพระหัตถ์ ส่วนคามินีกุมาร ครั้นได้ขวางอาหารทิ้งไปแล้ว ได้เสด็จสู่ที่บรรทม บรรทมงอพระหัตถ์และพระบาทอยู่บนเตียง เมื่อพระเทวีเสด็จไปปลอบ ได้ตรัสกับคามินีกุมารว่า "ลูกเอ๋ย ลูกจะนอนเหยียดกายอยู่บนเตียง เจ้าจะสบายกว่านี้กระมัง" คามินีกุมารทูลพระมารดาว่า "เหล่าหมีพเหมือนหนองน้ำใหญ่ มาอยู่ที่ฝั่งคงคาไม่ไกลจากมหาคามเลย หม่อมฉันจะนอนเหยียดกายให้สบายได้อย่างไร" พระเจ้ากากวันคิสสะ ได้สับคำอธิบายของพระเทวีแล้วทรงนิ่งเสีย

คามินีกุมาร เติบโตขึ้นมาโดยลำบาก จนมีพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา ฝ่ายข้างกุดทลก็ไค้เจริญเติบโต มีร่างกายใหญ่โต เป็นช้างตัวประเสริฐคู่ขวัญพละกำลัง ลักษณะรูปร่าง และควยคุณสมบัติ คือ ความเก่งกล้าและความว่องไว คามินีกุมารนั้นมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ๑๐ นาย คือ สันหิมิตตะ ๑ สุนิมมิละ ๑ มหาโสณะ ๑ โคทิมิพระ ๑ เถรปุตตากายะ ๑ ภระณะ ๑ เวฬุสมณะ ๑ ชัญชเหวะ ๑ ปุสส-เหวะ ๑ ลหิวสสะ ๑ ล้วนแต่เป็นผู้มีพละกำลังมาก บรรดานายทหารชั้นผู้ใหญ่ทั้ง ๑๐ นายนั้น นายทหารแต่ละนายมีพลข้างคนละ ๑๐ บรรีวารโยธาของพลข้างแต่ละคน ก็มีบรรีวารโยธาคนละ ๑๐๐ บรรีวารโยธาของบรรีวารโยธา (อันดับที่สอง) ก็มีบรรีวารโยธา ๑,๐๐๐ โยธา บรรีวารโยธา (อันดับที่ ๓) ของบรรีวารโยธา (อันดับที่ ๒) ก็มีบรรีวารโยธาอีก ๑๐,๐๐๐ โยธา รวมทั้งหมคเป็นโยธา ๑๑,๑๑๐ คน"

๑,๐๐๐,๐๑๐ (หนึ่งล้านสิบ) คน

ศาสตราจารย์ ร.ค.ท.แสง มนวิฑูร, รสวาทินี, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภา, ๒๕๑๓), หน้า ๔๕๕.

ทหารทั้งหลายเหล่านั้นเป็นคนฉลาด มีพลังกำลังและมีความเฉลียวฉลาด มีคันทหาร
เหล่านั้นถือยาว ๔ ศอก กว้างและหนา ๔ นิ้ว^๑ ทุกคนศึกษาวิชายิงธนูมาแล้ว
เป็นผู้เชี่ยวชาญอย่างยิ่งบนหลังช้าง

: คามินีกุมาร ประทับอยู่ในมหาคาม ส่วนคิสสุมารนั้น พระเจ้าจาก-
วณคิสสะให้ไปประทับอยู่ ณ ที่ชวาบี ทั้งสององค์รักษาชนบทที่พร้อมไปด้วยไพร่
พลและพาหนะ คามินีกุมารพิจารณาถูกกำลังไพร่พลของพระองค์ที่มีอยู่ในมหาคาม
ไต่กราบทูลพระราชบิดาว่า "ข้าพระองค์จักรบกับเหล่าทัพ" พระราชบิดาผู้ทรงให้
ความอนุรักษแก่กุมารนั้นอยู่ จึงตรัสห้ามว่า "ลูกเอ๋ย (เพียงแผ่นดิน) ฝั่งนี้ก็เพียงพอ
แล้ว" คามินีกุมารกราบทูลอย่างนั้นถึง ๓ ครั้ง (พระราชบิดาตรัสห้ามถึง ๓ ครั้ง)
คามินีกุมารจึงส่งเครื่องอสังการของสตรีไปถวายพระราชบิดา กราบทูลว่า
"พระราชบิดาของข้าพเจ้า ผู้เป็นพระราชา แม้พระองค์เป็นชายก็ดี ก็ยังกล่าว
เช่นนั้น ฉะนั้น พระองค์จึงประคับอสังการนี้เถิด" พระเจ้าจากวณคิสสะกริ้ว
คามินีกุมารนั้น ทรงดำริช่วยพระปรีชาว่า "คามินีกุมารจะรักษาโดยวิธีอื่นไม่ได้"
จึงสั่งว่า "ท่านทั้งหลายจงทำไซทอง เราจักเอาไซทองไปจองจำคามินีกุมาร"
คามินีกุมารไกรธพระราชบิดาจึงหนีไปสู่มลยชนบท โดยที่พระกุมารนี้คิดร้ายต่อพระ
ราชบิดา จึงมีพระนามว่า "ทูลฐคามินี" ตั้งแต่นั้นมา ฝ่ายพระเจ้าจากวณคิสสะ
ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดินทรงเริ่มสร้างมหาตุคคหเจคีย์ เมื่อสร้างมหาตุคคหเจคีย์เสร็จ
แล้ว ทรงนิมนต์พระสงฆ์ให้มาประชุมกัน มีพระภิกษุสงฆ์มาจากจิตตลบรรพต ๑๒,๐๐๐
รูป พระภิกษุสงฆ์จากที่ต่าง ๆ อีก ๑๒,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน พระเจ้าจากวณ-
คิสสะทรงกระทำการฉลองพระเจคีย์ต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ ทรงตรัสเรียกทหารทั้งหมด
มากระทำการสาบาลในเวลานั้นว่า "เมื่อโอรสทั้งสองของพระองค์ทะเลาะกัน

ข้าพเจ้าทั้งหลายจะไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง" ทหารทั้งหมดได้ร่วมกันทำการ
 สาบาน เพราะฉะนั้น ทหารเหล่านั้นจึงไม่มาสู่การรบนั้น พระเจ้าจากาวันณคิสสะ
 ทรงสร้างวิหารขึ้นถึง ๖๔ แห่ง เสวยราชสมบัติได้ ๖๔ พรรษา ก็ถึงแก่ พระวิหาร-
 เทวี ทรงนำยานที่ปิคมิคชิตมารับพระศพไปสู่คิสสมหาอาราม ทรงแจ้งเรื่องการ
 ถึงแก่ของพระเจ้าจากาวันณคิสสะแก่พระสงฆ์ คิสสกุमारทรราชานั้นเสด็จจาก
 ที่ชวาปี ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชบิดาด้วยความเคารพ ทรงพาพระมารดา
 และช่างกุดทลมา ไปสู่ที่ชวาปี เพราะกลัวพระเชษฐา อำมาตย์ทั้งปวงประชุมพร้อมกัน
 ส่งจดหมายไปถวายทูลุคามินีกุมาร เพื่อกราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ ที่นครมณีกุมาร
 เรียกนายขมังธนู พัก ณ ที่นั้น แล้วเสด็จมาสู่มหาคาม อภิเษกพระองค์ขึ้นครองราช
 สมบัติในเวลานั้น

พระเจ้าทูลุคามินี มีพระราชสาส์นถึงพระอนุชาเพื่อให้ส่งพระราชมารดาและช่างกุดทลมา แต่ก็ไม่ได้รับคำตอบถึง ๓ ครั้ง กริชาท้อออกไปเพื่อกระทำ
 สงครามกับคิสสนุชา การรบใหญ่ระหว่างพี่น้องทั้งสองมีขึ้นที่ตำบล จุลังคณียปิฎฐิ ณ
 ที่นั้น ไพร่พลของพระเจ้าทูลุคามินีโคลมตายไปหลายพันคน

พระเจ้าทูลุคามินีเองกับคิสสอำมาตย์และม้าตัวเมียอีกตัวหนึ่งได้นี้ไปจาก
 ที่นั้น คิสสกุमारโคคคิตตามทั้ง ๓ ไปคิด ๆ ฝึกหัดทั้งหลายได้แรมมิคฤเขาขึ้นกันระหว่าง
 พี่น้องทั้งสองไว้ คิสสกุमारทรงเห็นเช่นนั้นรับสั่งว่า "นี่ต้องเป็นการกระทำของภิกษุ-
 สงฆ์" จึงเสด็จกลับ พระเจ้าทูลุคามินีเสด็จมาถึงท่าชวมาละแห่งกับปักษิทรนที ตรีส
 กับคิสสอำมาตย์ว่า "เราหิวแล้ว" คิสสอำมาตย์จึงนำอาหารบรรจุในขันทองมาถวาย
 พระเจ้าทูลุคามินีตรีสว่า "เราจะถวายแก่พระสงฆ์ก่อนจึงจะเสวยที่หลัง ท่านจงแบ่ง

๑ Mah. ชื่อ "คุดทล" อยู่ทางเหนือของมหาคาม ๓๐ - ๓๕ ไมล์.

อาหารออกเป็น ๔ ส่วน ประกาศกัศกาลเกิด" คีตีสอำมาตย์ประกาศกัศกาล
พระโคตมเถระผู้เคยถวายไตรสรณาคมน์แก่พระราชา ผู้อยู่ที่บึงคุทวีปไค้พึงเสียด
ประกาศนั้นด้วยทิพย์โสศ จึงส่งพระคีตีสเถระบุตรภุมพืไป ณ ที่นั้น พระคีตีสเถระ
เหาะมาสู่สถานทีนั้นโดยทางอากาศ คีตีสอำมาตย์รับบาตรจากมือของพระเถระแล้ว
ถวายบาตรแก่พระเจ้าทุณฐคามินี พระเจ้าทุณฐคามินียกอาหารส่วนของพระสงฆ์และ
ส่วนของพระองค์ใส่ลงในบาตรหมด คีตีสอำมาตย์ก็ใส่อาหารของตนลงในบาตรหมด
แม้มากไม่ปรารณาอาหารอันเป็นส่วนของตน คีตีสอำมาตย์จึงใส่อาหารส่วนของม้
ลงในบาตรด้วย พระเจ้าทุณฐคามินีได้ถวายอาหารที่เต็มบาตรแก่พระคีตีสเถระ
พระคีตีสเถระได้เหาะกลับคืนไปทางอากาศโดยเร็ว และถวาย (บาตร) แก่พระ
โคตมเถระ พระโคตมเถระถวายอาหารแกล็กษุ ๕๐๐ รูป ที่กำลังฉันโดยแบ่งรูปละ
คำ รูปละคำ พระโคตมเถระเอาส่วนที่เหลือจากที่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ฉันเสร็จแล้วนั้น
ใส่ลงในบาตรจนเต็ม แล้วโยนไปในอากาศเพื่อถวายพระเจ้าทุณฐคามินี คีตีสอำมาตย์
เห็นบาตรนั้นลอยมาถึงรับไว้ให้พระเจ้าทุณฐคามินีเสวยแล้ว ทั้งตนเองและม้าบริโลก
อาหารนั้น พระเจ้าทุณฐคามินีทรงเปลื้องเกราะของพระองค์ออกมาแล้วทรงโยนบาตร
คืนไป

พระเจ้าทุณฐคามินี เสด็จไปสู่มหาคาม ทรงรวบรวมไพร่พลได้ ๖๐,๐๐๐
คน ยกทัพออกไปรบกับพระอนุชาอีก พระเจ้าทุณฐคามินีทรงมาคีส อนุชาซึ่งข้างกมล
พระเชษฐาและพระอนุชาทั้งสองได้เผชิญหน้ากัน ต่อสู้กันในสนามรบในเวลานั้น พระเจ้า
ทุณฐคามินีทรงขี่ม้าวิ่งเป็นวงกลมรอบ ๆ ใ้ข้างกมลอยู่วงใน แม้ถึงอย่างนั้น ก็มีได้
เห็นช่องที่จะทำร้ายได้ จึงบังคับม้าให้กระโจนขึ้นสูงเหนือข้างกมล ทันทีนั้น พระเจ้า
ทุณฐคามินีก็ชักโคตรออกไปคิกหนั่งที่ปิดหลังข้างไว้ ไพร่พลของคีสกุมารหลายพันคนที่
ต่อสู้กับไพร่พลของพระเจ้าทุณฐคามินีในที่นั้นแตกพ่าย เป็นอลหม่าน

ข้างกมลโกรธคิดว่า "ผู้ที่อยู่บนหลังของเรา นี้ มีความบกพร่อง (ในการรบ) เหมือนหญิงที่มีมลทิน" แล้วก็สับค (ให้คิสสุมารตกจากหลัง) และวิ่งเข้าไปหาต้นไม้คนหนึ่ง ฝ่ายคิสสุมารไต่ป็นขึ้นไปบนต้นไม้ แต่ข้างกมลไปหาเจ้าของเดิมของมัน (คือพระเจ้าทุณ्डคามินี) พระเจ้าทุณ्डคามินีเสด็จขึ้นสู่ข้างทรงติดตามคิสสุมารที่กำลังหนีไป คิสสุมารเข้าไปสู่วิหารและถึงภูมิจของพระมหาเถระ ไต่แอบเข้าไปบรรทมซ่อนนงคอยู่ใต้เตียง เพราะกลัวพระเชษฐา พระมหาเถระได้คลี่จิวรคลุมเตียงไว้ พระเจ้าทุณ्डคามินีตรัสถามว่า "คิสสะ อยู่ไหน" พระเถระถวายพระพรว่า "ข้าแต่มหาพิตร บนเตียงไม่มี" พระเจ้าทุณ्डคามินีทรงทราบว่า "อยู่ใต้เตียง" จึงเสด็จออกจากที่นั่น สั่งให้รักษาวบริเวณโดยรอบวิหารนั้นไว้ พระเถระให้คิสสุมารบรรทมบนเตียงน้อย คลุมจิวรไว้บน ให้ภิกษุหนุ่ม ๔ รูป หามเตียงนำออกไปภายนอก ไปตามทางตามภิกษุมรณภาพ พระเจ้าทุณ्डคามินีทรงทราบว่าภิกษูกำลังหามคิสสุมารออกไป จึงตรัสว่า "คิสสะเอ๋ย เธออยู่เหนือศีรษะของเทวดาประจำสกุล กำลังถูกหามออกไป การที่จะจับเทวดาประจำสกุลนั้น โดยผลการ เราจักไม่กระทำดอก และอีกประการหนึ่ง เธอพึงระลึกถึงพระคุณของเทวดาประจำสกุลทุกเมื่อ" (ตรัสคังนั้นแล้ว) เสด็จจากวิหารมาสู่มหาคาม พระองค์ผู้มีความเคารพในพระมารดา โปรดให้เชิญพระมารดามาจประทับอยู่ในมหาคานั้น

พระเจ้าทุณ्डคามินี มีพระชนมายุได้ ๖๘ พรรษา มีพระทัยคังอยู่ในอรรณะประโยชน์และพระธรรม ให้สร้างวิหาร ๖๘ แห่ง ฝ่ายคิสสุมารพาออกจากวิหารแล้วก็เสด็จไปสู่ที่ขวามี แปลงเพศเป็นกุมาร ไต่ตรัสกับโคธเทหคิสสเถระว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีความผิด จักขอขมาพระเชษฐา" พระเถระพาคิสสุมารซึ่งทำหน้าที่เป็นไวยาวัจกรและภิกษุ ๕๐๐ รูป มาเฝ้าพระเจ้าทุณ्डคามินี พระเถระให้คิสสุมารหยุดอยู่ ณ ที่บันได พระเถระเองพร้อมกับพระสงฆ์ได้เข้าไปสู่พระราชวังพระเจ้าทุณ्डคามินี นิมนต์พระสงฆ์ทั้งหมดให้นั่งถวายวัตถุทั้งหลายมี

ชาวาคู เป็นต้น พระเถระบิดาตรไว้ เมื่อพระราชารัสถามว่า "พระคุณเจ้า
 บิดาตรควยเหตุอันใดเล่า" พระเถระถวายพระพรว่า "อาตมาภาพพาศิสสุมาร
 มาควย" เมื่อตรัสถามว่า "คิสสะอยู่ที่ไหน" พระเถระก็ถวายพระพรให้ทราบถึง
 สถานที่ที่คิสสุมารประทับยืนอยู่ พระนางวิหารเทวีเสด็จไปยืนบังพระโอรสไว้
 พระเจ้าพุทธคามินีตรัสกะพระเถระทั้งหลายว่า "พระคุณเจ้าทั้งหลายก็ทราบที่อยู่ว่า
 เราทั้งสอง (คือข้าพเจ้าและคิสสุมาร) ได้ถวายตัวเป็นผู้รับใช้พระศาสนาแล้ว
 ถ้าหากพระคุณเจ้าทั้งหลายจะส่งเพียงสามเณรอายุเพียง ๗ ปี ไปหาเราในครั้ง
 กระนั้น การทะเลาะวิวาทของเราทั้งสองจักไม่บังเกิดขึ้น (และทุกสิ่งทุกอย่างย่อม
 เป็นไป) โดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อไพร่พลเลย พระเถระรับว่า "เป็นความบกพร่อง
 ของคณะสงฆ์มิได้ทำเช่นนั้น และจักลงทัณฑ์กรรมแก่ตนเอง" พระราชารัสว่า "ถ้า
 พระสงฆ์จักลงทัณฑ์กรรมในความผิดเช่นนี้ ก็จิในอนาคตกยังมีอีก ฉะนั้น พระคุณเจ้า
 ทั้งหลายอย่าถือเป็นภาระที่จะต้องมาทำทัณฑ์กรรมเลย" พระเจ้าพุทธคามินีถวาย
 ภัตตาหารแก่พระสงฆ์แล้วตรัสเรียกคิสสุมารมานั่งในท่ามกลางสงฆ์ เสวยพระกระยา-
 หารร่วมกับพระอนุชา แล้วก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์กลับไปได้ (ต่อจากนั้น) ทรงส่งคิส-
 สุมารไปทำนาคในมหาคาม ส่วนพระองค์เองโปรดให้ตั้งกองเป่าร้องจัดการทำนาค

ต่อมา พระเจ้าพุทธคามินี ทรงทำการส่งเคราะห์ประชาชน ทรงบรรจุพระ
 บรมธาตุไว้ในพระแสงหอก แล้วทรงยกไพร่พลพาหนะเสด็จไปสู่คิสสมหาวิหาร ทรง
 บังคมพระสงฆ์แล้วตรัสว่า "โยมจักข้ามไปแม่น้ำคงคังโน้นเพื่อจรจรโลงพระศาสนาให้
 รุ่งเรือง ขอพระคุณเจ้าโปรดให้ภิกษุทั้งหลายไปกับโยมควย เพื่อจะได้สักการบูชา
 เพราะการพบเห็นภิกษุทั้งหลาย เป็นสวัสดิมงคลและเป็นการคุ้มครองป้องกัน" พระสงฆ์
 ได้มอบภิกษุ ๕๐๐ รูป เพื่อรับทัณฑ์กรรม พระเจ้าพุทธคามินีทรงพาพระภิกษุสงฆ์ออก
 จากวิหาร ให้ไพร่พลแผ้วถางทางในมลยชนบทให้สะอาด เสด็จขึ้นช้างกุดพล แวดล้อม
 ควยเหล่าทหาร ยกกองทัพออกไปพร้อมควยพลนิกายจำนวนมาก ขบวนกองทัพเชื่อมต่อ

ระหว่างกุตตุหาลกะกับมหากาม

ครั้งนั้น พระเจ้าทุฏฐคามินีผู้ประเสริฐ เมื่อจะทรงทำการรบ ทรงประทับนั่งในค่ายที่ตั้งอยู่หัวพระนคร ให้จับนายทัพที่มีเสียทั้งสิ้น แล้วเสด็จไปเพื่อจักยี่คอนุราช-บุรีอันรุ่งเรืองต่อไป ในครั้งนั้น พระองค์ทรงปรึกษากับพระราชมารดา ทรงตั้งค่ายพักพล ขึ้นทั้งหมดรวม ๑๖ แห่ง แล้วให้ประติษฐานรูปหุ่นเหมือนกับพระองค์ไว้ในค่ายนั้น ๆ ส่วนพระองค์ประทับอยู่ใน (ค่ายชั้นใน) เสวตฉัตร ครั้งนั้น พระเจ้าเอฬารทมิฬ ทรงประชุมไพร่พลทั้งหมด ถึงกับทมิฬชันทู เป็นต้น ตรัสว่า "พระเจ้าทุฏฐคามินีพร้อมด้วยไพร่พล ทรงยกกองทัพมาประชิดพระนครของเราเพื่อจักรบ เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเราจักต้องให้ท่านทั้งหลายทำการ เหล่าโยธาทั้ง ๔ เหล่าผู้พร้อมเพื่อการรบทั้งหลายทั้งหมดเหล่านี้จะคิดอย่างไรกันหนอ และในคณีนนั้นนักรบชั้นเยี่ยมทั้งหมดก็มีที่ชันทู เป็นต้น ไคพิ้ง (พระราชคำรัส) จากพระเจ้าเอฬาระ ปรึกษากัน กราบทูลว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมนรชน พวกข้าพวงค์จะรบในวันพรุ่งนี้"

เมื่อนักรบชั้นเยี่ยมทั้งหลายได้กราบทูลแต่พระเจ้าเอฬาระอย่างนี้แล้ว วันรุ่งขึ้น นักรบเหล่านั้นก็พากันมาสู่สนามรบพร้อมกับพระเจ้าเอฬาระ

ครั้งนั้น นายทหารชั้นเยี่ยมของพระเจ้าเอฬาระ ชื่อ ที่ชันทู เอามือถือคาบอันประเสริฐโคกขึ้นสู่อากาศสูง ๑๘ ศอก ด้วยพลังกำลัง ท้าทายค่ายแรก (และต่อ ๆ ไป) โดยล้าค้ำจนถึงค่ายที่พระเจ้าทุฏฐคามินีประทับอยู่ ครั้งนั้นสุรนิมมิละได้กล่าวณรุสวาทกับที่ชันทู โดกมาเหนือพระเจ้าทุฏฐคามินี ที่ชันทูโกรธยิ่งนัก กระโดดขึ้นและฟันด้วยคาบเพื่อจักจะสู้รบมิละให้ถึงแก่ความตาย

สุรนิมมิละยกโล่ของตนขึ้นรับไว้ ที่ชันทูล้มลง สุรนิมมิละจึงแทงที่ชันทูด้วยหอก ครั้งนั้นบุสสเทพบุตรก็เป่าสังข์ประกาศชัยชนะและทหารของเหล่าทมิฬต่างก็แตกกระจัดกระจายไป พระเจ้าเอฬาระทมิฬ เสด็จหนีไปจากสมรภูมินั้น ทรงตั้งทหารทมิฬไว้ในที่นั้นทั้งหมด

ต่อจากนั้น พระเจ้าทูลฐคามินีก็ให้ตั้งกองเป่าร้องในที่นั้น ๆ ว่า "ท่านทั้งหลายอย่าปล่อยพระเจ้าเอฟวาระ (ให้หนีรอดไปได้)" พระองค์เองทรงเครื่องราชพิชัยยุทธ์ เสด็จขึ้นช้างกษัตริย์ประทับเครื่องศึกครบถ้วนติดตามพระเจ้าเอฟวาระ เสด็จมาถึงประตูเมืองทางก้านทิศใต้ กษัตริย์ทั้งสองได้สู้รบกันอยู่ทางคานหักฉิมของเมืองนั้น พระเจ้าเอฟวาระทรงพุ่งพระแสงหอกไป แต่พระเจ้าทูลฐคามินีทรงหลบเสีย แล้วทรงไล่ช้างกษัตริย์ให้ไถ่ทางตรงพระเจ้าเอฟวาระ แล้วพุ่งพระแสงหอกไปถูกพระเจ้าเอฟวาระ จนพระเจ้าเอฟวาระล้มลง พร้อมทั้งช้างพระที่นั่ง เสด็จถึงวงศ ณ ที่นั้น เมื่อพระเจ้าทูลฐคามินีทรงมีชัยชนะในสงคราม ได้ทำลายกาทวิปให้เป็นเอกราชแล้วเสด็จเข้าอนูราชบุรี พร้อมด้วยไพร่พลพาหนะเป็นจำนวนมาก โปรคให้ตั้งกองเป่าร้องให้ประชาชนที่อยู่รอบ ๆ ระยะทาง ๑ โยชน์ มาประชุมกัน กระทำการเคารพพระศพของพระเจ้าเอฟวาระอย่างสมเกียรติ ถวายพระเพลิงพระศพที่ประดิษฐานอยู่ในกุฎาคาร แล้วโปรคให้สร้างเจดีย์ไว้ ณ ที่นั้น โดยให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระองค์ แม้พระราชาทิ้งหลายที่เคยเบียดเบียนลึงกาทวิป เมื่อมาสู่สถานที่นี้ จักให้หยุดการประโลมดนตรี เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อสถานที่นั้น

พระเจ้าทูลฐคามินี ได้ทรงปราบปรามพระราชามิพิถึง ๓๒ พระองค์ ได้เป็นพระราชากรองเศวตฉัตรในลึงกาทวิปแต่เพียงพระองค์เดียว ด้วยประการฉะนี้ ในคราวที่วิชิตนครแตก นักรบที่สมันตุไคกรายทูลพระเจ้าเอฟวาระว่า หลานของคนที่ชื่อ "ภิลลุกะ" เป็นนักรบที่แกล้วกล้าผู้หนึ่ง และได้ส่งข่าวไปถึงภิลลุกะผู้เป็นหลานชายนั้น เพื่อให้เข้ามาถวายตัวแก่พระเจ้าเอฟวาระ ภิลลุกะได้ขานน้ำมา พร้อมกับนักรบ ๖๐,๐๐๐ คน มายังอนูราชบุรี หลังจากได้ถวายพระเพลิงพระเจ้าเอฟวาระไปแล้ว ๙ วัน ภิลลุกะและไพร่พลก็ข้ามมาถึง แม้ทราบว่าพระเจ้าเอฟวาระนั้นทิวังคคแล้ว ก็ยังตั้งใจที่เข้ารบได้เดินทางมาจากท่ามทาคิตตคาม และมาตั้งค่ายอยู่ที่โกลัมพหาลกคาม พระเจ้าทูลฐคามินี ทรงทราบว่า ภิลลุกะยกทัพมาก็ยกทัพออกไปรบ ทรงสวมเกราะเพื่อการรบ เสด็จขึ้นทรงช้างกษัตริย์ แวดล้อมด้วยพลข้าง พลมา พลรถ และพลรบอย่างพร้อมมูล

ฝ่ายอุมาทปุสสเทพ เป็นนายขมังธนูผู้ยอดเยี่ยมในลังกาทวีป เป็นผู้ไม่ประมาท
 สวมเกราะ นักรบทั้งหลายที่เหลือก็ติดตามไป เมื่อการต่อสู้ได้เริ่มขึ้น ภัลลुकะสวม-
 เกราะเตรียมรบ ตรงมาเฉพาะพระพักตร์ของพระเจ้าทุณ्डคามินี ฝ่ายพญาข้างกุดทล
 ค่อย ๆ ถอยหลังไปเพราะรู้ว่าข้างภัลลुकะวิ่งมาเร็ว พระเจ้าทุณ्डคามินีตรัสว่า
 "ข้างกุดทลนี้ (โคสุรบ) ในสนามรบถึง ๒ ครั้ง ไม่เคยถอยเลย" ปุสสเทพได้
 กราบทูลพระเจ้าทุณ्डคามินีว่า "ข้าแต่สมมติเทพ (คราวนี้) ฝ่ายเราจักมีชัยชนะ
 ข้างกุดทลนี้ พิจารณานาที่ชัยภูมิอยู่จึงถอย เมื่อโคชัยภูมิแล้ว จักตั้งหลักมั่น" พระยา
 กุดทลถอยไปตั้งมั่นอยู่ริมมหาวิหารข้าง ๆ ปุสสเทวะ เมื่อพระยา กุดทลตั้งหลักมั่นใน
 ที่นั้นแล้ว ภัลลुकะก็เสด็จเข้ามาถึงพระพักตร์พระเจ้าทุณ्डคามินี แล้วร้องเยาะเย้ย
 ขึ้น พระเจ้าทุณ्डคามินีเอาพระขรรค์ปักพระโอษฐ์ แล้วทรงคำตอบออกไป ภัลลुकะ
 คิดว่า "เราจักยิงธนูให้เข้าพระโอษฐ์ของพระเจ้าทุณ्डคามินีให้ได้" แล้วไต่ยิงธนู
 ไป ธนูนั้นถูกใบพระขรรค์ก็ร่วงตกลงดิน แต่ภัลลुकะเข้าใจว่า "ธนูเข้าไปใน
 พระโอษฐ์แล้ว" ก็โห่ร้องขึ้น ปุสสเทพผู้ทรงพลังนั่งอยู่ท้ายข้างพระที่นั่งของพระเจ้า
 ทุณ्डคามินี ยิงธนูเข้าปากของพระเจ้าทุณ्डคามินีเข้าไปในปากของภัลลुकะ เมื่อภัลลुकะ
 ล้มลงนั้น หันเท้าไปทางพระราช ปุสสเทพจึงยิงธนูอีกครั้งหนึ่งถูกเข้าของภัลลुकะ ด้วย
 มือที่รวดเร็วของเขา ทำให้เท้าหันกลับและทำให้ศีรษะของภัลลुकะหันไปทางพระราช
 เมื่อภัลลुकะล้มลงใบธนูก็เข้าเสียงโห่ร้องแสดงความมีชัยได้ก็ก้องขึ้น เพื่อให้พระ-
 เจ้าทุณ्डคามินีทรงทราบถึงความผิดของตน ปุสสเทพได้ตัดจอนหูของตนเองทำให้โลหิต
 ไหลออกมา แล้วได้กราบทูลให้ทรงทราบถึงแผ่นดินนั้น พระเจ้าทุณ्डคามินีทอดพระเนตร
 เห็นเช่นนั้น ตรัสถามว่า "เรื่องอะไรกัน" ปุสสเทพได้กราบทูลว่า "ข้าพระพุทธเจ้า
 ได้ทำความผิดต่อพระองค์" พระเจ้าทุณ्डคามินี ตรัสถามว่า "เจ้ามีความผิดอะไร"
 ครั้นปุสสเทพกราบทูลแล้ว พระองค์ก็ตรัสว่า "พี่ชาย การที่ท่านยิงธนูเข้าปากของ
 เราไปนั้นไม่มีความผิดเลย ทำไมจึงคิดว่าท่านมีความผิดและกระทำเช่นนี้เล่า" โคตรัส
 (ชมเชย ปุสสเทพว่า) "เป็นคนกตัญญู" เราจะให้บำเหน็จรางวัลอันมีค่าควรแก่หู
 ของท่าน"

พระเจ้าอุฏฐคามินี ครั้นได้ปราบปรามเหล่าทมิฬทั้งหมดและได้รับชัยชนะแล้ว ก็เสด็จกลับขึ้นสู่ปราสาท ประทับเหนือสิงหาสน์ในท่ามกลางนางสนมกำนัลและหมู่อำมาตย์ทั้งหลาย ทรงระลึกถึงเรื่องราวของปุสสเทพ มีคำรัสให้ปักลูกศรลูกหนึ่งตรง ๆ ลงที่พื้นประสาธ ให้นำกหาปณะมาแทงตรงที่ลูกศรต่อกันนั้นจนทวมลูกศรแล้ว พระราชทานกหาปณะนั้นแก่ปุสสเทพในขณะนั้น

ต่อมาพระเจ้าอุฏฐคามินีบรรทมเหนือพระแท่นบรรทมอันอ่อนนุ่ม งคงามที่ (ตั้ง) อยู่ที่พื้นปราสาทอันตกแต่งแล้ว สองสว่างควยประทีปที่เติมด้วยน้ำมันหอมอบอวลด้วยกลิ่นหอมานาชนิด มีนางสนมกำนัล เสมอเทพอักษร แวดล้อมปูลาดควยเครื่องปูลาดอันหาค่ามิได้ ทรงพิจารณาสิริราชสมบัติอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ ทรงทวนระลึกถึงการล้มตายของเหล่าทมิฬถึงอักโชนิหนึ่งทีที่พระองค์ได้เข้าไปแล้วไม่มีความสบายพระทัยเลย

พระอรหันต์ทั้งหลายที่บิณฑุทวีปทราบว่าพระเจ้าอุฏฐคามินีทรงพระวิตกเรื่องนั้น จึงส่งพระอรหันต์ ๘ รูป เพื่อปลอบพระทัยพระเจ้าอุฏฐคามินี พระอรหันต์ทั้ง ๘ รูป เหาะมาลงที่ประตู่วังในเวลาเที่ยงคืน ให้คนไปกราบทูลให้พระเจ้าอุฏฐคามินีทราบ แล้วขึ้นไปบนปราสาท พระเจ้าอุฏฐคามินีทรงนมัสการพระอรหันต์ นิมนต์ให้นั่งบนอาสนะ ทรงถวายสักการบูชาต่าง ๆ ครั้นตามถึงเหตุที่มา พระอรหันต์ทั้ง ๘ ถวายพระพรว่า "ข้าแต่มหาบพิตรผู้เป็นจอมมนุษย์ พระสงฆ์ในบิณฑุทวีปส่งอาคมภาพทั้ง ๘ รูป มาเพื่อปลอบพระทัยมหาบพิตร" พระเจ้าอุฏฐคามินีตรัสกับพระอรหันต์ทั้ง ๘ รูปอีกว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ความโกร่งพระทัยจักมีแก่โยมได้อย่างไรเล่า เพราะโยมได้สั่งให้คนฆ่าแสนยานับได้ถึงอักโชนิหนึ่ง" พระอรหันต์ทั้ง ๘ รูป ถวายพระพรว่า "ข้าแต่มหาบพิตร อันตรายที่จะเกิดแก่ทางของพระองค์ที่จักไปสู่สวรรค์อันเนื่องมาแต่การกระทำของพระองค์เช่นนั้นหาได้มีไม่ ทั้งนี้เพราะในกรณีนี้มนุษย์ที่พระองค์ทรงสั่งให้ฆ่านั้นมีเพียงคนครึ่งเท่านั้น คนหนึ่งนั้นตั้งอยู่ในสรวณาคมน์

อีกคนหนึ่งตั้งอยู่ในสี่ล ๕ ที่เหลือเป็นมิชฌาภิกขุ ทูศีล เปรียบเสมือนสัตว์ อึ่ง
มหาบพิตรจักยังพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองอย่างมากมาย มหาบพิตรจงอย่ากินแห่ง
แคลงใจเลย"

เมื่อพระอรหันต์ทั้ง ๘ รูป ถวายพระพรแล้ว พระเจ้าทุณฐคามินี ทรง
ไปรงพระทัย บังคมพระอรหันต์ทั้ง ๘ รูปแล้วส่งไป เสด็จปรภท ทรงดำริอีกว่า
"พระราชบิดาพระราชมารดา ไค้ศรีสสิ่งเราสองพี่น้องเมื่อยังเป็นเด็กว่า "เชอ
ทั้งสองอย่าเสวยอาหาร ทรายโคที่ยังไม่ไค้ถวายแด่พระสงฆ์ก่อน" มีหรือไมหนอ
ที่เราเสวยอาหารก่อนโดยที่มิไค้ถวายแด่พระสงฆ์" ทรงนึกไค้ว่า "อาหารเข้ามือ
หนึ่งเราแฉลออกไป เสวยพริกเม็ดหนึ่ง โดยไม่ไค้ถวายแด่พระสงฆ์ ควรจะลงทัณฑ์กรรม
แก่พระองค์เอง เพื่อชคไชกรรมนั้น" พระเจ้าทุณฐคามินี ทรงพระยศยิ่งใหญ่อังลังกา
ทวีปทั้งสี่ในพระอำนาจเพียงพระองค์เดียว ทรงประทานฐานันครศคค้แก่เหล่า
ทหารตามสมควรแก่ฐานะ

"คณกรบเดรปุตตภย ไม่ปรารณนจกรับฐานันครศคค้ที่พระราชอาพระ-
ราชทานนั้น" เมื่อพระเจ้าทุณฐคามินีตรัสถามว่า "ทำไมจึงไม่รับ" ก็กรบพูลว่า
"(เพราะ) การสูรบยังมีอยู่พระเจ้าข้า" พระเจ้าทุณฐคามินีตรัสถามว่า "เมื่อเรา
ไค้ปกครองลังกาทวีปแต่คนเดียวแล้ว การสูรบอะไรจะมีอยู่อีกเล่า" เดรปุตตภย
กราบพูลว่า "ข้าพระองค์จักกระทำกรบกับโจรคือกิลเลสอันบุคคลชนะไค้ยากยิ่ง
(ด้วยการขอพระบรมราชานุญาตออกณนวช) พระเจ้าทุณฐคามินีตรัสถามเดรปุตตภย
นั้นหลายครั้ง แต่เดรปุตตภยก็กรบพูลอวนอนอีกหลายครั้ง จึงไค้รับบรมราชา
นุญาตโทบวช ครั้นบวชแล้วไค้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในเวลาอันควร มีพระชคิณาสพ
๕๐๐ รูปเป็นบริวาร เมื่อวันฉัตรมงคลณนไปไค้ ๓ วัน พระเจ้าทุณฐคามินีก็ยก
ไปรบเจ้าชคคิณนพ โดยไค้เอาพระสงฆ์ ๓๐๐ รูปไปรบด้วย" ทรงนึกไค้ว่า "เจ้าทุณฐคามินี
ปรกบคาคคิเชกแล้ว มีพระราชทรัพย์มากมาย เสด็จไปสูคคิสสวาปีเพื่อจกเล่นกคิพ
(ทางนนำ) ด้วยชบวนพคิใช้อย่างใหญ่โต และเพื่อจกรคิหารราชประเพณีของพระราชา
เดรปุตตภยจึงไปขอพระสงฆ์ ๓๐๐ รูปไปรบด้วย" ทรงพระยศยิ่งใหญ่อังลังกา
ทวีปทั้งสี่ในพระอำนาจเพียงพระองค์เดียว ทรงประทานฐานันครศคค้แก่เหล่า
ทหารตามสมควรแก่ฐานะ

"คณกรบเดรปุตตภย ไม่ปรารณนจกรับฐานันครศคค้ที่พระราชอาพระ-

ทั้งหลายที่ได้บูรณาภิเษกแล้วใหม่ ๆ โปรดให้นำสรรพภูษาภรณ์ ฉลองพระบาทและ
เศวตฉัตรไปรวมไว้ในที่ที่จะสร้างมริจวิภูวิหาร

พวกราชบุรุษผู้เชิญพระแสงหอก โค้บักพระแสงหอกที่บรรจุพระบรมสารี
ริกธาตุอันประเสริฐยิ่งของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ตั้งตรงไว้ ณ สถานที่ (ซึ่ง
ต่อมาได้เป็นที่ตั้งของ) พระสถูปในวิหารนั้น ส่วนพระเจ้าพุทธศคามินี พร้อมด้วยชา
ราชบริพารฝ่ายใน หลังจากเล่นน้ำตลอดวันแล้ว ในตอนเย็น ครัสว่า "เชอทั้งหลาย
เราจักไป ณ บัดนี้ จงนำพระแสงหอกมาเถิด" ราชบุรุษผู้เชิญพระแสงหอกไม่อาจ
จะถอนพระแสงหอกให้เขยื้อนได้ จึงประชุมกัน ปรึกษาคายของหอมและดอกไม้เป็นคัน
พระเจ้าพุทธศคามินีทอดพระเนตรเห็นความอัศจรรย์อันวิ้งใหญ่นั้น ทรงพอพระทัยยิ่งนัก
ทรงตั้งกองรักษาพระแสงหอกขึ้นแล้วก็เสด็จกลับพระนคร โปรดให้สร้างพระสถูปครอบ
พระแสงหอกนั้น และให้สร้างวิหารรอบบริเวณพระสถูปอีกทีหนึ่ง วิหารนั้นสร้างอยู่
๓ ปี จึงสำเร็จ ในการฉลองวิหารนี้ พระเจ้าพุทธศคามินีทรงนิมนต์ภิกษุ ๑๐๐,๐๐๐ รูป
และภิกษุณี ๕๐,๐๐๐ รูป จากทิศต่าง ๆ มาประชุมพร้อมกัน พระองค์ได้ตรัสถามพระ
สงฆ์ในสมาคมนั้นว่า "ข้าแต่พระสงฆ์เจ้า ธิมมโคตมวิโลกพรตเมคหนึ่ง (โดยที่มีได้
ถวายแด่พระสงฆ์ก่อน) โดยที่มีได้คิดโยมจึงได้สร้างมริจวิภูวิหาร พร้อมทั้งพระสถูป
อันเป็นที่สวยงามน่าพึงพอใจ เป็นการลงทัณฑ์กรรมแก่โยม ขอพระสงฆ์จงรับมริจวิภู
วิหารนั้นเถิด" พระเจ้าพุทธศคามินี ทรงมีพระทัยโสมนัส ทรงหลั่งน้ำทักษิโณทกถวาย
มริจวิภูวิหารแด่พระสงฆ์ และโปรดให้สร้างมณฑปใหญ่ ึ่งงามข้างวิหารนั้นหลังหนึ่ง
และทรงถวายมหาทานแด่พระสงฆ์ในมณฑปนั้น พระองค์โปรดให้สร้างเชิงมณฑปจกถึง
บึงอภัยวาปี มณฑปหลังนั้นได้มีมาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในที่อื่น ๆ ไม่จำต้องกล่าวถึง

พระเจ้าพุทธศคามินี ทรงถวายข้าวและน้ำเป็นคนตลอดเวลา ๗ วัน และ
โปรดให้บริวารทั้งปวงที่นำพึงพอใจอันควรแก่สมณบริโลก พระสงฆ์ทั้งหมดได้รับบริวาร
(เหล่านี้) อันมีราคาอย่างสูงถึง ๑๐๐,๐๐๐ กหาปณะ ลงมาจนถึงราคาอย่างต่ำ
บริวารทั้งปวงได้รับบริวารอันสมควรแก่ตน

พระเจ้าพุทธศคามินี ทรงสร้างวิหารและมณฑปขึ้นที่เมืองมริจวิภู ๑๐๐,๐๐๐ รูป
และมณฑป ๕๐,๐๐๐ กหาปณะ

๑,๐๐๐ กหาปณะ พระเจ้าทุณ्डคามินีผู้แก่ล้าวก้าในการรบ ผู้บริจาคนั้นแล้วในทาน
 บัจฉัย มีพระทัยมองใสบริสุทธิ์ในพระรัตนตรัย ทรงปรารถนาจะให้พระศาสนารุ่งเรือง
 ทรงพระกตัญญู ทรงบริจาครัตน์หย้าหาคามีได้เพื่อบูชาพระรัตนตรัย นับแต่สร้างพระสถูป
 มาจนถึงการฉลองมริจวัฏฐวิหาร นอกจากนี้พระองค์ยังได้บำเพ็ญกุศลอื่น ๆ อีก สิ้น
 ราชทรัพย์ไปถึง ๑๕ โกฎิ

ต่อมา พระเจ้าทุณ्डคามินี มีพระคำรถึงเรื่องราวอันได้ถ่ายทอดมาด้วย
 คี โดยมีได้ขาดสายว่า "พระมหินทเถระผู้มีปัญญา มีบุญมาก สามารถวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ
 ด้วยปัญญา สร้างความเลื่อมใสแก่ชาวลังกาทวีป ได้ถวายพระพรแก่พระเจ้าเทวานัม-
 ปยิตสสะ ผู้เป็นพระอัยกาของเรา ถึงเรื่องอันเป็นปริศนาราวว่าในอนาคตพระเจ้าทุณ्डคามินี
 ผู้เป็นพระนัคคาของมหาบพิตร ทรงมีบุญญาธิการมาก จักทรงสร้างสุวรรณมาลีสถูปอัน
 สวยงามยิ่ง สูง ๑๒๐ ศอก อุโบสถาคารประดับด้วยนารัตนะและโลหะปราสาท ๕ ชั้น"

พระเจ้าทุณ्डคามินี ทรงคำรไวอย่างนี้แล้วให้คนหาสายพระหัตถ์ที่พระเจ้า
 เทวานัมปยิตสสะทรงไว้ และได้ทรงพบแผ่นทองคำในกลองทองในพระตำหนัก ได้รับสั่ง
 ให้อ่านข้อความที่จารึกไว้นั้น ได้ความว่า "ในอนาคตเมื่อ ๑๓๖ ปีผ่านไปแล้ว พระเจ้า
 ทุณ्डคามินีโอรสของพระเจ้ากาวินณคิตสสะ จักทรงสร้างสิ่งนั้น ๆ ด้วยอาการอย่างนั้น ๆ"
 พระเจ้าทุณ्डคามินีสดับแล้ว ทรงเปล่งอุทานและทบทพระหัตถ์ด้วยความปริศนาปราโมทย์
 อย่างยิ่ง ต่อมา พระองค์เสด็จไปสู่มหาเมฆวนารามอันสวยงามแต่เช้าตรู่ ทรงนิมนต์
 ภิกษุสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้วตรัสว่า "โยมจักสร้างปราสาทให้เหมือนเทพวิมานถวาย
 แก่พระคุณเจ้าทั้งหลาย ขอให้พระคุณเจ้าทั้งหลายส่งพระเถระไปสู่เทวโลกแล้วนำรูป
 และลวดลายอันเหมือนเทพวิมานมาให้แก่โยมด้วย และภิกษุสงฆ์ก็ได้นำพระชินาสพ
 ๘ รูป ขึ้นไปสู่เทวโลกดังกล่าว

พระเจ้าทุณ्डคามินี ผู้เป็นจอมประชาชน ทรงชนะเหล่าทมิฬแล้ว ได้ทรง
 สถาปนาความเป็นเอกราชในลังกาทวีป เสวยสุขจากสิริราชสมบัติอันหาที่เปรียบมิได้

ทรงระลึกถึงคนทั้งหลายอันพระองค์มาแล้วจำนวนตั้งหลายโกฏิ ทรงดำริว่า "เราจัก
 บำเพ็ญกุศลอันประเสริฐ จึงจักพนมผลแห่งอภุศลกรรม" ทรงมีพระประสงค์จะสร้าง
 ปราสาทอันงามเสมอหนึ่งเทพวิมานอันประเสริฐ ประคับค้ำยรัศนะเพื่อถวายแด่พระสงฆ์
 เสด็จไปสู่อารามอันประเสริฐ แพรพราวระยิบระยับเป็นประกายกระจ่าง นมัสการ
 ซึ่งคณะภิกษุที่อยู่ในที่นั้น ทรงสนทนากับภิกษุ ๘ รูป ที่ได้รับอาบัติจากคณะสงฆ์ ภิกษุผู้ไป
 สู่วะโลกลเหล่านั้นว่าครูปวิมานของวิรุณีเทพธิดาลงบนแผ่นดินแล้วนำมาแสดงแก่พระเจ้า
 ทุรุคามินี พระเจ้าทุรุคามินีทอดพระเนตรเห็นเทพวิมานนั้นแล้วทรงพอพระทัยอย่างยิ่ง
 ทรงสร้างเสาที่จัดทำเป็นพิเศษ ๑,๐๐๐ ต้น ประคับค้ำยรัศนะนานาชนิด ให้เหมือน
 กับเสาดัง ๑,๐๐๐ ต้นของเทพวิมาน งามด้วยกฤษดาการมีพื้น ๘ ชั้น มุงด้วยคัมพลโลหะ
 และมีค้ำยแก้วมุกดาคลุมข้างบนอีกที่หนึ่ง ประคับค้ำยแก้วมณีและเครื่องประกอบอื่น ๆ
 อันแล้วด้วยทองคำ ฝาและบันไดทำด้วยโลหะฝังเพชรพลอยอย่างสวยงาม โปรคให้
 ตั้งบรรลัภ์ของประคับค้ำยแก้วมณี มีเศวตฉัตรประคิษฐานอยู่เบื้องบน ตรงกลางปราสาท
 โปรคให้ปักธงที่ทำด้วยรัศนะเพชรพลอย และประคับค้ำยภิตะต่าง ๆ อันหาค่ามิได้
 พระเจ้าทุรุคามินีทรงใช้พระราชทรัพย์ในการสร้างปราสาทถึง ๓๐ โกฏิ ทรงจัดตั้ง
 ภาชนะแก้วและของใช้ต่าง ๆ มีตระกา เป็นต้น ท้าวเชอทรงมีพระทัยปรีดาปราโมทย์
 ยิ่งนัก ทรงหลั่งน้ำทักษิโณทก โดยทรงปรารภณาทักถวายปราสาทแก่ภิกษุสงฆ์ให้ใช้เป็น
 ที่อยู่อาศัย

ต่อจากนั้น พระเจ้าทุรุคามินี หลังจากที่ได้อัญเชิญปราสาทนั้นด้วย
 ทองแดงเสร็จแล้ว ทรงขนานนามปราสาทนั้นว่า "โลหปราสาท" ทรงนิมนต์ให้ภิกษุ
 บุณฺชนให้อยู่ชั้นล่าง ภิกษุผู้ทรงพระไตรปิฎกอยู่ชั้น ๒ ภิกษุผู้เป็นอริยบุคคล มีพระโสดา
 เป็นต้น อยู่ในชั้นที่ ๓ ขึ้นไป ส่วน ๔ ชั้นข้างบนนั้น นิมนต์ให้พระอรหันต์อยู่ เมื่อเริ่ม
 งานฉลองปราสาท พระเจ้าทุรุคามินีทรงกระทำวิชิษฐาทุก ๆ อย่างเหมือนกับการ
 ฉลองมริจวัฏฏวิหาร ต่อจากนั้นพระองค์ทรงสละราชทรัพย์ ๑๐๐,๐๐๐ กหาปณะ จัก
 ให้มีการสมโภชบูชาพระมหาโพธิพฤกษ์อย่างเอิกเกริกที่สุด ครั้นแล้วพระองค์เสด็จเข้า

ผู้พระนคร ทอดพระเนตรเห็นหลักศิลาที่ปักไว้ ณ ฐานพระสถูป ทรงระลึกถึงเรื่อง
ที่สดับมาแต่ก่อน ทรงโสมนัสและตั้งพระทัยว่า "เราจักสร้างพระมหาสถูป" เส็จจึงขึ้น
สู่มหาปราสาท เสวยพระกระยาหารเย็นเสร็จแล้ว เข้าที่พระบรรทม คำริว่า "เมื่อ
เราปรายปรามเหล่าทมิฬทั้งหลายอยู่นั้น ผู้คนเคืองรอนเพราะเรามากแล้ว (เราไม่
อาจเรียกเก็บภาษีจากเหล่านั้นได้อีก) แ่หากเราละเว้นไม่เก็บภาษีเขาแล้ว เรา
ก็จักไม่สามารถสร้างพระมหาสถูปนี้ได้ ทำอย่างไรหนอ เราจึงจะสามารถหาอิฐมา
เพื่อสร้างพระมหาสถูปนี้ได้โดยชอบธรรม"

เทวดาประจำเศวตฉัตร ทราบซึ่งพระคำริของพระเจ้าทุณ्डคามินี ด้วย
เหตุนี้ต่อมาไม่ช้า เมื่อกลาหลจึงได้เกิดขึ้นในหมู่เทวดา ท้าวสักกะทรงทราบเรื่อง
นั้น จึงตรัสกับวิสสุกรรมเทพบุตรว่า "พระเจ้าทุณ्डคามินี ทรงคำริเพื่อจะได้อิฐมา
ก่อสร้างพระมหาสถูป เธอจงไปเนรมิตอิฐขึ้นไว้ที่ฝั่งแม่น้ำสักแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ไกลจาก
อนูราชบุรีไปหนึ่งโยชน์" วิสสุกรรมเทพบุตรทรงยินดีด้วยคำสั่งของท้าวสักกะ จึงมา
เนรมิตอิฐจำนวนมากขึ้นไว้ ณ สถานที่นั้น รุ่งเช้านายพรานคนหนึ่ง ออกไปล่าพร้อมกับ
สุนัขทั้งหลาย ได้มาถึงที่นั้น ภูมมเทวดา ได้แปลงร่างเป็นเหยื่อให้นายพรานเห็น
นายพรานตามเหยื่อนั้นไปคิด ๆ แต่เรือพาทองอิฐแล้ว เหยื่อก็หายตัวไป จึงคิดว่า
"โค้ข้าว่า พระเจ้าอยู่หัวของเรา มีพระประสงค์จะสร้างพระมหาสถูปองค์หนึ่งและ
นี่คือสิ่งที่เทวดาบันกาลิให้แก่พระองค์" คิดอย่างนั้นแล้วก็ไปกราบทูลให้พระเจ้าทุณ्ड-
คามินีทราบ พระเจ้าทุณ्डคามินีมีบุญมั่งประโยชน์ของประชาชนที่รักเป็นใหญ่ ทรงสดับคำ
ของนายพราน ทรงปีติโสมนัสได้ประทานรางวัลแก่นายพรานตามสมควร

ที่หมู่บ้านอวารัชชี ไกลจากอนูราชบุรีไป ๓ โยชน์ ทางทิศตะวันออก ได้มี
ก้อนทองคำหลายขนาดเกิดขึ้น เต็มพื้นที่ ๑๖ กวีส ขนาดใหญ่ประมาณ ๑ คืบ ขนาดเล็ก
๑ นิ้ว ชาวบ้านเห็นพื้นดินมีสีคังทองเช่นนั้น ก็เก็บเอาทองเหล่านั้นใส่ถาดไปกราบทูล
พระเจ้าทุณ्डคามินีให้ทรงทราบ

ที่หมู่บ้านคัมภีร์ ทางทิศตะวันออกไกลจากอนูราชบุรีไป ๓ โยชน์ ก็มี
แร่ทองแดงผุดขึ้นที่ริมแม่น้ำ ชาวบ้านเก็บเอาก้อนทองแดงเหล่านั้นใส่ถาด เข้าไปเฝ้า
พระเจ้าพุทธคามินี กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ

ที่หมู่บ้านสุมนวารี ทางทิศภาคเหนือห่างจากอนูราชบุรีไป ๔ โยชน์ มีแก้ว
มณีผุดขึ้นเป็นอันมากปนกันกับหินชื่อว่า อูปลกฤษวินิหะ และชาวบ้านเก็บแก้วมณีใส่ถาด
นำไปกราบทูลพระเจ้าพุทธคามินีให้ทรงทราบ

ที่ถ้ำแห่งหนึ่งในหมู่บ้านชื่อ อัมพัตถโกละ ทางทิศใต้ห่างจากอนูราชบุรี
ไป ๔ โยชน์ มีเงินเกิดขึ้น พ่อค้าคนหนึ่งได้กุมเกี่ยวจำนวนมากเดินทางจากพระนคร
ไปสู่มณฑลประเทศ เพื่อซื้อขิงจากมณฑลประเทศนั้น ได้จอกเกี่ยวไว้ใกล้ถ้ำ ต้องการไม้
มาทำประทักษิณ จึงปีนภูเขาเห็นผลขนุนสุกผลหนึ่งใหญ่ขนาดคุ่มน้ำ มีลักษณะสูงงอม ผลขนุน
นั้นตั้งอยู่บนแผ่นดิน จึงเอามือค้ำค้ำขั้วขนุนคิดว่า "เราจะเอาส่วนดี ๆ ถวายทานก่อนแล้ว
จึงบริโภคนะ" จึงประกาศภักตกาล พระชีนาสพ ๔ รูป ได้ยินคำประกาศนั้นเหาะมา
พ่อค้าผู้มีอุปนิสัยอ่อนน้อมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ลงมาจากภูเขา ไหว้พระอรหันต์เหล่านั้น
นิมนต์ให้นั่งเอามือค้ำค้ำขั้วไปรอบ ๆ ขั้ว ฝ่ายเปลือกขนุนและกิ่งไส้ขนุนออก เอาบาตรใส่
น้ำขนุนที่มีรสหวานจนเต็มแล้ว ถวายบาตรทั้ง ๔ แต่พระชีนาสพ พระชีนาสพรับบาตร
แล้วเหาะกลับไป พ่อค้าประกาศภักตกาลอีก พระชีนาสพอีก ๔ รูป เหาะมาที่นั่น พ่อค้า
รับบาตรของพระชีนาสพใส่ยวงขนุนจนเต็มบาตรถวาย พระชีนาสพได้เหาะกลับไป ๓ รูป
อีกรูปหนึ่งไม่ได้เหาะกลับไป เพื่อแนะทางให้พ่อค้าได้เห็นเงินที่ปรากฏขึ้นมาบนแผ่นดิน
นั้น ท่านจึงลงจากภูเขานั้นฉันยวงขนุนที่ใกล้ถ้ำแห่งหนึ่ง ฝ่ายพ่อค้าได้บริโภคน้ำยวงขนุน
ที่เหลือจนอิ่ม ที่บริโภคน้ำยวงขนุน (ห่อตะพายไป) เดินตามพระเถระไป

* ในต้นฉบับกล่าวแต่ส่วนดี ๆ เท่านั้น ไม่ได้ใจความ จึงต้องดูจาก

พบพระเถระกระทำกรับไซ้ พระเถระไค้เนรมิตทางไปถึงปากถ้ำแก้พศาค พศาค
ไหวพระเถระเดินไปตามทางที่ลี้ลับยี่นที่ประตูถ้ำ ไค้เห็นเงินนั้น จึงให้คนขนเงินมา
ใส่เกวียน เดินทางมาสู่อนุราชบุรี ถวายเงินแก่พระเจ้าทูลฐคามินี

๔๔๒-๔๔๓ ที่ท่าอูรเวพะ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตก ไกลจากอนุราชบุรีไป ๕ โยชน์
แกวมุกคานาคใหญ่เท่าผลมะขามป้อม ปนอยู่กับแกวประพาศ นุคขึ้นจากมหาสมุทร
สู่พื้นดิน ชาวประมงไกรรวบรวมแกวมุกคานาและแกวประพาศ นำมาถวายพระเจ้า
ทูลฐคามินี

๔๔๔-๔๔๕ ที่หาดทรายใกล้ชอกเขาที่ลากลงสู่บึงแห่งหนึ่ง ณ หมู่บ้านเกฬิวามีความ
ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือไกลจากอนุราชบุรีไป ๗ โยชน์ แกวมณีอันประเสริฐ ๕ กวาง ไค้
เทาลูกหินบคยา มีสีงามเหมือนสีดอกสามหาวนุคขึ้น นายพรานคนหนึ่งพบแกวมณี
จึงมาสู่พระราชสำนัก กราบทูลแก่พระเจ้าทูลฐคามินีว่า "ข้าพระองค์ พบแกวมณี
ขนาดนี้"

๔๔๖-๔๔๗ พระเจ้าทูลฐคามินี ผู้มีบุญญาธิการมาก ทรงทราบว่า "ของมีค่าทั้งหลาย
มีอิฐเป็นต้นเหล่านี้" เกิดขึ้นเพื่อสร้างพระมหาสถูปโดยเฉพาะ" เขาทรงโสมนัสว่า ปิศา
ปราโมทย์ ไค้พระราชทานรางวัลแก่คนเหล่านั้นตามฐานานุรูปเป็นทรงตั้งบุคคลเหล่านั้น
นั้นให้ดูแลสิ่งของเหล่านั้น และให้ชนของมีค่าทั้งหมดมา

เมื่อวัสดุทุกก่อสร้างมีพร้อมแล้วอย่างนี้ เมื่อถึงวันวิสาขนักขัตฤกษ์ เพ็ญเดือน ๖
พระเจ้าทูลฐคามินีทรงพิจารณาประโยชน์และสิ่งที่มีใช้ประโยชน์ ทรงเริ่มงานสร้าง
พระสถูป (โดย) ให้อ่างก่อไม้ในที่นั้นออกหมด และทรงก่อฐานพระสถูปด้วยวิธีการ
หลายอย่าง เพื่อให้พระสถูปตั้งอยู่ไค้นานและเพื่อมิให้แผ่นดินทรุด จึงให้ทหารขุดดิน
ลึกลงไปถึง ๗ ศอก ขนก้อนหินมาถมจนเต็ม เอาก้อนเหล็กทุบหิน (จนละเอียด)
คั่วจากนั้นในน้ำข้างเขื่อนใหญ่ ๆ ที่มีหนึ่งหมื่นเท่ามาเหยียบหินให้แน่น ในที่นั้นเมยกขึ้น

เทาลูกหินบคยา มีสีงามเหมือนสีดอกสามหาวนุคขึ้น นายพรานคนหนึ่งพบแกวมณี
จึงมาสู่พระราชสำนัก กราบทูลแก่พระเจ้าทูลฐคามินีว่า "ข้าพระองค์ พบแกวมณี
ขนาดนี้"

อยู่ตลอดเวลา เพราะมีน้ำซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติตกลงมาจากอากาศ ไหล
กระเซ็นไปรอบบริเวณถึง ๓๐ โยชน์ ดินในที่นั้นจึงละเอียดยิ่งนัก จึงเรียกกันว่า
"นวนีตมัตติกา"^๑ เพราะความละเอียดของเนื้อดินนั้น สามเณรชัณสาฬโศนำดินจาก
ที่นั่นมาถวาย พระเจ้าทุฏฐคามินีให้ปูนที่จับกันแน่นที่สามเณรชัณสาฬโศนำมาจากป่า
หิมพานต์ บนดินนั้นปูนด้วยศิลาสีคังแก้วเล็ก บนศิลาปูนอิฐทับลงไป กล่าวได้ว่า ในงาน
ที่ต้องใช้ดินเหนียวทุกแห่ง ต้องใช้ดินนวนีตมัตติกาทั้งนั้น บนอิฐปูนด้วยแผ่นทองแดง หนา ๘ นิ้ว
เชื่อมด้วยยางมะขวิดผสมน้ำเชื้อ บนแผ่นทองแดงปูนแผ่นเงินหนา ๗ นิ้ว ที่เชื่อมละเลง
ด้วยมโนศิลาผสมน้ำมันงาที่บริสุทธิ์ พระเจ้าทุฏฐคามินีทรงปรับพื้นที่ในสถานที่จักสร้าง
พระมหาสถูปและเตรียมการทั้งมวลด้วยพระทัยอันผ่องใส

๕๐๐-๕๒๕ พอดีเดือน ๘ ศกดับขัน ขึ้น ๑๔ ค่ำ พระเจ้าทุฏฐคามินีทรงนิมนต์ภิกษุ
สงฆ์ใหม่มาประชุมพร้อมกัน แล้วตรัสว่า "พระคุณเจ้าทั้งหลาย พรุ่งนี้ โยมจักวางอิฐ
มงคลฤกษ์เพื่อสร้างพระมหาสถูป ขอพระสงฆ์ทั้งหมดในที่นี้ไปรมาพร้อมกัน (เพื่องาน)
ของโยมเถิด" พระเจ้าทุฏฐคามินีทรงมุ่งประโยชน์ต่อมหาชนด้วยการประกอบพิธีบูชา
พระพุทธเจ้า ทรงประกาศว่า "มหาชนผู้รักษาศูโบสถ จงถือของหอมและดอกไม้ไปสู่
สถานที่จะสร้างพระมหาสถูปในวันพรุ่งนี้" ทรงส่งอำมาตย์ทั้งหลายไปเพื่อตกแต่งสถานที่
ที่จะสร้างพระมหาสถูป อำมาตย์เหล่านั้นตกแต่งสถานที่นั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ พระเจ้า
ทุฏฐคามินี โปรดให้ตกแต่งอนุราธบุรีทั่วทั้งสิ้นตลอดจนหนทางที่จะมาสู่สถานที่ที่จักสร้าง
พระมหาสถูป ในเวลานั้น พระองค์ยังได้โปรดให้จัดช่างอาบน้ำและช่างตัดผม และให้
จัดหาผ้า ของหอม ดอกไม้ และข้าวปลาอาหารอย่างคึกคัก (แจกจ่ายแก่ประชาชน) ใน
ที่ประชุมและที่ประตูเมืองทั้งสี่ พระเจ้าทุฏฐคามินีทรงยินดีในประโยชน์ของมหาชนเพื่อ

^๑ ดินเนยข้น.

มหาชน ทรงให้ประกาศว่า "ชาวเมืองและชาวชนบท (จง) ถือเอาสิ่งของเหล่านี้
 ที่จัดเตรียมไว้ตามความพอใจ แล้วมาสู่สถานที่ที่จะสร้างพระมหาสถูป" พระองค์ทรง
 ประคับควยอิสรยศ มีหมู่อำมาตย์ที่ประคับควยศสง่างามมากมายเฝ้ารักษาตามตำแหน่งอัน
 สมควร หอมล้อมคายนางพ่อนรำที่แต่งตัวอย่างสวยงามคูนางฟ้า ทรงประคับคองแต่ง
 พระองค์อย่างงดงาม แวดล้อมควยราชบริวาร ๔๐,๐๐๐ นาย เสด็จพระราชดำเนิน
 ไป มีคูริยางค์ประโคมกรีกครึ้นงคองมาส่งาคูท้าวสักกะจอมเทพ ทรงพิจารณาฐานะ
 อันควรและไม่ควร เสด็จถึงสถานที่ที่จะประดิษฐานพระมหาสถูป ทรงยังมหาชนให้ชื่นชม
 โปรดให้ปูผ้าสาฎกอันขาวบริสุทธิ์ ๑,๐๐๘ ผืน ไว้ตรงกลาง ต่อจากนั้นให้นำผ้าไปกอง
 ไว้ทั้ง ๔ ด้าน และให้ตั้งน้ำผึ้ง เนยใสและน้ำอ้อยงบไว้เพื่อเป็นสิริมงคล พระภิกษุ
 ทั้งหลายทั้งหมดมีฤทธิ์มากในชมพูทวีป ไคมาจากทิศต่าง ๆ เพื่อบูชา ภิกษุที่อยู่ประจำ
 ในลังกาทวีป ทั้งที่เป็นปุถุชนเป็นต้น และเป็นพระอรหันต์ ได้พากันมาทั้งหมด พระภิกษุ
 ปุถุชนก็ดี พระโสคายนเป็นต้นก็ดี พระโบราณจารย์มีไคนับไว้เลย พระภิกษุทั้งหมด
 ที่มาประชุมกันในสมาคมนั้น เป็นพระอรหันต์ทรงปฏิสัมภิทาญาณ ๔๖ โกฏิ พระภิกษุ
 เหล่านั้นล้อมรอบสถานที่ที่จะสร้างพระมหาสถูป ยืนห่างกันตามสมควร เว้นที่ว่างไว้ให้
 พระเจ้าทุฏฐคามินีประทับยืนตรงกลาง พระเจ้าทุฏฐคามินี เสด็จเข้าไปในที่นั้น
 หอดพระเนตรเห็นภิกษุสงฆ์ยืนอยู่ควยอาการอย่างนั้น ทรงถวายบังคมควยพระทัยเลื่อมใส
 ทรงโสมนัส ทรงบูชาควยของหอมและดอกไม้ กระทำประทักษิณ เข้าไปแล้วในท่ามกลาง
 ภิกษุสงฆ์ อันเป็นที่ตั้งของหมอน้ำ มีศรัทธาและปิติเป็นพลังเกิดขึ้นแล้ว ได้ให้อำมาตย์
 ผู้เป็นบัณฑิต มีชาคิกำเนิกสูง ถือเอาซึ่งไม้วัคที่ทำควยเงินอันบริสุทธิ์ที่ถูกโยงไว้กับหมุด
 ทองคำ ทรงระลึกถึงพระราชอาองค์ก่อน ๆ เป็นที่พึง ทรงตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่ ทรง
 สั่งให้อำมาตย์นั้นชี้เขตวงกลมบริเวณของพระมหาสถูป กระทำแล้วเพื่อกำหนดขอบเขต
 นั้นบนที่คินที่เตรียมไว้

๕๒๕-๕๓๕ พระมหาเถระผู้มีฤทธิ์มากผู้หนึ่ง นามว่า "สิทธิทัศ" ผู้เห็นกาลไกล ไกลหล้าหาญพระเจ้าทูลฐคามินีขณะที่ทรงกระทำเช่นนั้น เพราะพิจารณาเห็นว่า "ถ้าพระเจ้าทูลฐคามินี จักทรงสร้างพระมหาสถูปใหญ่ถึงเพียงนี้ พระองค์จักเสด็จทิวศคก่อนที่พระมหาสถูปจะสำเร็จลง อนึ่ง พระมหาสถูปนี้ยังมีขนาดใหญ่เพียงใด ก็จักซ่อมแซมไค้ยากเพียงนั้น" พระสิทธิทัศเถระเห็นเหตุการณ์ที่จะมีมาในอนาคต จึงตรัสห้ามท้าวเธอเสีย โดยความเห็นชอบของคณะสงฆ์และด้วยความเคารพนับถือที่มีพระสิทธิทัศเถระ พระเจ้าทูลฐคามินี แม้จะประสงค์ที่จะสร้างพระมหาสถูปขนาดใหญ่ก็ตาม ก็ยอมรับคำแนะนำของพระเถระ ทรงให้กำหนดขอบเขตของพระมหาสถูปให้มีขนาดย่อมลงมาเพื่อวางอิฐทั้งหลายให้ตั้งหม้อทองคำและหม้อเงินอย่างละ ๘ ใบ ไว้ตรงกลาง ให้ตั้งหม้อน้ำใหม่ ๆ อีก ๑,๐๐๘ ใบ โคยรอบ ด้วยความอุทิศสาหัส ให้บุรุษชาวไว้แห่งละ ๑๐๘ แผ่น และวางอิฐมงคล ๘ แผ่น ไว้ในทิศต่าง ๆ ทรงกำหนดให้อำมาตย์ผู้หนึ่งให้แต่งกายงคงามด้วยประการต่าง ๆ หยิบแผ่นอิฐแผ่นหนึ่ง เป็นอิฐมงคลแผ่นแรก อันประกอบด้วยมงคลลักษณะต่าง ๆ บนดินอันมีกลิ่นหอม ทางทิศบูรพาทิศภาคด้วยความเคารพ พระเจ้าทูลฐคามินี ทรงบูชาที่นั่นด้วยดอกมะลิ ขณะนั้น ได้เกิดแผ่นดินไหว พระองค์ก็ทรงให้อำมาตย์ไปวางอิฐที่เหลืออีก ๗ แผ่น และให้กระทำมงคลพิธี

๕๓๖-๕๔๒ ในวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ ศกัลปักษ์ เดือน ๘ พระเจ้าทูลฐคามินี ให้วางแผ่นอิฐทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้ แล้วทรงนมัสการบูชาพระมหาเถระชีนาสพทั้งหลายที่ยืนอยู่ ณ ทิศทั้ง ๘ มีพระทัยตั้งมั่นดีแล้ว เสด็จไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทรงนมัสการพระมหาเถรปิยทัสสีชีนาสพ ประทับยืนอยู่ใกล้ ๆ พระมหาเถรปิยทัสสินั้น พระมหาเถระจึงแสดงธรรมเทศนาถวายพระพรชัยมงคล พระธรรมเทศนาของพระมหาเถระ ได้มีประโยชน์แก่ประชาชน พุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ซึ่งประชุมฟังธรรมเทศนาอยู่ในที่นั้นได้บรรลุธรรม ๕๓,๐๐๐ คน (แยกเป็น) พระโสดกัมมัน ๕๐,๐๐๐ คน พระสกทาคามีและพระอนาคามีประเภทละ ๑,๐๐๐ คน เป็นพระอรหันต์ ๑,๐๐๐ คน ส่วนพระภิกษุได้สำเร็จเป็น

พระอรหันต์ ๑๘,๐๐๐ รูป ภิกษุณี ๑๘,๐๐๐ รูป

เรื่องเริ่มงานพระมหาสถูป จบ.

๕๔๙-๕๕๐ เมื่อได้ถวายนมัสการแล้ว พระเจ้าทุณ्डคามินีได้ทรงนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดว่า "ขอพระคุณเจ้าทั้งหลาย จงมารับภัตตาหารของโยมจนกว่างานสร้างพระมหาสถูปจักสำเร็จ" แต่พระสงฆ์ไม่รับนิมนต์นั้น พระองค์จึงขอนิมนต์ลดลงไปตามลำดับได้เพียง ๗ วันเท่านั้น ไม่ได้ภิกษุทั้งหมด ได้ภิกษุที่รับนิมนต์เพียงกึ่งหนึ่งเท่านั้น พระเจ้าทุณ्डคามินีทรงโสมนัส ให้สร้างมณฑปขึ้น ๑๘ แห่ง รอบ ๆ ฐานพระมหาสถูป ทรงถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์ตลอด ๗ วัน ต่อจากนั้นทรงส่งพระภิกษุสงฆ์ไป

๕๕๑-๕๕๘ ต่อมา พระองค์จึงโปรดให้ตีกลองเป่าร้องให้ช่างอิฐมาประชุมกันโดยเร็ว มีช่างอิฐมาประชุมประมาณ ๕๐๐ คน ช่างอิฐผู้หนึ่งได้รับพระราชดำรัสถามว่า "เธอจักสร้างพระมหาสถูปนั้นอย่างไร" กราบทูลว่า "ข้าพระองค์จักใช้ปูนขาววันละเกวียนสร้างพระมหาสถูปให้สำเร็จพระเจ้าข้า" พระเจ้าทุณ्डคามินี ทรงส่งนายช่างอิฐนั้นกลับไป ต่อมาพระองค์ทรงปรารภจะให้พระมหาสถูปมีความแข็งแรงมั่นคง ทรงปฏิเสธไม่รับนายช่างทุกคนที่ใช้ปูนขาวก่อพระมหาสถูปลดลงวันละกึ่งหนึ่ง ๆ ทุกคน ครั้งนั้นมีนายช่างคนหนึ่งเป็นบัณฑิตเฉลียวฉลาด กราบทูลพระเจ้าทุณ्डคามินีว่า ข้าพระองค์จักทำคานในครกกระเดื่องแล้วมีค้วดยกระดง บดให้ละเอียดในเครื่องบด ทำให้ดินหมดไปเพียงวันละ ๑ อัมพะ" ก่อพระมหาสถูปอันนารัณรมย์ใจให้สำเร็จได้พระเจ้าข้า"

ประยุทธ์ หลังสมบุญ, พจนานุกรมบาลี - ไทย, (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๕), หน้า ๒๕.

พระเจ้าพุทธคามินี ผู้มีความเพียรพยายามเปรียบดังพระอินทร์ ก็ทรงอนุญาต เพราะทรงเห็นว่า "หญ้าเป็นคัน จักไม่ขึ้นที่พระมหาสถูป" จึงตรัสถามว่า "เชอจักก่อพระมหาสถูปใหม่ทรวกทรงสถัฐานอย่างไร" ในขณะนั้น วิสสุกรรมเทพบุตร จึงเข้าคลีใจนายช่างให้เอาถาดทองคำมาตักน้ำจนเต็ม เอามือวักน้ำขึ้นแล้วไถกรกลงบนผิวน้ำ ทำให้น้ำเป็นฟองใหญ่ เหมือนกับก้อนแก้วสีปรากฏขึ้น แล้วกราบทูลว่า "ข้าพระองค์จักก่อพระมหาสถูปใหม่ทรวกทรงสถัฐานเหมือนฟองน้ำพระเจ้าข้า" พระเจ้าพุทธคามินีทรงพอพระทัย โดพระราชนานว่าดูหนึ่งราคา ๑,๐๐๐ กหาปณะ เครื่องประดับ และรองเท้ามีราคาอย่างละ ๑,๐๐๐ เงิน ๑๒,๐๐๐ กหาปณะแก่นายช่างนั้น แล้วทรงดำริว่า "ทว่าอย่างไร เราจึงจะนำอิฐมาได้ โดยไม่รบกวนให้ประชาชนลำบาก" ในคืนนั้น เทวดาทิ้งหลายทราบพระดำริของพระองค์ จึงได้นำอิฐมากองไว้ที่ประตูห้อง ๔ ของพระมหาสถูปให้พอก่อในวันหนึ่ง ๆ ในแต่ละคืน ๆ

๕๕๕-๕๗๑ พระเจ้าพุทธคามินี ทรงทราบเรื่องนั้น ทรงดีพระทัย ทรงเริ่มงานก่อพระมหาสถูป ทรงประกาศให้ทราบว่า "งานฝีมือนั้น จักไม่มีกระทำ ณ ที่นี้ โดยไม่คิดค่าจ้าง" ทรงรับสั่งให้ตั้งเงิน ๑๒ แสน พร้อมควยผาเป็นอันมาก เครื่องประดับต่าง ๆ ของขบเคี้ยว ของกิน น้ำดื่ม ของหอม ดอกไม้และน้ำออย และวัตถุอันเป็นเครื่องอบปากไว้ที่ประตูแต่ละทิศ" แล้วมีพระราชดำรัสอนุญาตไว้ว่า "ผู้ที่มาทำงาน ทำงานแล้วจงถือเอาวัตถุนั้น ๆ ตามความพอใจเถิด" พนักงานของพระเจ้าพุทธคามินี ต่างดูแลจัดการให้เป็นไปตามนั้น เมื่อพระมหาสถูปกำลังก่อสร้างอยู่ สุจริตชนที่ทำงานเพื่อค่างจ้างหลายร้อยคน ต่างจูงมือไปสู่อุทิศ นักปราชญ์ครั้นทราบว่า "ควยเหตุเพียงทำจิตให้เสื่อมใส่ในพระสุตเจ้า บุคคลย่อมถึงซึ่งคติอันสูงสุด" ดังนี้แล้วจึงควรรบูชาพระสถูปสตรี ๒ คน รับจ้างทำงานในพระมหาสถูปนั้น ไต่บังเกิดในดาวคิงส์ เมื่อพระมหาสถูปนั้นสร้างเสร็จแล้ว เทพธิดาทั้ง ๒ พิจารณาบุพกรรมของตน เห็นผลแห่งบุพกรรมนั้น จึงถือของหอมและดอกไม้มาบูชาพระมหาสถูป เมื่อบูชาแล้วก็ไหว้พระมหาสถูป ขณะนั้น

พระมหาสิวเถระอยู่ในมหาวิงควิหาร ไค้มาในเวลากลางคืน ด้วยคิดว่า "เราจักไหว้พระมหาสัพ" มาถึงต้นต้นเบ็คใหญ่ เห็นเทพธิดาทั้งสองนั้น มิได้แสดงคนให้ปรากฏ หากยืนดูลักษณะอันบังถึงความมีวาสนาอันน่าอัศจรรย์ของเขทั้งสองอยู่ เมื่อเทพธิดาทั้งสองนั้นไหว้พระมหาสัพเสร็จแล้ว พระเถระจึงถามว่า "ลังกาทวีปทั้งสิ้นสว่างไสวด้วยรัศมีแห่งร่างของเขทั้งสอง เธอได้ประกอบกรรมอะไรหนอ เมื่อจากโลกนี้ไค้ไปสู่เทวโลก" เทพธิดาทั้งสองตอบว่า "ข้าพเจ้าทั้งสองได้สร้างพระมหาสัพ เพราะความเลื่อมใสในพระศาสดาเจ้านั้น มีผลมากอย่างนี้"

๓๗๕-๔๔๓ พระเจ้าทุณฐคามินี โปรคโคกฐานอิฐเชิงพระมหาสัพ (ปุณฺณชาชน)
 ๓ ชั้น รอบพระมหาสัพนั้น ฝ่ายพระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์ไค้บันดาลให้ฐานอิฐนั้นทรุดลงเสมอแผ่นดิน แม้ฐานนั้นจะไค้ก่อขึ้นใหม่อีกถึง ๕ ครั้ง พระอรหันต์ก็ทำให้ทรุดลงเสียทุกครั้ง พระเจ้าทุณฐคามินีทรงนิมนต์พระสงฆ์ใหม่ประชุมกัน มีพระสงฆ์ประมาณ ๔๐,๐๐๐ รูป มาประชุมกัน พระองค์เสด็จเข้าไปหาพระสงฆ์ ทรงบูชาและนมัสการ ครี้สตามถึงสาเหตุที่ทำให้ฐานอิฐรอบพระมหาสัพจมดินลงไป พระสงฆ์ถวายพระพรว่า "ข้าแต่มหาบพิตร พระภิกษุทั้งหลายผู้มีฤทธิ์ไค้กระทำอย่างนั้น เพื่อให้พระมหาสัพตั้งอยู่ยืนนานสืบไป บัดนี้พระภิกษุเหล่านั้นจักไม่กระทำอีก ขอมหาบพิตร อย่าไค้เปลี่ยนแปลงแก้ไขไค้ ๆ โปรคสร้างพระมหาสัพต่อไปให้เสร็จเถิด" พระเจ้าทุณฐคามินี ทรงฟังคำถวายพระพรแล้วทรงโสมนัส มีพระคาร์สสั่งให้สร้างพระมหาสัพต่อไปจนฐานปุณฺณชาชนเสร็จทั้ง ๑๐ ชั้น หมคอิฐไป ๑๐ โภฏี พระสงฆ์จึงสั่งคฤตระและสามเณรไปว่า "เขทั้งสองจงไปชนแผ่นดินศิลาซึ่งมีสีเหมือนมันชน เพื่อสร้างห้องบรรจุพระบรมธาตุในพระมหาสัพ" สามเณรทั้งสองไค้ไปยังอุตตรกุรุทวีป นำแผ่นดินามีสีเหมือนมันชน ๖ แผ่น กวางยาวข้างละ ๔ ศอก มีรัศมีรุ่งเรืองหนา ๔ องคูลี งคงามเหมือนดอกหงอนไค้มาในขณะนั้น ต่อจากนั้นสามเณรเหล่านั้นไค้วางศิลาแผ่นหนึ่งไว้ตรงกลางบนฐานปุณฺณชาชนอีก ๔ แผ่น ไว้ในคานทั้ง ๔ ประกอบกันเพียงคั้งหีบ อีกแผ่นหนึ่งกระทำ

แทนวางไว้ทางทิศตะวันออกเพื่อจะปิดทองพระบรมธาตุ พระองค์โปรดให้กระทำ
โศธิพฤษ์กล้วยแก้ว (๗ ประการ) อันสวยงามกล้วยลักษณะทั้งปวง (ตั้งไว้) ณ ตรงกลาง
ห้องพระบรมธาตุนั้น

๕๕๔-๑๐๒๐ ต้นโศธิพฤษ์นี้ สูง ๑๘ ศอก มีกิ่ง ๕ กิ่ง รากทำด้วยแก้วประพาฬตั้งอยู่
บนฐานอินทนิล ลำต้นทำด้วยเงินบริสุทธิ์ งามด้วยแก้วมณีและแก้วมุกดา ใบแก้วและผล
ทำด้วยทองคำ นอกทำด้วยแก้วประพาฬ ที่ลำต้นโศธิพฤษ์นั้นมีรูปวัตถุมงคล ๘ ประการ
งดงามด้วยเครือดอกไม้รูปสัตว์ ๔ เท้า และฝูงหงษ์ เบื้องบนเพดานทำด้วยทอง แขนว
กระดิ่งแก้วมุกดาไว้เป็นแถว ๆ มีหมอน้ำทองคำและพวงดอกไม้ทองคำแขวนไว้ ณ ที่
นั้น ๆ ที่มุมทั้งสี่ด้านแห่งเพดาน มีพวงมุกดาพวงหนึ่ง ๆ ห้อยอยู่ มีราคาอย่างน้อย ๕ แสน-
กหาปณะ แขนวไข่มุกละดวง ทั้งมีรูปดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวและดอกปทุมมานา
ชนิดทำด้วยแก้วต่าง ๆ คัดแบบสนิทที่เพดานและแขวนฉานชนิดต่าง ๆ ๑,๐๐๘ ผืน และแก้ว
นानาชนิดอันมีค่ามหาศาลไว้ที่เพดาน พระองค์โปรดให้ทำไฟที่แก้วนानาชนิดไว้รอบ
โศธิพฤษ์ โกล ๆ ไฟที่นั้น มีแก้วมุกดาใหญ่ขนาดเท่าผลมะขามป้อม ระหว่างไฟที่
และแก้วมุกดาอันสวยงามทั้งสองนั้น แขนวหม้อที่เต็มไปด้วยดอกไม้ แก้วนानาชนิดและ
น้ำหอม ๔ ชนิด อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย พระองค์ทรงให้ตั้งพุทธปฏิมาทองคำงดงาม
เปล่งปลั่งไวบนบัลลังก์มีราคาตั้งโกฏิ ทางทิศตะวันออกของต้นโศธิพฤษ์ พระพุทธศรีระ
แห่งพระปฏิมานั้นประดับด้วยรัตนะสีต่าง ๆ ตามสมควร งดงามจับใจยิ่งนัก ณ ที่นั้น
ท้าวมหาพรหมยี่นถื่อนัตถ์เงิน ท้าวสักกะถื่อน้ำอภิเษกและเป่าสังข์วิชัยยุคตร์ บัญจสิข
เทพบุตรถือพิณ พระยาภาพิณาราชแวคลอมควายนางพอนรำ พระยามาร ๑,๐๐๐ มือ
พร้อมทั้งธิดาทั้ง ๓ นาง ชีซ่าง (ศิริเมขลา) ส่วนในทิศทั้ง ๗ พระองค์ให้ตั้งบัลลังก์
แต่ละหลังมีราคา ๑ โกลี เหมือนบัลลังก์ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก (ทิศละบัลลังก์) ทำรูป
โศธิพฤษ์ไว้เหนือพระเศียร แล้วตั้งพระแท่นบรรทมประดับด้วยรัตนะสีนानาชนิด มีราคา
๑ โกลี ไว้ ณ สถานที่ต่าง ๆ ถึง ๗ สัปคาศ์ (ที่พระพุทธเจ้าทรงเสวยวิมุตติสุขหลังการ

ครัสร์) พระเจ้าพุทธคามินี ทรงจัดเรื่องราวไว้ตามลำดับในที่ต่าง ๆ คือ ท้าวสัทม์ภัก-
 พรหมทูลอาราธนาให้แสดงธรรม การแสดงธรรมจักร การบรรพชาของยสกุณบุตร
 เป็นต้น การบรรพชาของภทัวกัถีย์กุมาร การทรมานชฎิล การเสด็จมาของพระเจ้า
 พิมพิสาร การเสด็จเข้าไปกรุงราชคฤห์ การรับเวฬุวันมหาวิหารและพระอสีติมหาสาวก
 การเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ รัตนจงกรมในกรุงกบิลพัสดุ์ การบรรพชาของพระราหุลและ
 นันทะ การรับเชตวันวิหาร การแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่โคนต้นมะม่วง การแสดงพระ
 อภิธรรมที่คาวคิงส์ การแสดงปาฏิหาริย์ขณะเสด็จลงจากคาวคิงส์ การประชุมเพื่อถาม
 ปัญหาพระสารีบุตรเถระ การแสดงมหาสมัยสูตร ราวุโลจากาสสูตร มงคลสูตร การ
 สมาคมของชาวชนปาล การทรมานอาฬวกยักษ์ อังคลิมาลและอุปปลานาคราช การประ-
 ชุมของเหล่าเทวดาในปารายนสูตร การปลงพระชนมายุสังขาร การรับสุกรมัททวะ
 และผ้าสังคีตวรรณ การเสวยน้ำอันใสสะอาด การปรินิพพาน การพิโรธราพันของเทวดา
 และมนุษย์ พระมหากัสสปะถวายบังคมพระบาท การถวายพระเพลิง การดับพระเพลิง
 ของหมู่สัตว์ โทณพราหมณ์แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ พระเจ้าพุทธคามินีได้ทรงสร้างชาคก
 (๕๕๐ ชาติ) เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสและเป็นที่เคารพบูชา ส่วนเวสสันดรชาคกได้
 ทรงสร้างไว้อย่างพิสดารตั้งแต่จุดิจจากสวรรค์ชั้นดุสิต จนถึงการเสด็จมาที่ควงไม้โพธิ-
 พฤษณ์ หนึ่ง ท้าวจตุมหาราช ไคยีน ณ ทิศทั้ง ๔ มีเทพบุตร ๓๓ องค์ เทพธิดา ๓๒ องค์
 ยักษ์เสนาบดี ๒๕ คน เทวดาประนมมือ เทวดาถือหมอนน้ำที่เต็มไปด้วยดอกไม้ เทวดา
 พ้อนรำ เทวดาบรรเลงดนตรี เทวดาถือกัณธอง เทวดาถือกิ่งดอกไม้ เทวดาถือ
 คอกบัว เทวดาอื่น ๆ จำนวนมากถือพนมแก้ว เทวดาถือธรรมจักร เทวดาถือพระขรรค์
 เทวดาเอาศิระษะทูนถาดน้ำมันหอม (กว้างใหญ่) ถึง ๕ ศอก มีไส้เป็นผ้าทูลพัสดร์สว่าง
 ใสवलลอคเวลา ที่มุมทั้ง ๔ บนพนมแก้วเล็ก ทรงวางแก้วมณีขนาดใหญ่ไว้มุมละควง ทรง
 วางรัตนะไว้ ๔ กอง คือ กองทอง กองมณี กองมุกดา และกองเพชร ซึ่งเปล่ง
 รัศมีแพรวพราวไว้ที่มุมทั้ง ๔ ทรงคิคสายฟ้าและเครือทองดูแวววาวไว้ที่ฝายนั่งหินสีมันชั้น
 ประดับห้องพระธาตออย่างงดงาม และโปรดให้สร้างรูปภาพทั้งหมดด้วยทองแท่งไว้ใน

ห้องพระบรมธาตุอันสวยงามนั้น พระอินทฤๅษณ์มหาเถระผู้ใค้ภิญญา ๖ มีปริชามาก
ชำนาญในการก่อสร้าง ได้จัดการเรื่องนี้ทั้งหมด งานก่อสร้างห้องบรรจุพระบรมธาตุ
นี้ทั้งหมด ได้ประคิษฐานไว้อย่างเบียดเสียดกันเพราะราชฤทธิ์ ๑ เทวฤทธิ์ ๑
อริยฤทธิ์ ๑

เรื่องสร้างพระสถูป จบ.

๑๐๒๑-๑๐๓๑ พระเจ้าพุกกุฎามินีโปรดให้ทำกิจการทั้งหลายในห้องพระบรมธาตุสำเร็จ
แล้ว ทรงนิมนต์พระสงฆ์มาประชุมกัน ได้ครัสพระคำรัสที่ว่า "กิจการทั้งหลายในห้อง
พระบรมธาตุ โยมได้ทำสำเร็จไปแล้ว โยมจักบรรจุพระบรมธาตุในวันพรุ่งนี้ ขอพระ
คุณเจ้าทั้งหลายโปรดทราบด้วยเถิด" ครัสแล้วก็เสด็จเข้าสู่พระนคร พระภิกษุสงฆ์
คำรัสจะเลือกภิกษุผู้จะนำพระบรมธาตุมาจึงส่งพระโสณุตตระผู้อยู่ ณ บริเวณชเวทวาร
ผู้ใค้ภิญญา ๖ ไปทำงานคือนำพระบรมธาตุมา เมื่อพระโลกนาถเสด็จจาริกไปเพื่อ
เกื้อกูลแก่ชาวโลก มีมาณพผู้หนึ่งชื่อ นันทระ อยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคา นิมนต์พระสัมมาสัมพุทธ-
เจ้า พร้อมกับภิกษุสงฆ์ให้เสวยและฉัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เสด็จ
ลงเรือในท่าชื่อว่า "ปทसानาคมะ" พระภิกษุเถระผู้ใค้ภิญญา ๖ มีฤทธิ์มาก เห็นน้ำ
ไหลปั่นป่วนเป็นวังวน ณ ที่นั้น ได้พูดกับภิกษุทั้งหลายว่า "ปราสาททองสูง ๕ โยชน์
ที่ข้าพเจ้าเคยใช้สอย เมื่อครั้งเป็นพระเจ้ามหาปนาทะนั้นจมอยู่ ณ ที่นี้ น้ำในคงคาไหล
กระทบปราสาทนั้น จึงปั่นป่วนอยู่ ณ ที่นี้" ภิกษุทั้งหลายไม่เชื่อเรื่องนั้น จึงกราบทูล
แก่พระศาสดา พระศาสดาทรงพยากรณ์เพื่อประกาศบุญกรรมของพระภิกษุ จึงได้
ครัสกาลาเหล่านี้ว่า "พระเจ้ามหาปนาทะ มีปราสาททองกว้าง ๑๖ ขั้วสูง สูง พัน
ขั้วสูง ๗ ชั้น สฟรังค์วยชง พร่าวไปด้วยแก้วสีเขียว นักพ่อน ๖,๐๐๐ (แบ่ง) เป็น
๗ พวก ได้พ่อนในปราสาทนั้น ถูกอนภิกษุ เขอกกล่าวอย่างใด คำนั้นก็เป็นอย่างนั้น

ในครั้งนั้น ตถาคตได้เป็นท้าวสักกะเป็นผู้ความชวนชวายนอย่างนั้น" ครั้นพระ
มหาวิระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเห็นการทั้งปวง ได้ครัสว่า "ถ้าเช่นนั้นเธอจงกำจัด

ความสงสัยของคนทั้งหมด" เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้แล้ว พระเถระนั้นได้เหาะขึ้นสู่อากาศเพื่อประกาศให้รู้ว่า แม่พรหมโลกก็อาจให้เป็นไปในอำนาจของคนได้ ยืนในอากาศเทอล่าตาล ๗ คน ยกพระสถูปแสดงแก่ประชาชนแล้วทิ้งลงไป ณ ที่เดิม มันทระ-มาณพ เห็นปาฏิหาริย์นั้น ตั้งความปรารถนาอย่างนี้ว่า "ในกาลภายหน้า ข้าพเจ้าพึงเป็นผู้นำพระธาตุกลับมา" เพราะเหตุนั้น พระสงฆ์จึงส่งพระโสณุตตระนั้น แม่จะมีอายุเพียง ๑๖ ปี" ไปจัดการเรื่องนั้น (พระโสณุตตระ) ได้ถามพระสงฆ์ว่า "ข้าพเจ้าจะนำพระธาตุมาจากที่ไหน" พระสงฆ์ได้บอกแก่พระเถระว่า "พระธาตุเหล่านั้นยังมีอยู่" พระพุทธเจ้าผู้เป็นโลกนายก เสด็จบรรทมเหนือพระแท่น ปรีนิพพาน ได้ตรัสแก่ท้าวสักกะ เพื่อกระทำการโยชน์แก่ชาวโลกแม่ด้วยพระธาตุทั้งหลายว่า "จอมเทพ บรรดาพระบรมสารีริกธาตุของอาตมา ๘ ทะนาน ทะนานหนึ่งพวกกษัตริย์โกถิยะในรามคามจะพากันสักการบูชา ต่อจากนั้น พวกนาคจะนำไปสู่นาคพิภพสักการบูชากันในนาคพิภพนั้น พระบรมสารีริกธาตุส่วนนั้น จักมีเพื่อบรรจุในพระมหาสถูปในลังกาทวีป" ฝ่ายพระมหากัสสปเถระ ผู้เห็นกาลไกล มีปริษามาก ทรงให้พระเจ้าอชาตศัตรูกระทำการฝังพระบรมสารีริกธาตุที่ตกแต่งอย่างดีแล้ว โกลกรุงราชคฤห์ เพราะเหตุที่พระเจ้าธรรมมาโศกราช ทรงแจกพระบรมสารีริกธาตุอย่างกว้างขวาง ได้นำพระบรมสารีริกธาตุ ๗ ทะนานมาบรรจุไว้ ส่วนอีกทะนานหนึ่ง พระมหากัสสปเถระผู้ทราบพระพุทธคิริให้คงไว้ในรามคามนั้น แม้ในการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุครั้งสำคัญ

พระเจ้าธรรมมาโศกราชจอมปฐพี ครั้นตามถึงทะนานที่ ๘ เพื่อนำมาบรรจุในพระมหาสถูปที่ประชาชนนำมาวางไว้ ในงานบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระเจ้าธรรมมาโศกราชนั้น พระชีवासพทั้งหลายถวายพระพรว่า "พระสถูปในรามคาม ตั้งอยู่ไกลฝั่งแม่น้ำคงคา แต่ถูกกระแสน้ำในแม่น้ำคงคาเซาะพังลง ผอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ลอยไปถึงมหาสมุทร เมื่อน้ำในมหาสมุทรแยกเป็น ๒ ส่วน ก็จมลงไปปะปนอยู่เหนือกองรัตนะต่าง ๆ พวกนาคเห็นผอบนั้นก็พากันเข้าไปสู่ราชมณเฑียรนาคพิภพ กราบพูล พญากาฬนาคราชให้ทรงทราบ พญากาฬนาคพร้อมกับนาคบริวาร

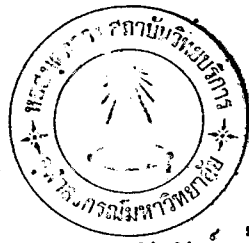
๑,๐๐๐ โภคิ รับประทาน ที่นั่น บุษบาพระบรมสารีริกษาคุนั้นแล้วนำมาสู่นาคพิภพของตน
สร้างพระสถูปทำค่วยแก้วทั้งหมด บนพระสถูปสร้างเรือน (บรรจุพระบรมสารีริกษาคุ)
พระยากาพนาศ มีความเคารพ ไถ้บูชาทุกเมื่อพร้อมกับพวกนาคบริวาร ทำการอารักขา
ในที่นั้นอย่างแข็งแรง ท่านจึงไปนำพระบรมสารีริกษาคุมานี้ที่นี้ พຽงนี้พระเจ้าทุฐฐ-
คามินี จักกระทำการบรรจุพระบรมสารีริกษาคุ" พระโสมนศตระนั้นได้ฟังคำของพระสงฆ์
อย่างหนักแน่นแล้วก็รับว่า "สาธุ" กำหนดเวลาที่จะไปแล้วกลับไปที่อยู่ของตน
พระเจ้าทุฐฐคามินีทรงดำริว่า "พຽงนี้ จักมีการบรรจุพระบรมสารีริกษาคุ" ก็โปรด
ให้อำมาตย์ผู้จักกิจการทั้งปวงตักลงปาวรวงในพระนครว่า "ให้ชาวเมืองตักแต่งพระนคร
ทั้งสิ้น ทางที่จะไป ณ บริเวณงาน และให้ประดับประดารา่างกายค่วยความเคารพ" อนึ่ง
ท้าวสักกะจอมเทพ ครีต เรียกวิสสุกรรมเทพบุตรให้ตักแต่งลังกาทวีปทั้งหมด พระเจ้าทุฐฐ-
คามินีโปรดให้จัดตั้งผ้าและอาหารเป็นต้น ไว้ที่ประตูพระนครทั้ง ๔ แห่ง เพื่อให้มหาชน
ได้บริโภคนและใช้สอย ในวันอุโบสถ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เวลาเช้า พระเจ้าทุฐฐคามินี ทรง
โสมนศ ทรงพระปรีชาในพระราชกิจทั้งหลาย ทรงประดับค่วยอลังการ แวดล้อมค่วย
สตรีชาวพอนรำทั้งหมด หมูทหารทั้งหม้ออำมาตย์ราชเสวกแวดล้อมพร้อมเพรียงและมวลด
หมูพลช้าง พลม้า พลรถอันปรากฏงคงามค่วยอลังการนานาชนิดแวดล้อมพร้อมสรรพ
เสด็จขึ้นสู่ราชรถอันเทียมค่วยม้าสินธพ ๔ ตัว มีสี่ชาวปลดอด ทรงให้ช่างกุนทลตักแต่ง
ค่วยคชาภรณ์งคงามตระการตา นำขบวนไปข้างหน้า เชิญผอบทองอันประคิษฐาน ณ
ภายใต้เศวตฉัตร นารีชาวพระนคร ๑,๐๐๘ นาง ล้วนสำอางคำ ถือหมอนำอันเต็มไป
ค่วยนำ ห้อมล้อมราชรถนั้น

นารีหมู่ละ ๑,๐๐๘ นาง ถือผอบ ดอกไม้นานาชนิด และถือดวงประทีปที่ค่วย
หมูทหาร ๑,๐๐๘ คน แต่งกายสวยงามถือธงสีต่าง ๆ งคงามตระการตา แวดล้อมพร้อม
พຽง ณ ที่นั้น ๆ ค่วยคัพพีสำเนียงเสียงกีกก้องแห่งคนตรีนานาชนิด เสียงช้าง เสียงม้า
และเสียงรถ ปรากฏประหนึ่งว่า จะทำลายพื้นปฐพี พระเจ้าทุฐฐคามินี ผู้ทรงพระยศใหญ่
เสด็จเข้าไปสู่อุทยานมหาเมฆวัน งคงามประหนึ่งท้าวสักกเทวราช เสด็จไปสู่อุทยานนั้นวัน

๑๐๓๒-๑๐๔๒ ในขณะที่พระเจ้าพุทธคามินีเริ่มเสด็จออก พระโสนุดตระนั่งอยู่ในที่
 อยู่ของตน ได้ยินเสียงคนตรีในพระนคร ก็ดำริไปสู่ภาคพิภพ ปรางค์ข้างหน้าพญา
 กภาพนาคราชทันที พญานาคลุกขึ้นถวายอภิวาท นิมนต์ให้นั่งบนบัลลังก์ ครั้นทำสักการะ
 แล้ว ตรีสดำถึงประเทศที่มา เมื่อพระโสนุดตระเดرنั้นบอกแล้ว ก็ถามเหตุที่พระเถระ
 มาอีก พระเถระก็กล่าวเรื่องราวของพระสงฆ์ทั้งหมดแล้วถวายพระพรว่า "พระสงฆ์
 ไคสงอาตมาภาพมาในที่นี้ เพื่ออัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปบรรจุในพระมหาสุป ไค
 ทราบว่า "มหาบพิตรจงให้พระบรมสารีริกธาตุเหล่านั้นที่อยู่ในครอบครองของมหาบพิตร
 แก้อาตมาภาพเถิด ขอถวายพระพร" พญานาคนั้นได้ฟังคำของพระโสนุดตระแล้วก็ทรง
 โทมัสยิ่งนัก ทรงดำริว่า "แท้จริง สมณะนี้มีฤทธิ์มาก สามารถจะถือเอาพระบรมสารี-
 ริกธาตุไปได้โดยพลการ เพราะฉะนั้น เราควรอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปไว้ในที่
 อื่น" แล้วบอกให้หลานซึ่งยืนอยู่ในที่นั้นให้ทราบโดยอาการ หลานนั้นชื่อ "วาสุสัทธ"
 ทราบอาการ เช่นนั้นของพญาภาพนาคแล้ว ไปสู่เรือนพระเจดีย์กลั่นผอบนั้นแล้วไปที่
 เชิงเขาพระสุเมรุ นอนชกเป็นวงกลม ชนคของวาสุสัทธ ยาว ๓๐๐ โยชน์ เป็นวง
 ประมาณ ๑ โยชน์ เนรมิตผังพานหลายพัน วาสุตัทธนั้นมีฤทธิ์มาก นอนท่าควนพ่นไฟอยู่
 ทั้งเนรมิตฝูงชนาคเช่นเดียวกับตนชกหลายพัน ให้นอนล้อมรอบ ในครั้งนั้น พวกนาค
 พวกเทวดาเป็นจำนวนมาก ไปประชุมกัน ณ ที่นั้นด้วยคิดว่า "เราจักได้ดูการรบของ
 นาคทั้งสอง" (คือพญานาคกับพระอรหันต์) พญานาคผู้เป็นลุง ทราบว่า "หลานรักษ
 พระบรมสารีริกธาตุไว้" จึงบอกพระเถระนั้นว่า "พระบรมสารีริกธาตุไม่มีในสำนัก
 ของโยม" พระเถระจึงเล่าความเป็นมาของพระบรมสารีริกธาตุเหล่านั้นตั้งแต่ต้น
 ที่เกิด แล้วถวายพระพรพญานาคว่า "มหาบพิตรโปรดให้พระบรมสารีริกธาตุเถิด"
 พญานาคก็พาพระเถระไปสู่เรือนพระเจดีย์นั้น พรรณาเรือนพระเจดีย์นั้น แด่พระ
 เถระ เพื่อให้ท่านกำหนดหมายเป็นอย่างอื่นว่า "ดูก่อนภิกษุ เชิญพระคุณเจ้าดูเรือน
 พระเจดีย์อันประเสริฐนั้นที่โยมเนรมิตไว้ ตกแต่งเป็นอย่างดียิ่งด้วยรัตนะทั้งหลายมาก
 มายเถิด แม้รัตนะทั้งหมดในลังกาทวีปทั้งหมด (นำมารวมกัน) ก็ยังไม่มิต้าเท่ารัตนะ

ที่วางไว้ ณ ชั้นบันไดโคกเลย ในเรื่องอื่น ๆ จะพูดอะไรอีกเล่า ลูกอนภิกษุขึ้นชื่อว่า
 การนำพระบรมสารีริกธาตุจากที่มีสักการะมากไปสู่ที่มีสักการะน้อยนี้ มิได้เป็นการ
 ถูกต้องแก่พระคุณเจ้า (มีไชหรือ)" พระเถระถวายพระพรว่า "มหาบพิตร การตรัสรู้
 จตุราริยส์จย้อมไม่มีแคมหยาบพิตรแน่ การนำพระบรมสารีริกธาตุไปสู่สถานที่มีการตรัสรู้
 จตุราริยส์จ จึงสมควรพระตถาคตเจ้าทั้งหลายอุบัติขึ้นมาเพื่อให้สรรพสัตว์ได้พบทุกข์ใน
 สงสาร อนึ่ง พระพุทธเจ้าก็ทรงมีพระประสงค์ในเรื่องนี้อยู่ อาตมาภาพจักอัญเชิญ
 พระบรมสารีริกธาตุไป เพราะวันนี้พระเจ้าทูลฐคามินีจะทรงกระทำการบรรจุพระบรม
 สารีริกธาตุ เพราะฉะนั้นมหาบพิตรอย่าชักช้า จงให้พระบรมสารีริกธาตุแก่อาตมาภาพ
 โดยเร็วเถิด"

๑๐๘๓-๑๑๐๑ พญานาคกล่าวว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ถ้าพระคุณเจ้าเห็นพระ
 บรมสารีริกธาตุ จงอัญเชิญไปเถิด" พระเถระให้พญานาคกล่าวคำนั้นถึง ๓ ครั้ง
 ยืนอยู่ในที่นั้น เนมิตตแซนให้เล็กสะเอี้ยก สอดมือเข้าไปในปากหลานชายพญานาค
 ล้วงเอาผอบพระบรมสารีริกธาตุออกมา แล้วพูดว่า "ลูกอนนาค ท่านจงหยุดเถิด"
 แล้วคำคินโผล่ ณ ที่อยู่ ลำคืบนั้น พญานาค (ดีใจว่า) "เราได้หลอกหลวงพระเถระ
 ไค้แล้ว" จึงส่งข่าวไปถึงหลานชาย เพื่อให้หน้าพระบรมสารีริกธาตุกลับมา หลานชาย
 ไม่เห็นผอบในท้องตนก็ร้องไห้คร่ำครวญมาราบหูพระเจ้าสูง ฝ่ายพญานาคก็กันแสง
 ว่า "พวกเราถูกหลอกหลวงเสียแล้ว" นาคทั้งปวงก็ร้องไห้คร่ำครวญว่า "เราถูกกดขี่
 ข่มเหง" เทวคาทั้งหลายมาประชุมกัน ยินดีในชัยชนะของพระเถระที่มีต่อพญานาค
 เมื่อจะบูชาพระบรมสารีริกธาตุ จึงมาพร้อมกับพระเถระนั้น ผูกนาคพากันมาสู่สำนัก
 ของพระสงฆ์ คร่ำครวญสะอึกสะอื้นเป็นทุกข์เพราะพระเถระนำพระบรมสารีริกธาตุมา
 พระสงฆ์มีความเอ็นดูพวคนาคเหล่านั้น จึงแบ่งพระบรมสารีริกธาตุไปให้หน่อยหนึ่ง
 พวคนาคดีใจควยส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุนั้น พากันนำเครื่องสักการะมาบูชา

๑๑๐๒-๑๑๑๑ ท้าวสักกเทวราชพร้อมกับหมูเทวดา ทรงนำบัลลังก์แก้วกับฉอบทองคำ มา ณ ที่นั้น ประดิษฐานบัลลังก์แก้วไว้ที่ฉอบแก้วอันงดงามที่วิสุกรรมเทพบุตร เนรมิตไว้ตรงที่พระเถระโผล่ขึ้นมา ทรงรับฉอบพระบรมสารีริกธาตุจากมือของพระเถระ ทรงวางในฉอบทองคำแล้วเชิญขึ้นประดิษฐานเหนือบัลลังก์แก้ว ท้าวมหาพรหมทรงกางกั้นเศวตฉัตร ท้าวสันตสูติเทวราชทรงถือพัคควาลวิชนี ท้าวสุยามเทวราชทรงถือพัคไบบตาลแก้ว มณี ส่วนท้าวสักกาทรงถือสังข์พร้อมทั้งน้ำ ท้าวจตุมหาราชถือพระขรรค์ยื่นเฝ้า เทพบุตร ๓๓ องค์ ผู้มีฤทธิ์มากถือฉอบดอกปาริฉัตร พากันไปบูชา ณ ที่นั้น เทพธิดา ๓๒ องค์ ยืนถือค้ำประทีป ส่วนยักษ์เสนาบดีก็โลดผู้ยักษ์ที่ร้ายให้หนีไป ยืนรักษาอยู่ในที่นั้น บัญจ- สิบเทพบุตร ยืนถือพิณอยู่ เทพธิดาชื่อคิมพรุตระเตรียมสถานที่พ้อนรำแล้วประโคมดนตรี และเทพบุตรทั้งหลายชวนกันขับร้องเพลงอย่างร่าเริง ณ ที่นั้น (ของตนเอง) พญา- มหากาพินาคราชกล่าวสจู้ค้อย่างมากมาย คนตรีทิพย์ก็บรรเลงขึ้น เสียงเพลงทิพย์ก็คัง- กังวาลขึ้น เทวดาทั้งหลายก็โปรยฝนทิพย์มีกลิ่นหอมตกลงมา

๑๑๑๒-๑๑๒๓ ส่วนพระอินทศุทธเดระผู้ป้องกันมาร ได้เนรมิตฉัตรทองแดงเท่ากับ จักรวาล (กางกั้นมิให้มารเข้ามา) ได้ยินว่า ภิกษุทั้งหลายได้ทำคณสาธยายในที่ ๕ แห่ง หน้าพระบรมสารีริกธาตุ พระเจ้าทูลุฐคามินีมหาราช ทรงโสมนัส เสด็จมา ณ ที่นั้น ทรงทูลฉอบทองคำถวายพระเถระ วางฉอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในฉอบทองคำ แล้วทรงประดิษฐานบนบัลลังก์แก้ว ทรงบูชาพระบรมสารีริกธาตุ นมัสการแล้ว ประทับยืนประนมพระหัตถ์อยู่ในที่นั้น ทอดพระเนตรเห็นฉัตรทิพย์เป็นต้น และของหอมทิพย์เป็นต้น ณ ที่นั้น ทรงสดับเสียงแห่งฉัตรทิพย์ แต่ไม่ได้เห็นท้าวมหาพรหมและเทวดา ก็ทรงยินดี ทรงอัศจรรย์ในพระทัย ทรงบูชาพระบรมสารีริกธาตุด้วยเศวตฉัตร ทรงอุทิศ (พระบรมสารีริกธาตุ) ไว้ในราชสมบัติแห่งลังกาทวีป ทรงมีพระทัยร่าเริงว่า "พระองค์ ขอดถวายราชสมบัติของข้าพระองค์แก่พระโลกนารถบรมศาสดาผู้ทรงฉัตร ๓ อย่าง คือ ฉัตรทิพย์ ฉัตรมนุษย์ และฉัตรวิมุติ ๓ ครั้ง" ในวันนั้นพระองค์ได้ถวายลังกาทวีป

๓ ครั้ง ท้าวเชอทรงบูชาพระบรมสารีริกธาตุเหล่านั้นร่วมกับเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงทูลพระบรมสารีริกธาตุพร้อมทั้งผอบถวายพระเศียร มีพระภิกษุสงฆ์แวดล้อม ทรงกระทำประทักษิณพระมหาสถูป เสด็จขึ้นทางทิศตะวันออกแล้ว เสด็จลงสู่ห้องบรรจพระบรมสารีริกธาตุ

๑๑๒๘-๑๑๓๕ พระอรหันต์ ๘๖ โภกิ ยืนประนมมือล้อมรอบพระมหาสถูป เมื่อพระเจ้าทูลฐคามินี เสด็จลงสู่ห้องพระบรมสารีริกธาตุแล้ว ทรงมีปิติเต็มเปี่ยม ทรงดำริว่า "เราจักตั้งผอบบรรจพระบรมสารีริกธาตุไว้บนพระแท่นบรรทมอันงดงามมีค่ามาก" ผอบบรรจพระบรมสารีริกธาตุก็ลอยขึ้นจากพระเศียรพระเจ้าทูลฐคามินี ไปหยุดอยู่ในอากาศสูงประมาณ ๗ ชั่วโมง ค่ำบ ต่อจากนั้นผอบก็เปิดออกเอง พระบรมสารีริกธาตุลอยขึ้นไปจำแลงเพศเป็นพระพุทธรูป รุ่งเรืองด้วยมหาบุริสลักษณะ ๓๒ ประการ และพระอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ เป็นดุจองค์พระพุทธรูป ประทับ ณ คันถามพพฤกษ์ กระทำยมกปาฏิหาริย์เหมือนองค์พระสุคตเจ้า เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ชิวฐานไว้ เทวดาและมนุษย์ ๑๒ โภกิ ได้เห็นปาฏิหาริย์นั้น มีใจเลื่อมใส ใฝ่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ส่วนที่บรรจผลทั้งสามที่เหลือ สุกที่จะคนานับแล พระบรมสารีริกธาตุกลับกลายจากเพศพระพุทธรูปแล้ว ประดิษฐานในผอบดังเดิม ต่อจากนั้นผอบไถลงมาประดิษฐานบนพระเศียรของพระเจ้าทูลฐคามินี พระเจ้าทูลฐคามินีรุ่งเรืองพร้อมกับพระมหินทคุตตเถระ และนางพอนรำ ทรงดูแลห้องบรรจพระบรมสารีริกธาตุ เสด็จถึงพระแท่นบรรทมอันงดงาม ทรงวางผอบบรรจพระบรมสารีริกธาตุบนรัตนบัลลังก์ ทรงล้างพระหัตถ์ด้วยน้ำหอม ทรงสนานด้วยน้ำหอมที่เกิดตามธรรมชาติ ๔ ชนิด ทรงมีความเคารพ เปิดผอบ ทรงถือพระบรมสารีริกธาตุเหล่านั้น ท้าวเชอทรงมุ่งประโยชน์ต่อมหาชน ทรงดำริว่า "พระบรมสารีริกธาตุ จักมีไต่อาดูลกกับบุคคลเช่นไรเลย และจักเป็นที่พึงแก่มหาชนต่อไป ก็ขอพระบรมธาตุทั้งหลาย ไปรบบรรทมบนพระแท่นอันมีค่ามากที่จักไว้ได้แล้ว ด้วยอาการที่พระบรมศาสดาเสด็จบรรทม ณ พระแท่นที่ปรินิพพาน" ครั้นทรงดำริอย่างนั้นแล้วก็ทรงวางพระบรมสารีริกธาตุไว้บนพระแท่นบรรทมอันสูงสุด พระบรมสารีริกธาตุก็มีพระ

อาการอย่างนั้น บรรทมบนพระแท่นบรรทมอันสูงสุด ณ อุโบสถคติที่ ๑๕ ศุภลักษ์
 เคื่อนอาสาพหะ อุตตราสาพนักษัตถุภษ พระบรมสารีริกธาตุได้ประดิษฐานแล้ว
 อย่างนี้ พร้อมกับการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุนั้นได้เกิดแผ่นดินไหวขนาดใหญ่
 และปาฏิหาริย์นานาประการได้เกิดขึ้นมากมาย

๑๑๔๐-๑๑๔๕ พระเจ้าทุฏฐคามินีทรงเลื่อมใส ทรงบูชาพระบรมสารีริกธาตุเหล่านั้น
 ด้วยเศวตฉัตร ทั้งไถถวายราชสมบัติทั้งสิ้นในลังกาทวีป ตลอด ๗ วัน ทรงบูชาสังการ
 ทุกอย่างในพระวรกายในทองบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เหล่านางพอน อามาคย์
 ราชบริวาร ตลอดถึงเทวดา พากันบูชาเช่นเดียวกัน พระเจ้าทุฏฐคามินีทรงถวาย
 น้ำอ้อย และเปรียง เป็นต้น แก่พระสงฆ์ ทรงนิมนต์ภิกษุทั้งหมดให้ทำคณสาชยาย ต่อจาก
 นั้นพระเจ้าทุฏฐคามินีโปรดให้ตั้งกองเป่าร้องว่า "ประชาชนที่ต้องการบุญ จงไหว้พระ
 บรมสารีริกธาตุตลอด ๗ วัน พระอินทศุคตมหาเถระผู้มีฤทธิ์มากได้อธิษฐานว่า "ขอให้
 ชาวลังกาทวีปที่ต้องการกราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุ จงมาไหว้พระบรมสารีริกธาตุใน
 ที่นี้โดยเร็ว แล้วกลับไปสู่เรือนของตน ๆ" ข้อความที่พระเถระได้อธิษฐานก็ได้เป็นไป
 อย่างนั้นทั้งหมด

๑๑๔๖-๑๑๕๑ พระเจ้าทุฏฐคามินีมีหาราชผู้ทรงพระยศยิ่งใหญ่ ทรงถวายมหาทาน
 ตลอด ๗ วัน มีไควางเวนเลย ไค้ตรัสกับพระภิกษุสงฆ์ว่า "สิ่งที่ควรทว้ในห้องพระบรม
 สารีริกธาตุ โยมไค้ทำเสร็จไปแล้ว ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายจงปิดทองพระบรมสารีริก-
 ธาตุเถิด สิ่งใด ๆ แมแต่ณอยนิก จงอย่าสลายไปเลย อนึ่ง ขอไค้โปรดฉนิกแผ่นดินลา
 อันมีสีคังสีมันชน ให้สนธิปราศจากช่องว่าง" พระชินาสพทั้งหลายได้อธิษฐานให้เป็น
 ไปตามที่พระราชาต้องการทั้งหมด พระเจ้าทุฏฐคามินีผู้ทรงมุ่งประโยชน์ต่อมหาชน
 ทรงมีพระราชดำรัสสั่งว่า "มหาชน จงทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในที่นี้ตามความ
 สามารถเถิด" ประชาชนไค้ทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุถึง ๑,๐๐๐ องค์ ตาม
 กำลังศรัทธา พระเจ้าทุฏฐคามินีทรงให้ปิดทองทั้งหมดแล้วให้สร้างพระมหาสถูปต่อไป

สถานที่ใดมีรูปเหลี่ยม ก็โปรดให้สร้างพระเจดีย์ในที่นั้น

เรื่องการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุอันยิ่งใหญ่ จบ

๑๑๕๒-๑๑๕๓ เมื่อการสร้างฉัตรและการโบกปูนที่พระมหาสถูปยังไม่สำเร็จ พระเจ้า
ทูลุฐคามินี ทรงพระประชวรใกล้จะสิ้นพระชนม์ เพราะเหตุนี้จึงตรัสสั่งให้เรียกคิสส
อนุชามาจากที่ชวาปี ตรัสว่า "การสร้างพระมหาสถูปยังไม่สำเร็จ เธอจงรีบทำให้
สำเร็จด้วย" เพราะทราบว่าพระเจ้าทูลุฐคามินีอ่อนพระกำลังเต็มที่แล้ว ไม่สามารถ
สร้างพระมหาสถูปให้สำเร็จได้ เพราะฉะนั้นคิสสนุชาจึงให้ช่างเย็บ เย็บผ้าขาว
บริสุทธิ์มาคลุมองค์พระมหาสถูป ให้ช่างเขียน เขียนรูปไฟที่โค้งงอมา รูปหมอน้ำที่
เต็มไปค้วยน้ำและปล่องโถง (ยอดพระมหาสถูป) ให้เป็นระเบียบ ให้ช่างสานทำฉัตรไม้
ไผ่ ให้ทำรูปดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ค้วยแผ่นโลหะหยาบ ๆ ไว่ตรงยอดไฟที่ เขียน
ลวดลายต่าง ๆ ให้วิจิตรเป็นอันดีค้วยครั้งและคินสีเงินสีทอง แล้วกราบทูลพระเจ้า
ทูลุฐคามินีอภัยว่า "งานที่ต้องกระทำในพระมหาสถูป เสร็จเรียบร้อยแล้ว"

๑๑๕๔-๑๑๖๖ พระเจ้าทูลุฐคามินีอภัย บรรทมบนวอ เสด็จมาที่พระมหาสถูป ทรง
กระทำประทักษิณรอบพระมหาสถูปค้วยวอนนั้นแล ทรงบังคมแล้ว บรรทมค้วยพระปรศั
ข้างขวาบนพระแท่นบรรทมที่วางไว้ที่พื้นดิน ณ ประตูด่านทักษิณ ครั้นถวายบังคมพระมหา
สถูป แล้วทรงบรรทมค้วยพระปรศัข้างซ้าย ทอดพระเนตรดูโลหประสาทอันสูงสุด ทรง
โสมนัส พระองค์ทรงแวดล้อมค้วยภิกษุสงฆ์ ในสมาคมนั้นมีภิกษุประมาณ ๘๖ โกฏิ มา
จากที่ต่าง ๆ เพื่อจะเยี่ยมพระอาการประชวร (ของพระเจ้าทูลุฐคามินี) ภิกษุทั้งหลาย
ได้กระทำคณสาชยายเป็นกลุ่ม ๆ พระเจ้าทูลุฐคามินีทอดพระเนตรไม่เห็นพระเถรปุตตากย-
เถระ ในที่นั้นทรงดำริว่า "นักรบผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ชำนานาญการรบของเรา ผู้ใดไม่ยอมถกัว
แม้กระทั่งความตาย สู้รบค้วยกันมาถึง ๒๕ ครั้ง ไม่เคยแพ้ เมื่อศึกมีจรรยาชมาประชิด
เรา ท่านคงเห็นความพ่ายแพ้ของเรา (จึงไม่มา) บัดนี้พระเถรปุตตากยเถระผู้นั้น
เป็นนักรบผู้ใจอยู่ (ที่ไหน)" พระเถระนั้นกำลังอยู่ที่ภูเขามัญชลี อันเป็นคั่นน้ำ แม่น้ำ

กรินทะ ทราบพระคำริของพระเจ้าทูลฐคามินีจึงเหาะมาทางอากาศด้วยฤทธิ์พร้อมกับ
พระชีนาสพบรียวาร ๕๐๐ รูป ไคยีนแวกล้อมพระเจ้าทูลฐคามินี

๑๑๖๓-๑๒๑๑ พระเจ้าทูลฐคามินีทอดพระเนตรเห็นพระเถระทรงเลื่อมใส นิมนต์ให้
นั่งลงเบื้องพระพักตร์ตรัสว่า "ในครั้งก่อน โยมพาท่านกับนายทหารผู้ใหญ่ ๑๐ นาย
สู้รบ (กับพวกทมิฬ) บัดนี้ โยมผู้เดียวจะแตกดับไปเป็นแน่แท้" พระเถระปฤตทายเถระ
จึงถวายพระพรว่า "แท้จริงพระบรมศาสดาไค้ตรัสไว้ว่า "สังฆารทั้งหลายทั้งปวง
ไม่เที่ยง ความเป็นสภาพไม่เที่ยง ปราศจากความละเอียด ปราศจากความยำเกรง
ว่า พระพุทธเจ้าของเรา" เพราะฉะนั้น มหาบพิตรจงทรงดำริว่า "สังฆารทั้งหลาย
ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แม้อันอัฏฐกาที่ ๒ เมื่อมหาบพิตรได้เกิดความพอใจ
ในพระธรรม อันเป็นประโยชน์ มหาบพิตรทรงสละทิพยสุขในเทวโลกเสีย เสด็จมา
เกิดในโลกนี้ ไค้ทรงบำเพ็ญพระราชากุศลเป็นอันมาก การที่มหาบพิตรเสวยราชสมบัติ
ก็เพื่อบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง มหาบพิตรทรงบำเพ็ญพระราชากุศลอัน
ยิ่งใหญ่มาครบเท่าทุกวันนี้ ขอมหาบพิตรทรงระลึกถึงบุญกุศลทั้งสิ้นเถิด ความสุข
จักมีแก่มหาบพิตร ขอถวายพระพร" พระเจ้าทูลฐคามินีอภัย ทรงสดับคำของพระเถระ
ทรงโสมนัสตรัสว่า "พระคุณเจ้ายังคงเป็นที่พึ่งของโยมในการรบทั้ง ๒ ทาง" ต่อจาก
นั้น พระองค์ทรงโสมนัสทรงตรัสกับราชเลขาณุกการ เพื่อให้ให้นำบัญชีรายการที่พระองค์
บำเพ็ญพระราชากุศลมาอ่าน ราชเลขาณุกการได้อ่านบัญชีรายการที่พระองค์ทรงบำเพ็ญ
พระราชากุศลดังต่อไปนี้ "มหาบพิตร มหาราชเจ้าไค้ทรงสร้างวิหารไว้ถึง ๕๕ แห่ง
ทรงสร้างมรวิจัญญิววิหาร สิ้นพระราชทรัพย์ ๑๕ โภกวิ ทรงสร้างโลหปราสาท สิ้นพระ
ราชทรัพย์ ๓๐ โภกวิ ทรงสร้างถาวรวัตถุอันหาค่ามิได้ไว้ในพระมหาสถูป สิ้นพระราช-
ทรัพย์ ๒๔ โภกวิ มหาบพิตรผู้ทรงปรีชาทรงสร้างถาวรวัตถุอื่น ๆ อีก ไว้ในพระมหาสถูป
สิ้นพระราชทรัพย์ ๑,๐๐๐ โภกวิ" และไค้อ่าน (ต่อไปว่า) "ในมลยประเทศที่บ้าน
โกฏฐคาม มหาบพิตรไม่ได้เสด็จมาด้วยพระองค์เอง ไค้พระราชทานกฐลคนหนึ่ง

มีค่ามากไปแลกข้าวฟ่างมาต้มเป็นข้าวยาอุเปรี้ยว ถวายแก่มหาเถรชีนาสพ ๕ รูป
 ถวายพระทัยเลื่อมใส ในการรบที่ตำบลจุฬิงคณี พระองค์พ่ายแพ่งครามหนีไป (ได้
 ภัตตรา ๑ ชั้น) ทรงประกาศกัศกาด ทรงถวายภัตตทั้งสิ้นแก่พระชีนาสพมาแล้วโดย
 ไม่หวังใญ่พระองค์เลย" เมื่อราชเลขานุการกราบทูลแล้ว พระเจ้าพุทธคามินีอภัย
 ตรีว่า "ในงานฉลองมรวิจวัญญูวิหาร ๗ วัน งานฉลองโลหปราสาท ๗ วัน งานเริ่ม
 ก่อพระมหาสถูป ๗ วัน และในงานบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๗ วัน เราได้ถวายมหา-
 ทานทั้งหมดอันมีค่ามากแก่พระสงฆ์ทั้งสองฝ่ายซึ่งมาจากทิศทั้ง ๔ เป็นจำนวนมาก และ
 เราได้กระทำวิสาขบูชาถึง ๒๔ ครั้ง ได้ถวายไตรจีวรแก่พระสงฆ์ในลังกาทวีปถึง
 ๓ ครั้ง เรามีใจราเวิง ได้ถวายราชสมบัติในลังกาทวีป ในพระพุทธรศาสนาคราวละ
 ๗ วัน ถึง ๕ ครั้ง เรานูชาพระสุคตเจ้าควยประทับ ๑,๐๐๐ ดวง ใญ่ใสบริสุทธิ
 เต็มควยเนยใสในที่ ๑๒ แห่ง เป็นประจำ ได้ถวายกิลานภัตและเภสัชที่แพทย์ปรุงไว้
 แก่ภิกษุผู้อาพาธ เป็นประจำในวิหาร ๑๘ แห่ง ได้ถวายข้าวมธุปายาส ที่ปรุงอย่างดี
 ในวิหาร ๔๔ แห่ง ได้ถวายขนมทอดควยน้ำมัน ในวิหารทั้ง ๔๔ แห่งนั้นควย เราได้
 ถวายขนมรังนกทอดน้ำมันเปรี๊ยะในวิหารทั้ง ๔๔ แห่งนั้นควยจิตเลื่อมใสเป็นนิตย์ที่เดียว
 ทุก ๆ วันอุโบสถ ๘ วัน ใน ๒ เดือน ได้จุดประทีปน้ำมันไว้ในวิหารทั้งหลายในลังกา-
 ทวีป เราได้สัคับว่า "ธรรมทานยิ่งใหญ่กว่าอามิสทาน" จึงนั่งบนอาสนะในท่ามกลาง
 พระสงฆ์ภายใต้โลหปราสาท ควยคำวี่ว่า "จักสวคมงคลฐูกรให้พระสงฆ์ฟัง" มีความ
 เคารพต่อพระสงฆ์ ไม่สามารถจะสวคได้ ต่อจากนั้นมา เราได้เคารพสักการะพระสงฆ์
 ผู้แสดงธรรม นิมนต์พระธรรมกถึกให้แสดงธรรมเทศนาทุกวิหารในลังกาทวีป ได้ถวาย
 เนยใส น้ำออย น้ำตาลกรวดองค์ละหนึ่งทะนาน ๒ เอมเครื่องหวานองค์ละ ๑ ศอก
 ๔ องค์ลี และผ้าสาฎกอย่างดีแก่พระธรรมกถึกเถระ สิ่งของที่เรถวายทั้งหมดนั้นมิได้
 ผังใจของเราให้ราเวิงเลย ทาน ๒ อย่างที่เราผู้กำลังตกยากได้ถวายโดยไม่เห็นแก่
 ชีวิต ย่อมยังใจของเราให้ราเวิง" พระอภัยเถระนั้นได้ฟังพระราชดำรัสแล้ว จึง

พรรณนาการถวายทานทั้ง ๒ ครั้งนั้นเป็นอเนกประการ เพื่อให้พระเจ้าทูลฐคามินีอภัย มีพระทัยเลื่อมใสว่า บรรดาพระเถระทั้ง ๕ รูปเหล่านั้น พระมลยมหาเถระเถระ ผู้รับข่าวฟางมาคมเป็นยาอุเปรี้ยว ได้ถวายแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ที่ภูเขาสมณภูฏแล้วจึงฉันทน์ ขาวยาอุเปรี้ยวฉันทน์ ฝ่ายพระธรรมคฤตเถระผู้รักษาประตูประเทศ ก็แบ่งขาวยาอุเปรี้ยว ฉันทน์แก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ในกัลยาณวิหาร แล้วจึงฉันทน์ด้วยตนเอง พระธรรมทินนเถระผู้อยู่ ที่ชลสังควิหาร ได้ถวายแก่ภิกษุ ๑๒,๐๐๐ รูป ในบิยังคหวิป แล้วจึงฉันทน์ พระจูปติสเถระ ผู้อยู่ที่มณฑลวิหาร มีฤทธิ์มาก ได้ถวายแก่ภิกษุ ๒๐,๐๐๐ รูป ผู้อยู่ที่เขาไกรลาส แล้วฉันทน์ พระมหาพยัคฆเถระได้ถวายแก่ภิกษุ ๗๐๐ รูป ในโอกกานทีวิหาร แล้วจึงฉันทน์ด้วยตนเอง พระเถระในบิยังคหวิปรับภัตทั้งหมดได้ถวายแก่ภิกษุ ๑๒,๐๐๐ รูป แล้วฉันทน์ พระอภัย- เถระ ถวายพระพรครั้งนี้แล้วก็ยังพระทัยของพระเจ้าทูลฐคามินีอภัยให้รื่นเริงแล้ว พระเจ้า ทูลฐคามินีอภัย ทรงมีพระทัยแจ่มใสได้ตรัสพระราชดำรัสกับพระอภัยเถระนั้นว่า "โยม มีอุปการะคุณแก่พระสงฆ์ ตลอดเวลา ๒๔ ปี แม้ร่างกายของโยมนี่ก็จะมีอุปการะแก่พระ สงฆ์ ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายจงเมตตาริระของโยมผู้เป็นทาสของพระสงฆ์ ในศาลาอัน เป็นที่ทำกิจของพระสงฆ์ ตรงสถานที่ที่จะเห็นพระมหาสถูปได้" แล้วตรัสกับพระอนุชาว่า "พอคิสสะ พระมหาสถูปยังไม่สำเร็จ เจ้าจงทำกิจการนั้นทั้งหมดให้สำเร็จไปด้วยดีด้วย ความเคารพ ทุกเวลาเย็นและเวลาเช้า เจ้าจงเอาดอกไม้และของอื่น ๆ บูชา พระมหาสถูปอีก ๓ ครั้ง วัตรปฏิบัติใด ๆ ที่เราได้จัดแจงไว้ในศาสนาของพระสุคตเจ้า เจ้าอย่าให้วัตรปฏิบัตินั้นทั้งหมดเสื่อมเสียไปตลอดเวลาเลยพอเอ๋ย เจ้าจงอย่าประมาท ในกิจของพระสงฆ์ในกาลทั้งปวงเถิด"

พระเจ้าทูลฐคามินีอภัย ตรัสสั่งเสียพระราชอนุชาด้วยประการฉะนี้แล้ว ก็ทรง นิ่งไป

๑๒๑๒-๑๒๓๓ ขณะนั้นพระสงฆ์กระทำคณสาธยาย และเทวดาก็นำรถ ๒ คันมาจากเทว- โลก ๒ ชั้น ทุกองค์ต่างขึ้นบนรถ หูลอannonพระเจ้าทูลฐคามินีอภัยว่า "ข้าแต่พระราชา

ขอเชิญพระองค์เสด็จมาสู่เทวโลกอันนารีนรมย์ของกระหม่อมฉันเถิด" พระเจ้าทุณ्डรคามินี ทรงสลับคำเชิญเชิญของเทวดาเหล่านั้น ก็ทรงยกพระหัตถ์ห้ามว่า "ตราบโคที่เรายังพึงขรรคมอยู่ ท่านทั้งหลายจงรอกอยู่ครานั้น" พระภิกษุทั้งหลาย ปรีชากันว่า "พระเจ้าทุณ्डรคามินีอภัย ทรงห้ามสวด" จึงหยุดสวด พระเจ้าทุณ्डรคามินี ตรัสถามถึงเหตุที่หยุดสวดนั้น พระภิกษุเหล่านั้นถวายพระพรว่า "เพราะมหาบพิตรประทานสัญญาว่า "พระองค์เจ้าทั้งหลายจงรอก่อน ขอถวายพระพร" พระเจ้าทุณ्डรคามินีอภัยตรัสว่า "พระองค์เจ้าผู้เจริญ เรื่องมิได้เป็นอย่างนั้น" แล้วตรัสเล่าเรื่องนั้น (ให้พระภิกษุฟัง) ประชาชนบางพวกได้ฟังเรื่องนั้นต่างเข้าใจว่า "พระเจ้าทุณ्डรคามินีอภัยพระองค์นี้ทรงกลัวความตาย จึงไต่บนเพื่อไป เพื่อให้พระเจ้าทุณ्डรคามินีอภัย ขจัดความสงสัยของประชาชนเหล่านั้น พระอภัยเถระจึงได้ถวายพระพรกับพระเจ้าทุณ्डรคามินีอภัยว่า "มหาบพิตร ทำอย่างไรจึงจักให้คนทั้งหลายเชื่อว่า มีเทวดานารถ ๖ คัน มาจากเทวโลก ๖ ชั้น" พระเจ้าทุณ्डรคามินีอภัย ทรงเป็นบัณฑิต จึงสั่งให้โยนพวงดอกไม้ขึ้นไปในอากาศ) พวงดอกไม้เหล่านั้นก็ไปห้อยอยู่ ณ ฆอนรถทั้ง ๖ คัน มหาชนเห็นพวงดอกไม้เหล่านั้นห้อยอยู่ในอากาศก็สิ้นความสงสัย พระเจ้าทุณ्डรคามินีอภัยได้ตรัสถามพระเถระนั้นว่า "พระองค์เจ้าผู้เจริญ เทวโลกชั้นไหนนารีนรมย์กว่า" พระเถระถวายพระพรว่า "ข้าแต่มหาบพิตร สัตบุรุษทั้งหลาย กล่าวว่าคุณสิตนุรีนารีนรมย์กว่า พระเมตไตรโยโพธิสัตว์ทรงพระกรุณา ทรงรอเวลาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ประทับอยู่ ณ คุณสิตนุรี มหาบพิตร" พระเจ้าทุณ्डรคามินีอภัยทรงสลับคำของพระเถระประทับบรรทมทอดพระเนตรดูพระมหาสฤป ทรงหลับพระเนตร ทรงจุติในขณะนั้นแลทรงบังเกิดในรถที่มาจากคุณสิตนุรี ประทับยืน ทรงมีพระวรกายทิพย์ ได้ทรงแสดงพระองค์เพื่อจักแสดงผลแห่งกุศลธรรมที่พระองค์ทรงบำเพ็ญไว้ เมื่อจะทรงแสดงพระองค์แก่มหาชน ทรงเครื่องอลังการครบครัน จึงประทับยืนบนรถ ทรงทำปัทมฉัตรพระมหาสฤป ๓ รอบ ทรงบังคมพระมหาสฤปและพระสงฆ์ แล้วเสด็จไปสู่คุณสิตนุรี เหล่านางนาฏกัญญาได้พากันมา ณ ที่นั้น เปลื้องมงกุฎลงที่ใดที่นั้น ก็ได้สร้างศาลาชื่อว่า มกุฎมุตตศาลา เมื่ออัญเชิญ

พระบรมศพขึ้นประดิษฐานเหนือจิตกาธาน มหาชนร้องไห้ในที่ใดที่นั้น ศาลานั้นจึงชื่อว่า "วิเวกศาลา" ประชาชนทั้งหลายถวายพระเพลิงพระบรมศพในโรงอันเป็นที่พักใจ ที่พักนั้นเรียกว่า "ราชมาลกะ" พระเจ้าทุณ्डคามินีอภัย ทรงมีพระราชศรัทธายินดีในคุณธรรมคือทาน จักได้เป็นพระอัครสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงพระนามว่า "พระศรีอริยเมตไตรย" พระราชบิดาพระราชมารดาของพระเจ้าทุณ्डคามินีอภัย จักได้เป็นพระพุทธรูป พระพุทธรูปมารดา ของพระศรีอริยเมตไตรย ส่วนอนุชาสี่ท้าว-ทิสสะ จักได้เป็น (ทศิยสาวก) พระราชโอรสของพระเจ้าทุณ्डคามินีอภัยพระนามว่า (สาลีราชกุมาร) จักได้เป็นพระราชนุตรของ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระศรีอริยเมตไตรย สาธุชนทั้งหลายทราบแจ่มแจ้งซึ่งถ้อยคำอันประเสริฐไม่คลาดเคลื่อน มั่นคง ตามความเป็นจริงของพระชินาสัพพัญญูประเสริฐทั้งหลาย จงยังกิจอันเป็นไปเพื่อความเป็นพุทธบริษัท ทั้งปวงให้สำเร็จ แล้วพบพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ ผู้ประทับอยู่ในดุสิตนร

เรื่องการเสด็จไปสู่สุคติเทวโลกของพระเจ้าทุณ्डคามินี จบ

๑๒๓๔-๑๒๓๕ ในรัชสมัยของพระเจ้าทุณ्डคามินีอภัย ประชาชนมั่งคั่งสมบูรณ์ทั่วหน้ากัน พระองค์ทรงมีพระโอรสองค์หนึ่ง พระนามว่า "สาลีราชกุมาร" มีปัญญาเฉลียวฉลาดยิ่งนัก ยินดีในการบำเพ็ญกุศลตลอดเวลา ไก่ทรงเกี่ยวข้องกับหญิงจัณฑาลผู้มีรูปร่างคั่งทงชื่อ "อโศกมาลินี" เป็นความผูกพันกับพระเทวีแต่ชาติปางก่อน พระกุมารทรงรักรูปร่างของนาง มีไต่ปรารถนาราชสมบัติเลย เพราะเหตุไร อโศกมาลินีจึงมีรูปร่างยิ่งนัก เพราะเหตุไร นางจึงเกิดเป็นคนจัณฑาล เพราะเหตุไร นางจึงไต่ถามว่า อโศกมาลินี ทานเป็นประหนึ่งสหาย ทานเป็นภานะเครื่องรองรับสมบัติ ทานเป็นดังเพื่อนคิดตามไปเสมอ ทานยอมไม่ถึงความเสื่อม

๑๒๓๕-๑๒๕๕ ในอดีตกาล ณ ชมพูทวีป เมื่อพระมหากัสสปชินเจ้าปรินิพพานแล้ว ในเมืองพาราณสี มีหญิงแก่ยากจนคนหนึ่ง มีความเชื่อเพื่อเชื่อแต่ ถวายภัตแด่พระภิกษุ ๒ รูป ที่เป็นตัวแทนของสงฆ์ ในวันหนึ่งนางเห็นภิกษุทั้งหลายมาสู่เรือนของนาง

แต่เขา จึงกล่าวว่า "นิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายนั่งรอนในอาสนศาลาจนกว่าชาว
จะสุก" ภิกษุทั้งหลายนั่งแสดงธรรมอยู่บนอาสนศาลานั้น ฝ่ายหญิงแก่หุงข้าวเป็นคัน
เสร็จแล้วทุกอย่าง จึงส่งธิดาไปโดยกล่าวว่า "หนูเอ๋ย เจ้าจงนิมนต์ภิกษุทั้งหลาย
มาเถิด" นางรีบไปในเวลานั้น นั่งฟังธรรมรออยู่จนจบ คนทั้งหลายเปล่งเสียงสาธุ
การ นางผู้มีใจเอื้อเพื่อเปล่งสาธุการ ๓ ครั้ง ในเวลาจบพระธรรมเทศนา นาง
ไหว้ภิกษุเหล่านั้นแล้วกราบเรียนว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ บัดนี้ถึงเวลาฉันแล้ว
ขอนิมนต์พระคุณเจ้ามาพร้อมกันที่เรือนของข้าพเจ้าเพื่อรับบิณฑบาตเถิด" รีบกลับมา
จากที่นั้น บอกมารดาว่า "พระคุณเจ้าทั้งหลายมากันแล้ว" มารดาได้ปริภาษธิดาว่า
"นางจันทาล เจ้ามัวยืนอยู่ในที่นั้นนานเหลือเกิน ภัตตรเป็นคันเย็นหมดแล้ว เวลาคันก็
ใกล้เข้ามาแล้ว ฝ่ายธิดาฟังคำของมารดาโกรธ เถียงมารดาว่า "แม่บอกใครว่า
ฉันเป็นคนจันทาล ฉันนั่งฟังธรรมอยู่ในที่นั้น แม้อย่างไรฉันผู้ฟังธรรมอยู่อย่างนี้ เพื่อ
ประโยชน์อะไร" มารดาได้ฟังคำของธิดาแล้วกล่าวกับธิดาว่า "ถ้าอย่างนั้น เจ้าจง
(อังกาส) ภิกษุทั้งหลาย ณ บัดนี้เถิด" ต่อจากนั้นทั้งสองแม่ลูกมีใจมองใส เลื่อมใส
ปรนนิบัติภิกษุสงฆ์ แม่ลูกทั้งสองคนกระทำบุญกุศลไว้มากมายตลอดชีวิตด้วยอาการอย่าง
นี้ เมื่อตายไปได้ไปสู่เทวโลก เสวยสมบัติจนสิ้นชีวิตในเทวโลกนั้น จุตติจากเทวโลก
นั้น มารดาได้เกิดในตระกูลสูงสุดในบรรดาตระกูลมนุษย์ทั้งหลาย ส่วนธิดาได้เกิด
ในตระกูลจันทาล มีโอกาสมาก มีทรัพย์มากในหมู่บ้านจันทาล เพราะคำปริภาษของ
มารดาว่าเป็นคนจันทาล ทั้งสองคนจุตติจากมนุษย์โลก ไปสู่เทวโลกตามที่ปรารถนา
จุตติจากเทวโลกมาเกิดในตระกูลมนุษย์ตามที่กล่าวแล้ว แม่ลูกทั้งสองคนท่องเที่ยวไป
จากมนุษย์โลกมาสู่เทวโลก จากเทวโลกมาสู่มนุษย์โลกอีก แม่ลูกทั้งสองเหล่านี้ต่าง
ยินดีในทานอันประเสริฐ ก็ได้ไปสู่เทวโลก เมื่อทั้งสองแม่ลูกเหล่านั้นท่องเที่ยวจาก
เทวโลกมาสู่มนุษย์โลก ล่วงไปได้ (พุทธันดร) หนึ่ง ธิดาได้เกิดในหมู่บ้านจันทาล ใน
เกาะ (สิงหล) เพราะคำปริภาษของมารดาว่าเป็นคนจันทาล เป็นธิดาคณิโต บริจาค
ทาน รักษาศีล งามคั่งเทพกัญญา อนึ่ง เพราะฟังธรรมแล้วเปล่งสาธุการออกมา

จากปากนางจึงมีผิวพรรณเปล่งปลั่งดังสีแห่งชอคคอกโกโลก มีรัศมีเปล่งออกและกลิ่นหอมฟุ้งไปตลอดเวลา เพราะฉะนั้นคนทั้งหลายจึงเรียกนางว่า "อโสกมาลินี"

๑๒๖๐-๑๒๗๔ มีเรื่องเล่าว่า คราวหนึ่ง นางอโสกมาลินีเดินทางมาสู่เมือง ในตอนนั้น พระราชบุตรแวดล้อมควยหมูปริวารเสด็จมา ฝ่ายนางอโสกมาลินีทราบว่าเป็นพระราชบุตรเสด็จมา จึงหลบลงจากทาง เกิดความกลัวจึงยื่นพังกำแพง พระราชบุตรทอดพระเนตรเห็นนาง ทรงคิดว่า "เป็นรูปवादสตรี" จึงตรัสว่า "ท่านผู้เจริญ ใครนะวาดรูปสตรีน่าพอใจยิ่งนัก สวยงามดังเทพกัญญาไว้ที่ข้างกำแพงนี้ บริวารทั้งหลายกราบทูลพระราชบุตรว่า "นั่นมิใช่รูปवादของเทพสตรี เป็นกุมาริกานางหนึ่งยื่นพังกำแพงพระเจ้าข้า" พระราชบุตรทรงได้ยินว่า "กุมาริกา" ก็มีจิตรัก ได้ตรัสว่า "ท่านทั้งหลายจงพานางไปสู่พระราชวัง นางจักเป็นมเหสีของเรา" บริวารของพระราชบุตรได้ฟังพระคำรัสของพระราชบุตรแล้วก็รีบไปหานาง พานางไปสู่พระราชวังให้สนานร่างกาย ประคับค่วยอดังการนานาชนิด แล้วกราบทูลพระราชบุตรให้ทรงทราบ พระราชบุตรกระทำบำเหน็จรางวัลอันมีค่าสูงสุด ตั้งนางไว้ในตำแหน่งพระมเหสี อยู่ร่วมกับนางตั้งแต่นั้นมา พระเจ้าทูลุครคามินีอภัยมหาราช ได้ทรงสดับเรื่องนั้น กริ้วว่า "ลูกไม่รักก็ เราจักขับไล่ไปเสีย" แล้วเสด็จมาสู่ปราสาทของพระราชบุตร พระราชบุตรเสด็จลงมารับถวายบังคมแทบพระยุคลบาทของพระราชบิดา ต่อจากนั้นพระเจ้าทูลุครคามินีอภัยเสด็จขึ้นสู่ปราสาทอันสวยงามของพระราชบุตร พระเทวีอโสกมาลินีทรงถือสุวรรณภิงคารมาเพื่อชำระพระบาทของพระเจ้าทูลุครคามินีอภัย พระเจ้าทูลุครคามินีอภัยมหาราช ทอดพระเนตรเห็นนางแล้วทรงยินดีมีพระทัยพิศวง ทรงดำริว่า "โอ! สตรีนางนี้มีรูปงามเหลือเกิน เปรียบพร้อมด้วยสตรีลักษณดี พระราชบุตรของเราจะตั้งสตรีวิเศษเช่นนี้ไปได้อย่างไร" ทรงคลายกริ้วในพระราชบุตร ตรัสพระราชดำรัสเพียงเท่านั้นว่า "เมื่อคนมีความรัก เขาย่อมไม่มองชาติสกุล อยากรักก็ตาม นางอโสกมาลินีนี้ มิใช่เป็นสตรีผู้สูงสุดเพราะความสุขอันเกิดจากราชสมบัติ" แล้วเสด็จกลับ

เรื่องการเกิดขึ้นแห่งอโสกมาลินี จบ

๑๒๗๕-๑๒๗๖ พระโอรสของพระเจ้าพุทธศคามินี พระนามว่า "สาลีราชกุมาร" ผู้มี
 ฤทธิ์มาก มีบุญมาก ปราภฏทั่วทุกหนทุกแห่ง ทรงสมาคมกับประเทศใด ๆ ย่อมได้รับการ
 บูชาในประเทศนั้น ๆ เทวคาและมนุษย์ได้นำบรรณาการหลายพันมาถวาย (ถามว่า)
 เพราะเหตุไรพระกุมารนั้นจึงทรงพระนามว่าสาลี ? เพราะเหตุไร จึงมีฤทธิ์มาก ?
 เพราะเหตุไร จึงทรงไ้รับบรรณาการเป็นอันมากในที่ทุกหนทุกแห่ง ในอดีตกาล ณ
 อณูราชบุรีอันประเสริฐในลังกาทวีป มีอุบาสกคนหนึ่งฉลาดในการทำทอง มีศรัทธา
 เลื่อมใสในพระรัตนตรัย มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นอาทิ ในครั้งนั้น มีคหบดีผู้หนึ่งนำบรรณาการ
 เป็นอันมาก มีข้าวสาลีและถั่วราชมาส เป็นต้น เพราะทำไร่นาเป็นประจำ อุบาสกนั้น
 เป็นบัณฑิตต้องการกุศล เห็นสิ่งเหล่านั้นคิดว่า "เราปลูกสิ่งทั้งหมดนี้ลงในนาที่อุดมสมบูรณ์
 ทั้งหมด จักได้บรรณาการหลายพันอย่างไม่ต้องสงสัยเลย" ขณะนั้น มีภิกษุชื่อนาสพ ๘ รูป
 จากมัยังคกุทวีปมาบิณฑบาต อุบาสกรว่า เริงยินดียิ่งนัก รับบาตร พาพระชื่อนาสพมาแล้ว
 นิมนต์ให้นั่งฉันบนอาสนะสงฆ์ที่ปลูกไว้ดีแล้ว ถวายบิณฑบาตรอันประณีต ปวารณาแล้วบูชา
 ไ้กระทำความปรารถนาว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญด้วยกุศลกรรมของข้าพเจ้านี้ ขอ
 บรรณาการประมาณหนึ่งพัน จงปรากฏแก่ข้าพเจ้าทุก ๆ ภพ ในอนาคต ข้าพเจ้าจะไป
 ในที่ใด ๆ ไม่ว่าในย่าน ในป่า ในน้ำหรือบนบก ขอบรรณาการนั้นทั้งปวงจงสำเร็จโดย
 พลันเถิด" ครั้นตั้งความปรารถนาอันยอดเยี่ยมอย่างนี้แล้ว ประพฤติแต่ความสุจริต จุติ
 จากอติภาพนี้ไปเกิดในพระครรภ์ของพระเทวีของพระเจ้าพุทธศคามินีอภัยในพระราชสำนัก
 เมื่อพระกุมารนั้นยังอยู่ในพระครรภ์ ประชาชนจากประเทศต่าง ๆ ได้นำบรรณาการ
 จำนวนมากมาถวายแด่พระเทวี เมื่อครบกำหนดทศมาสแล้ว พระเทวีประสูติ ในครั้ง
 นั้นพระเทวีก็ทรงพิจารณาถึงความที่พระนางมีบรรณาการพร้อมมูล เมื่อพระราชกุมาร
 ทรงเจริญวัย ประชาชนนำบรรณาการมาถวายแด่พระกุมาร บรรดาบรรณาการทั้งหมด
 นั้น ข้าวสาลีมีมากกว่าสิ่งอื่น เพราะเหตุนี้ จึงขนานนามพระกุมารนั้นว่า "สาลีราช-
 กุมาร" เมื่อพระกุมารเจริญเติบโต พระกุมารก็ทรงนำอโศกมาลีมาเป็นพระมเหสี
 ทรงอยู่ร่วมกันด้วยความเสนาหา ในเวลานั้นพระกุมารมีบุญมาก เพราะมีข้าวสาลีเกิดขึ้น

จึงปรากฏพระนามว่า "สาลี" เพื่อจักษทดลองบุญของพระองค์ พระกุมารทรงตื่นบรรทม
 แต่เช้าตรู่ สรงสนานพระกาย ทรงพระภูษาสีแดง ทรงแปลงเพศมีใญ่ใครรู้จัก เสด็จ
 ออกจากพระนครทางประตูทิศตะวันตกไปประทับอยู่ในป่าตามลำพังพระองค์เดียว ใน
 ขณะนั้น เหล่าเทวดาปรึกษากันนำภาชนะทอง ภาชนะเงิน ภาชนะทองแดง และ
 ภาชนะลัมภุณี บรรทุกเกวียน ๑๐๐ เล่ม มาถวายพระกุมาร พระกุมารทรงนำบรรณา
 การนั้นไปสู่ตำแหน่งของพระองค์ ทรงคำริเหมือนเคิม เสด็จออกจากพระนครทางประตู
 ทิศเหนือ ประทับนั่งตามลำพังในป่า ฝ่ายมนุษย์ทั้งหลายในที่นั้น ปรึกษาร่วมกันเอาเกวียน
 ๕๐๐ เล่ม บรรทุกข้าวสาลีหอมบริสุทธินำถวายแด่พระกุมาร พระกุมารทรงรับข้าวสาลี
 ทั้งหมด เสด็จไปสู่ตำแหน่งของพระองค์ เพื่อจักษทดลองบุญอีก พระองค์จึงเสด็จออกจาก
 พระนครทางประตูด้านทิศตะวันออก ประทับอยู่ตามลำพังในป่า ในครั้งนั้นมนุษย์ทั้งหลาย
 อื่น ๆ ก็ปรึกษาร่วมกันเอาเกวียน ๕๐๐ เล่ม บรรทุกหม้อ ของหอม และของที่ถูกใจ
 นำมาถวายพระกุมาร เพื่อจักษทดลองบุญที่พระองค์ได้บำเพ็ญไว้อีก พระองค์เสด็จออก
 จากพระนครทางประตูด้านทิศใต้ ประทับอยู่ตามลำพังในป่า ในครั้งนั้นมนุษย์ทั้งหลาย
 อื่น ๆ เอาเกวียน ๕๐๐ เล่ม บรรทุกน้ำผึ้ง น้ำอ้อยและน้ำตาลกรวดนำมาถวาย
 พระกุมารทรงขนสิ่งของนั้นทั้งหมดมาสู่ตำแหน่งของพระองค์ ทรงคำริว่า "บุญของเรา
 มียูรอบพระนครเท่านั้นหรือ หรือว่ามีอยู่ในประเทศที่ห่างไกลออกไปอีก" เพื่อจักษทดลอง
 บุญของพระองค์ พระองค์ขึ้นรถออกจากพระนครพร้อมกับพระเทวีโสกมาลินี เสด็จไป
 ถึงชายแดนเจดียงคีรีอันเป็นลำเนาไพร ประทับนั่งบนแผ่นดิน ทรงเรียกพระเทวีโสกมาลินี
 มาตรัสว่า "นางผู้เจริญ ขณะนี้ข้าพเจ้าหิวแล้ว เธอจงนำภัตต์มา" พระเทวีทรงฟัง
 พระคำรัสของพระกุมาร ไกลูลพระกุมารว่า "ข้าแต่พระลูกเจ้า ในป่าใหญ่ไร้ผู้คน หม่อมฉัน
 จักได้ภัตต์มาจากที่ไหน พระเจ้าข้า" ลำคับนั้น พระกุมารตรัสกับพระเทวีว่า "เธอจงถือ
 ประตักนี้ไปตีต้นไม้ ครั้นตีแล้วจงพูดว่า ท่านจงนำภัตต์มา" พระเทวินั้นทรงถือประตักไป
 ตีต้นไม้ ตรัสกับต้นไม้ตามที่พระกุมารบอก เทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ถูกตีที่ร่างกาย จึง
 กล่าวกับพระเทวีว่า "พระแม่เจ้า พระองค์ทรงตีหม่อมฉันทำไม" ในสำนักของหม่อมฉัน

หม่อมฉันทำผิดคิดร้ายอะไรหรือ พระเจ้าข้า" พระเทวีศรีสว่าง "พระกุมารหิวแล้ว
 ข้าพเจ้าตีท่านเพื่อบังคับให้ท่านนำอาหารมาถวาย" เมื่อพระเทวีศรีสว่างอย่างนี้แล้ว
 เทวดากราบทูลว่า "หม่อมฉันจักนำภัตตารเป็นต้นทั้งหมดที่ได้เตรียมไว้แล้วมาถวาย ณ
 บัดนี้" ครั้นทูลแล้วก็บังคับเหล่าเทวดาที่อยู่ในบริเวณนั้นให้เนรมิตรมณฑปขึ้น ประกาศ
 ว่า "เทวดาทั้งหลาย จงนำอาหารเป็นต้นทั้งหมดมาให้พระกุมารเสวย" ขณะนั้น
 บริวารและประชาชนหลายพันคนไต่มาถึง ไต่บริโภคอาหารร่วมกัน ณ ที่นั้น ต่อมา
 พระกุมารได้ประทานมหาทานแก่ชาวเจตียคีรี พร้อมทั้งให้บริวารของพระองค์บริโภคน้ำ
 ค่ายกัน แล้วอยู่ในป่าตลอด ๗ วัน ๗ คืน จึงได้เสด็จกลับสู่พระนคร พระองค์เสด็จ
 ไปสู่พระตำหนักเพื่อเฝ้าพระราชบิดา ถวายบังคมพระราชบิดาแล้วประทับนั่งบนอาสนะ
 อันสมควร พระเจ้าพุทธภูคคามินีอภัยจอมปฐมพิ ทอดพระเนตรเห็นพระโอรสศรีสว่าง "สาธุ
 เธอเบียดเบียนมหาชนในแคว้นแคว้นของเรา แล้วบริโภคอาหารตามความปรารถนา บัดนี้
 เธอมาทำไมเล่า" เมื่อพระเจ้าพุทธภูคคามินีอภัย คริสต์ดังนั้น พระกุมารทูลตอบว่า "ข้า
 พระองค์มิได้เบียดเบียนประชาชน ในตอนนั้น เทวดาทั้งหลายมาประชุมกันในป่าว่า
 ข้าพเจ้าและนำภัตตารเป็นต้นมาให้ข้าพระองค์เสวย ข้าพระองค์ได้ให้ท่านตามความ
 ปรารถนาค่ายภัตตารที่เทวดาเหล่านั้นนำมา พักอยู่ในป่านั้นตลอด ๗ คืน ๗ วัน จึงได้เสด็จ
 กลับพระนคร" เมื่อพระกุมารกราบทูลดังนี้ พระเจ้าพุทธภูคคามินีอภัยมหาราช ทรงทลลง
 ทรงทราบแน่ชัดว่า "พระกุมารมีบุญมาก" ก็ทรงนิ่ง จำเค็มแต่นั้นมา พระกุมารสาธุมีชื่อ
 เสียงเลื่องลือกันว่า "มีบุญมาก" แต่ถึงกระนั้นพระกุมารก็ไม่ปรารถนาที่จะเป็นพระราช

เรื่องการเกิดขึ้นแห่งสาธุราชกุมาร จบ

๑๓๒๗-๑๓๓๕ เมื่อพระเจ้าพุทธภูคคามินีอภัยสิ้นพระชนม์แล้ว พระเจ้า "สัทธาตีสสะ"
 พระอนุชาของพระเจ้าพุทธภูคคามินีอภัยได้อภิเษกครองราชสมบัติได้ ๑๘ พรรษา พระองค์
 ไปรคให้สร้างฉัตรกัน ฉายปฐนและกำแพง มีสี่ฐานประหนึ่งหลังช้าง แดงองค์ "พระมหาสุป"

พระองค์โคพระนามว่า "สัตหาคีตสสะ" โลหปราสาทถูกเปลวประทีปใหม่ พระเจ้า
 สัตหาคีตสสะทรงสร้างโลหปราสาทขึ้นใหม่มี ๗ ชั้น ครั้งนั้นโลหปราสาทนั้นมีค่าถึง
 ๕๐ แแสน และพระองค์โคทรงสร้าง ทักขิณาภิวิหาร คิริวิหาร ชากเลนวิหาร
 ชุลัมพิกวิหาร เปตังควาลิกวิหาร เวฬุวัตถกวิหาร สัมพลวาปีตีสสกวินารที่ชื่อว่าปี
 ทางการเมืองวิหารละ ๑ โยชน์ และทรงสร้างที่ชื่อว่าปีวิหารและมหาเจดีย์ที่มหาเจดีย์นั้น
 ทรงสร้างสิ่งต่าง ๆ ให้คาชคาไปถวายรัตนนานาชนิด และดอกไม้ทองประมาณเท่าลอรณ
 อันสวยงามจับใจ คล่องไวที่คอยต่อพระมหาเจดีย์ พระองค์โปรดให้กระทำเครื่องสักการ-
 บูชา ๔๔,๐๐๐ บูชาพระธรรมชั้น ๔๔,๐๐๐ พระองค์ทรงประสงค์ต่ออุศลกรรม ทรง
 บำเพ็ญพระราชกุศลดังกล่าวมาแล้วเป็นอาทิ ครั้งหนึ่งประทับนั่งในที่ลับ ทรงรำพึงอย่าง
 นี้ว่า "เราได้บำเพ็ญพระราชกุศลไว้มากมายในเนื่อนานบุญ บรรคาทานวัตถุทั้งหลาย
 ทานวัตถุที่บริสุทธ์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสรรเสริญไว้ เพราะฉะนั้นเราจักกระทำทาน
 วัตถุที่บริสุทธ์" ครั้นคำริแล้วเสด็จไปสู่สำนักของพระเทวี ตรัสอย่างนี้ว่า "พระอรหันต์
 ทั้งหลาย เปรียบคายนา ทายกเปรียบคายนูโถนา ไทยธรรมเปรียบคายนพิช ผลิตยอม
 บังเกิดจากองค์เหล่านี้ เรายะลิกถึงซึ่งพระพุทธานุภาพที่พระพุทธานุภาพที่พระ
 ใว้อย่างนี้ว่า แท้จริงบรรคาทานวัตถุเหล่านี้ ทานวัตถุที่บริสุทธ์ไม่มีเลย นางผู้เจริญ
 เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจักแสวงหาทานวัตถุเป็นค่าจ้าง กระทำการรับจ้าง แล้วนำสิ่งของ
 ที่ได้มาให้เธอ ฉันทและเธอจักให้ทานอันสูงสูคนั้น" พระเจ้าสัตหาคีตสสะตรัสดังนี้แล้วเสด็จ
 ออกไปแต่เช้าตรู่ ทรงพระภูษาสีแคง ถือเคียวเกี่ยวข้าว ประทับยืน ณ หนทางใหญ่ ตรัส
 ถามคนที่เดินมาว่า "ข้าวของใครพอจะเกี่ยวได้ ข้าพเจ้าจักเกี่ยวให้" ครั้งนั้น คหบดี
 หนึ่งผู้เป็นเจ้าของนา เดินมาได้ยินพระราชดำรัสของพระเจ้าสัตหาคีตสสะ ได้พุกกับ
 พระเจ้าสัตหาคีตสสะว่า "พ่อหนุ่ม ท่านมีรูปงาม มือเท้าสวย ฝ่ามือก็เนื้อละเอียด คณรับ-
 จ้างคงไม่ใช่คนเช่นท่านนี้" พระเจ้าสัตหาคีตสสะทรงสลับคำของคหบดีนั้น ได้ตรัสว่า
 "ท่านผู้เจริญ ท่านไม่น่าจะพุกคำว่า "ข้าพเจ้ามีรูปงาม" อย่างนี้เลย คนจะรูปงามหรือ
 รูปชั่วก็กระทำการรับจ้างได้เพราะทรัพย์เป็นเหตุ เพราะฉะนั้น ท่านจงชี้ข้าวที่จะเกี่ยวเถิด"

เมื่อพระเจ้าลัทธาคิสสระสตร์อย่างนั้นแล้ว คหบดีผู้เป็นเจ้าของน่านนั้นก็เดินไปสู่ นาง ซี่
 ชาวกล้าที่จะเกี่ยวในน่านนั้น กล่าวว่า "พอหนุ่ม ท่านสามารถที่จะเกี่ยวข้าวแล้วหอบไป
 ไล่ตามความปรารถนาของเจ้าเถิด" พระเจ้าลัทธาคิสสระผู้ทรงกำลังมหาศาล ทรง
 สดับคำของคหบดีนั้น เมื่อเจ้าของนากำลังนอนอยู่ ทรงเกี่ยวข้าว เมื่ออาทิตย์อัสดงคค
 ทรงหอบพ่อนข้าวเปลือก ๒ ฟ่อนใหญ่ที่เกี่ยวข้องไว้เพื่อตนเองแล้วเสด็จกลับ ทรงนำพ่อนข้าว
 มาสู่พระตำหนักของพระองค์ วางไว้ในราชมณเฑียรของพระเทวี พระเทวีและพระ-
 เจ้าลัทธาคิสสระผนวชช้วนั้นถวายพระหัตถ์พระองค์เอง ทรงทำเป็นข้าวสารได้ ๒ ทะนาน
 สำเร็จลงด้วยดี เอาข้าวที่เหลือแลกนมสด เนยใส และน้ำตาลกรวด ทรงหุงข้าวสุกแล้ว
 ทรงเรียกนางทาสีคนหนึ่งมา ตรัสว่า "เจ้าจงไปสู่พระวิหารแล้วนิมนต์ภิกษุรูปหนึ่งมา
 โดยเร็ว" นางทาสีฟังพระคำรัสได้ไปสู่พระวิหารโดยเร็ว ครั้งนั้นพระมหาเถระนามว่า
 คิสสระ ในบิยังคุทวีป ไคยีนพระราชคำรัสของพระเจ้าลัทธาคิสสระด้วยทิพโสคติ จึงกล่าว
 กับพระชีนาศรูปหนึ่งว่า "ท่านจงไปจากบิยังคุทวีปสู่ลังกาทวีป เหาะลงที่อาสนศาลา
 ครั้นเหาะลงแล้วจงยืนตามลำดับอาวุโส รับภัตรที่พระราชภาวยามาตามลำดับ จนถึงตน
 ผู้อยู่ในแถว" พระเถระรับคำของพระคิสสระแล้วเหาะขึ้นสู่ภูอากาศลงที่ลังกาทวีป
 ยืนตามลำดับภิกษุทั้งหลาย ขณะนั้นนางทาสีกราบเรียนว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ
 พระราชาทรงส่งข้าพเจ้ามาถวายพระคำรัสว่า ในบรรดาพระคุณเจ้าทั้งหลาย เจ้าจงนำ
 ภิกษุรูปหนึ่งซึ่งพระสงฆ์สมมุติเพื่อรับภิกษุ" เมื่อนางทาสีนั้นกราบเรียนอย่างนี้แล้ว ภิกษุ
 ทั้งหลายนั่งคักเลือกพระอรหันต์รูปหนึ่ง ผู้ถึงวาระการนิมนต์ตามลำดับภิกษุให้แก่นางทาสี
 นางไหวพระอรหันต์แล้วนิมนต์กลับมากราบทูลพระเจ้าลัทธาคิสสระว่า "ข้าแต่สมมุติเทพ
 พระผู้เป็นเจ้าของภูนั้นมาแล้ว พระเจ้าข้า" พระเจ้าลัทธาคิสสระ ทรงสดับคำของทาสีนั้น
 รีบเสด็จออกจากที่ประทับ ทรงต้อนรับพระเถระ ทรงรับบาตรด้วยความเคารพ นำไปสู่
 พระตำหนัก นิมนต์ให้นั่งบนอาสนะ ทรงเป็ลื้องผ้าสาฎกและพระภูษาของพระองค์กระทำ
 ให้เป็นเชิงรองบรรทม ทรงมีพระราชศรัทธา มีพระทัยเลื่อมใส ทรงใส่ภัตรและเนยใส
 นมสดเป็นคนลงในบาตร ทรงนำบาตรนั้นพร้อมกับผ้าเชิงรองมาสู่สำนักของพระเถระ

ตรัสว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ โยมกระทำการรับจ้างซึ่งไม่น่าจะกระทำและ
 กระทำไต่ยาก จึงได้ภักตร์นี้สำเร็จสมบุญมา ขอพระคุณเจ้าโปรดรับ โปรดกระทำ
 เพื่อประโยชน์แก่โยม จนตรายเท่าถึงพระนิพพานเถิด" แล้วถวายบาตรที่เต็มด้วย
 ภัตตาหาร ครั้งนั้น พระเถระรับบาตรด้วยอาการเอื้อเฟื้อ ถวายพระพรว่า "สิ่งที่มีหา-
 บพิตร ทรงปรารภนา ทรงตั้งพระทัยไว้ จงสำเร็จทุกประการเถอญ" แล้วถือบาตรออก
 จากพระค้ำหนัก พระเจ้าลัทธาทิสสะเสด็จตามพระเถระออกมา ครั้งนั้นพระเถระเหาะ
 ขึ้นสู่อากาศด้วยฤทธิ์ คึงพระยาภุชฌ์รอนไปในอัมพรประเทศ จนสุดสายพระเนตรของ
 พระเจ้าลัทธาทิสสะ ถึงไปยังภูทิวป์ ได้ให้บาตรนั้นแก่พระมหาเถระ พระมหาเถระได้
 แบ่งภัตตาหารแก่พระอรหันต์ ๑,๐๐๐ รูป แล้วจึงฉันด้วยตนเอง ครั้งนั้นพระเจ้าลัทธา-
 ทิสสะ ทอดพระเนตรเห็นปาฏิหาริย์นั้น ทรงเพิ่มพูนด้วยพระบิถี ทรงเปล่งอุทานว่า
 "โอ้ ท่าน (นี้) เป็นท่านประเสริฐ เราได้ถวายพระอรหันต์แล้ว" ตั้งแต่นั้นเป็น
 ต้นมา พระองค์จึงปรากฏพระนามว่า "ลัทธาทิสสะ"

เรื่องการกระทำการรับจ้าง จบ

๑๓๓๖-๑๔๓๕ ต่อมาพระเจ้าลัทธาทิสสะ ทรงนิมนต์พระภิกษุหลายพันรูปมาฉันอาหาร
 ด้วยความเคารพ ถวายทานอันสมควรที่จะถวาย ได้ตรัสว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ
 บรรดาพระคุณเจ้าทั้งหลายทั้งหมด ขอพระคุณเจ้าโปรดระบุนิกายรูปหนึ่งที่พระสงฆ์สมมุติ
 เป็นพหูสูตร มีบุญมาก เพื่อสั่งสอนโยมเถิด" พระสงฆ์ฟังพระคำรสนั้นแล้วได้ถวายพระพร
 พระเจ้าลัทธาทิสสะว่า "มหาบพิตร จากที่นี่ไป ๔ โยชน์ มีพระเถระรูปหนึ่งอยู่ในป่า
 นามว่า "กมลทิสสะ" พระเถระนั้นสามารถถวายโอวาทแก่มหาบพิตรได้ พระเจ้า
 ลัทธาทิสสะทรงสดับคำของพระสงฆ์ เสด็จกลับจากที่นั้นโดยเร็ว ทรงแวงล้อมด้วยจตุรงคินี-
 เสนา ในวันรุ่งขึ้น พระองค์เสด็จออกจากพระนครโดยรีบด่วน เสด็จไปถึงประเทศนั้น
 เพื่อพบพระเถระ พระองค์ประทับยืน ณ ที่นั้น ทรงดำริว่า "ไม่สมควรที่เราจะไปสู่สำนัก

ของพระเถระพร้อมกับบริวาร เราจะไปพบพระเถระเพียงผู้เดียวเท่านั้นก่อน" ทรง
 คำริแล้วก็เสด็จไปตามลำพัง ไปถึงที่อยู่ของพระเถระ ในครั้งนั้น พระมหาเถระทราบ
 ว่า พระเจ้าลัทธาติสสะเสด็จมาถึงที่นี่แล้ว คิดว่า "ความคุ้นเคยกับพระราชาไม่มี
 ประโยชน์แก่เราเลย" แล้วเนรมิตรวิหารของคนใหม่มีพื้นต่ำ เขียนอาคารทั้ง ๓๒
 ทั้งหมดลงบนพื้นดิน ปักประตู่ให้พระราชาเข้ามานั่งอยู่ ในขณะนั้น พระเจ้าลัทธา-
 ติสสะคอย ๆ เสด็จเข้าสู่วิหาร ครั้นเข้าไปถึงแล้ว ทอดพระเนตรดูพระเถระนั้นทาง
 ของลูกคาล ทอดพระเนตรอาคารของพระเถระแล้ว ทรงคำริว่า "พระเถระนี้ชอบทำ
 โน่นทำนองอย่างจุกจิกอยู่ และทำแต่งงานของคน ไม่สมควรที่จะให้โอวาทเรา" ทรงคำริ
 แล้ว เสด็จกลับจากที่นั่นโดยเร็ว ทรงประทับนั่งพิจารณาอยู่ในพระราชมณเฑียร ต่อมา
 อีกนาน พระเจ้าลัทธาติสสะ ใ้ขอพระสงฆ์อีก พระสงฆ์ก็ไ้ระบุพระเถระรูปนั้นอีก
 แม่ในครั้งที่ ๒ พระเจ้าลัทธาติสสะก็เสด็จเข้าไปหาพระเถระรูปนั้น แม่ในครั้งนั้น
 พระมหาเถระคุณทลติสสะผู้มีความรู้ มีฤทธิ์มาก คิดว่า "ประโยชน์อะไรที่เราจะไปสู่วัง
 ของพระราชา เพื่อถวายโอวาท" ไ้กระทำอย่างนั้นแม่ในครั้งที่ ๒ พระเจ้าลัทธา-
 ติสสะก็เสด็จกลับเป็นครั้งที่ ๒ ทรงมีพระทัยเป็นกลางประทับนั่งในพระราชมณเฑียร
 มีไ้ไตร่ตรองถึงคุณและโทษของพระเถระ ต่อมาอีกนาน โรคเกิดขึ้นแก่พระมหาเถระนั้น
 พระเถระตรวจดูชีวิตของตน ทราบว่าอายุของตนสิ้นสุดแล้ว คิดว่า "พระเจ้าลัทธาติสสะ
 นี้ มีไ้ทรงทราบคุณของเรา ทรงคำริในสิ่งที่เป็นโทษเท่านั้นจะเสด็จไปสู่ปรโลกไ้ เพราะ
 ฉะนั้น เราต้องกระทำการอธิษฐาน เพราะพระราชาและสหายเป็นเหตุแล้วจักนิพพาน
 ครั้นคิดอย่างนั้นแล้วไ้อธิษฐานว่า "ในเวลาที่เรานิพพาน ชนทั้งหลายจักตั้งเราไว้
 บนภูฎาคารเพื่อจักเผาแล้วกระทำการบูชา ในเวลานั้น ขอให้สรีระของเราพร้อมกับ
 ภูฎาคารจงพ้นจากมือของชนทั้งหลาย ลอยขึ้นสู่นภากาศ แล้วลอยไปสู่พระราชวังทาง
 อากาศ เมื่อพระเจ้าลัทธาติสสะทรงบังคมแล้ว จงลอยกลับจากประเทศนั้นไปสู่สำนัก
 ของมหาพญัคคเถระผู้สหายโดยเร็ว มีมหาชนแวดล้อมและจงหยุดในอัมพร ครั้งนั้น
 พระสฤๅปที่สร้างด้วยศิลาจึงเคลื่อนไปจากที่ตั้งพร้อมกับภูฎาคาร เมื่อกลับจากสำนักของ

พระเถระผู้เป็นสหาย จงประคิษฐานบนจิตกาธาน ต่อจากนั้นพระสถูปจงประคิษฐาน ณ ที่ตั้งของคนตามปรกติ" พระกมลทลคิสสะผู้มีฤทธิ์มาก ครั้นอธิษฐานอย่างนี้แล้วก็นิพพาน

ชนทั้งปวงพรกัณมาจากที่ต่าง ๆ แล้วประชุมกันบูชาสักการะสรีระของพระเถระ โดยรอบเป็นอย่างดี บรรจลงในหีบ อัญเชิญขึ้นประคิษฐานในกุฎาคาร นำไปสู่จิตกาธาน ค่ายชบวนแห่โศพาร เมื่อถึงจิตกาธานแล้ว กุฎาคารก็หยุคนึง ชนทั้งหลายทั้งหมดก็ประชุมกันไม่สามารถจักให้กุฎาคารเคลื่อนไหวได้ ไคพากันออกมายืนอยู่ ขณะนั้น กุฎาคารก็ผันไปจากมือของคนเหล่านั้นลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า ลอยจากที่นั้นทางอากาศไปหยุดในนภากาศหน้าพระราชวัง พระเจ้าสัทธาติสสะ เสด็จออกจากค่านักของพระองค์ มีนางสนมแวดล้อม ทรงบังคม ทรงบูชา (กุฎาคาร) ไคตรัสพระราชดำรัสว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ เมื่อพระคุณเจ้ายังมีชีวิตอยู่ พระคุณเจ้ามิได้แก่ความกรุณาแก่โยมเลย ปกปิดคุณที่มีอยู่ของตนเสีย กระทำให้โยมเข้าใจเป็นอย่างอื่นไปได้ บัดนี้พระคุณทั้งสิ้นปรากฏแล้ว ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ เพราะพระคุณเจ้านิพพานแล้ว โยมจึงทราบว่พระคุณเจ้ามีความกรุณาแก่โยมตลอดเวลา เพราะเหตุที่พระคุณเจ้ามาพบกับโยมนี้แล"

ตรัสอย่างนี้แล้วทรงกันแสง ทรงขมาโทษทั้งปวงแล้วตรัสว่า "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ พระคุณเจ้าไคบรรจุกุณด้วยประการใด ก็เป็นไปคด้วยประการนั้นเกิด" ในครั้งนั้น กุฎาคารนั้นก็ลอยกลับไคทางอากาศไคเร็ว ลอยมาสู่ที่อยู่ของพระมหาพยัคฆเถระ แม่พระเจ้าสัทธาติสสะก็ทรงเสด็จพระราชดำเนินคคตามกุฎาคารนั้นไปข้างหลัง ครั้งนั้นพระพยัคฆเถระกำลังสอนธรรมแก่ภิกษุสงฆ์อยู่ในปราสาทอันมีนามว่ไลหปราสาท ขณะนั้นกุฎาคารไคหยุดอยู่ในอากาศในที่ไม่ไกล ครั้งนั้น พระสถูปที่สร้างคด้วยศิลากัคหายไป พระพยัคฆเถระไคยินเสียงดัง กล่าวว่ "นั่นเสียงอะไรกัคก้องดังมาก ไคไรมาที่นี้เลาหนอ" เมื่อพระมหาเถระกล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นไคกราบเรียนพระเถระว่ "ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ สหายของท่านชื่อกมลทลคิสสะ นิพพานแล้วมาสู่สำนักของท่าน เพราะเหตุนี้จึงไคมีเสียงกัคก้องดังมาก แม่พระเจ้าสัทธาติสสะสมหาราชก็เสด็จมา ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ขอท่านไคโปรดทราบเหตุนี้" พระมหาเถระผู้มีฤทธิ์มาก ฟังคำของภิกษุเหล่านั้น

แล้ว เกิดกรรมสังเวช คำรีย่างนี้ว่า "พระเถระรูปนี้ทั้งในอดีตและทั้งในปัจจุบัน เป็นมิตรที่มั่นคงกับเรา บัดนี้หนีพพานเสียแล้ว" ตรวจดูว่า "อายุสังขารของเราเป็นเช่นไร" ก็ได้เห็นว่า "อายุของเราหมดสิ้นในวันนี้เหมือนกัน" พระมหาเถระผู้มีฤทธิ์มาก จึงอธิษฐานว่า "ภูฏาคารเป็นต้นของเรา จงเสมอกันกับภูฏาคารของพระกุนทลคิสสเถระ โดยประการที่บังพวงเกิด" แล้วเหาะขึ้นสู่สภากาศ เข้าสู่ภูฏาคาร นิพพาน

ต่อจากนั้น ภูฏาคารทั้งสองหลังของพระเถระทั้งสองรูป ก็ลอยกลับไปประดิษฐานบนจิตกาธานในทันที ต่อจากนั้นกองเพลิงก็พุ่งขึ้นโดยรอบ เณาสรีระของพระเถระทั้งสองให้ไหม้หมดไป คงเหลือเพียงอัฐิธาตุทั้งหลาย เทวดาและมนุษย์ที่มาประชุมกันในที่นั้นทั้งหมดเห็นความอัศจรรย์นั้น ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน มีขนชูชัน ต่างก็คร่ำครวญรำพันอย่างนาสงสาร บูชาพระเถระแล้ว ต่างก็กลับสถานที่อยู่ของตน ในพระเถระทั้งสองรูปนั้น พระเถระนามว่า กุนทลคิสสะ ในครั้งอดีตก็คือ พระเจ้าศรัทธาธรรมมาโสกราช ผู้เป็นใหญ่แห่งชมพูทวีป ผู้มีความเคารพในพระรัตนตรัย พระมหาเถระนามว่า พยัคฆะ ได้เป็นพระสหายของพระเจ้าศรัทธาธรรมมาโสกราช ทรงพระนามว่า มหานามะ พระมหาเถระทั้งสองผู้เป็นมหाराชโกลนีพพานในลังกาทวีป ข้าพเจ้านำเรื่องนี้มากล่าวไว้เพราะเป็นเรื่องที่มาจากชาวสิงหล

เรื่องของโอวาท ขุจบ

๑๘๓๖-๑๘๔๑ ตั้งแต่บัดนั้นมา พระเจ้าสัทธาธิสสมุหาราช ทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสในภิกษุสงฆ์ ทรงถวายมทานแก่ภิกษุสงฆ์ ทรงครองราชสมบัติ ๑๘ พรรษา ทรงบูชาเพ็ญพระราชกุศลเป็นอันมาก ด้วยประการดังกล่าวมาแล้ว เมื่อสิ้นพระชนม์ ทรงบังเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต ในหมู่เทวดาทั้งหลาย ต่อไปนี้ ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวถึงวงศ์แห่งพระราชวงศ์อื่น ๆ ให้พิสดาร เพราะไม่มีข้อความพิเศษ วิทยุชนผู้ปรารถนาจะทราบวงศ์นั้น โดยพิสดาร หึงถือเอาเรื่องนั้นทั้งหมดในคัมภีร์มหาวงศ์ ส่วนวงศ์ของพราหมณ์เป็นต้น

จะไม่กล่าวให้พิสดาร เพราะไม่มีข้อพิเศษ และเพราะกลัวว่าคัมภีร์นี้จะพิสดารเกินไป

๑๔๒๒-๑๔๕๕ บรรดาทวีปอื่น ๆ อีก ๓ ทวีปนอกจากชมพูทวีป (พึงทราบเรื่องดังต่อไปนี้) มนุษย์ทั้งหลายย่อมเกิดในอสุตรกฤตทวีป ไม่มีใครถือว่าสิ่งใดเป็นของคนไม่หวงแหนกัน มนุษย์เหล่านั้นไม่ต้องหว่านพืช ไม่ต้องนำไถออกไถ หม่อมมนุษย์บริโภคชาวสาส์อันผลิตผลในที่ไม่ต้องไถ หุงข้าวในเตาอันปราศจากควันแล้วบริโภคโภชนะแต่ที่นั้น คนที่ไม่ปรารถนาจะหุง ก็บริโภคที่ตนกัลปพฤกษ์ ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นมีที่ตนกัลปพฤกษ์ทั้งนั้น เครื่องประดับมีทองเป็นต้น ภัตตาหาร เสนาสนะ ฝาและอลังการ แม้ทั้งเครื่องอุปกรณทุกอย่าง มีอยู่อย่างพร้อมเพรียงที่ตนกัลปพฤกษ์นั้น

การกีฬาและความยินดีในกามารมณ์ของคนทั้งหลายเหล่านี้ เป็นเรื่องที่ดีว่าเป็นของคน พวกมนุษย์ทั้งหลายไม่รู้ว่ "สตรีนี้เป็นภรรยาของเรา สตรีนี้เป็นธิดาของเรา สตรีนี้เป็นมารดาของเรา" แม้พวกสตรีก็ไม่รู้ว่ "มนุษย์นี้เป็นสามีของเรา มนุษย์เป็นบุตรของเรา มนุษย์เป็นบิดาของเรา" ทุกคนต่างไม่รู้จักซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นคนเหล่านั้นจึงเป็นพวกที่ไม่ยึดว่าสิ่งใดเป็นของตน แม้พวกสตรีที่ทรงครรภ์คลอดบุตรแล้วก็พากันไปได้ ควญของพวกเด็ก ๆ น่านมโคมีที่นิ้วมือ อนึ่ง แม้วพวกสตรีพบเห็น ก็ให้เด็กก้มนมแล้วก็ได้ เด็ก ๆ แม่เหล่านั้นก็ลุกขึ้นหลีกไปตามชอบใจ ในกาลใด บุตรเกิดมีจิตกำหนด ไม่รู้จักมารดาก็เล่าโลม ในกาลนั้น น่านมก็ไหลพุ่งออกมาจากเต้านมของมารดา เวลานั้นมนุษย์นั้นผู้มีความเอื้อเฟื้อ เมื่อทราบว่ "สตรีนี้เป็นมารดาของเรา" ก็หลีกไป มนุษย์ทั้งหมดมีบิดาเป็นต้น จะไม่มีความกำหนดในสตรีมีธิดาเป็นต้น ทุกคนตั้งอยู่ในเบญจศีลโดยสภาพตลอดเวลา อนึ่ง คนเหล่านั้นทั้งหมดจุกติแล้วต่างพากันเข้าถึงสุคติทั้งนั้น อายุของคนเหล่านั้นประมาณ ๑,๐๐๐ ปี ในบุพพวิเทหทวีป อายุประมาณ ๓๐๐ ปี ในอมรโคยานทวีป อายุประมาณ ๕๐๐ ปี ในชมพูทวีป ไม่กำหนดแน่นอน บางครั้งก็ประมาณ ๑๐ ปี บางครั้งประมาณอสงไขยอายุโดยปี พึง

ทราบด้วยประการฉะนี้ บัดนี้คิดทั้งหลายทราบอย่างแน่ชัดซึ่งความเป็นใหญ่ในโลก
 มนุษย์ (ของ) วงษ์กษัตริย์อันประเสริฐ ที่ประพาศแต่สุจริตธรรมตามความเป็นจริง
 สิ่งสมแต่สิ่งประเสริฐในตระกูลอันหาที่เปรียบมิได้ (ในภิกษุสงฆ์) จงริเริ่มเพิ่มพูนถึง
 ซึ่งหนทางอันจะให้บรรลุถึงซึ่งฐานะอันหาที่เปรียบมิได้ ดังกล่าวมานี้ ผู้มีปัญญาคนไหน
 เล่า ได้เกิดเป็นมนุษย์ซึ่งจะไถ่ความยากลำบาก และได้สมบัติคือ พระศาสนาของ
 พระสุคตเจ้าอันหาซึ่งความหลุดพ้น (จากกิเลส) และพึงธรรมที่มีประโยชน์แก่การ
 ดำรงอกาสวะกิเลส แล้วไม่ถึงสองเสพธรรมอันละเอียด

ปริจเฉทที่ ๕ ชื่อ มนุสสคตินิเทศ ในคัมภีร์โลกปทีปที่ปกสารที่รจนานาเพื่อความ
 เลื่อมใส และความสังเวชของสาธุชน จบแล้ว.

ที่กล่าวมาข้างต้น...
 มนุษย์ (ของ) ...
 สิ่งสมแต่สิ่งประเสริฐ...
 ซึ่งหนทางอันจะให้บรรลุถึง...
 เล่า ได้เกิดเป็นมนุษย์...
 และได้สมบัติคือ พระศาสนา...
 พระสุคตเจ้าอันหาซึ่งความหลุดพ้น...
 และพึงธรรมที่มีประโยชน์...
 ดำรงอกาสวะกิเลส...
 แล้วไม่ถึงสองเสพธรรมอันละเอียด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย